

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

JOHN DEWEY'İN EĞİTİM FELSEFESİNDE DENEYİM KAVRAMI

Aykut AKSAKAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2019

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

JOHN DEWEY'İN EĞİTİM FELSEFESİNDE DENEYİM KAVRAMI

Aykut AKSAKAL

Danışman: Doç. Dr. Mustafa GÜNAY

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Sadık Erol ER

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Erdem ÇİFÇİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2019

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Felsefe Grubu Eğitimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: (Danışman) Doç. Dr. Mustafa Günay

Üye: Doç. Dr. Saduk Erol Er

Üye: Doç. Dr. Erdem Çifçi

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../.../2019

Prof. Dr. Serap ÇABUK

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 2019

Aykut AKSAKAL

ÖZET

JOHN DEWEY'İN EĞİTİM FELSEFESİNDE DENEYİM KAVRAMI

Aykut AKSAKAL

Yüksek Lisans Tezi, Felsefe Grubu Eğitimi Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Mustafa GÜNAY

Temmuz, 2019, 73 Sayfa

Bu araştırmamızda yaşadığı dönemde yeni bir eğitim sistemi oluşturan ve döneminin eğitim filozofları içerisinde önemli bir isim olmayı başarmış John Dewey'in eğitim anlayışı ve oluşturduğu eğitim kuramında çok önemli bir yere sahip olan deneyim kavramının eğitim sistemindeki, yeri, önemi ve etkisini ele alacağız. Araştırmamızda John Dewey'in genel olarak eğitim anlayışı ve onunla ilişkili özgürlük, kültür, demokrasi, bilgi gibi kavramlar ile bunun yanı sıra John Dewey'in düşüncelerini etkileyen akımlar ve filozoflar incelenecek, eğitim üzerine düşüncelerinde deneyimin tüm yönleri, yeni eğitim anlayışına olan katkıları, döneminin geleneksel eğitim anlayışıyla kıyaslanarak gözler önüne serilecektir.

Anahtar kelimeler: Deneyim, Eğitim, Pragmatizm, Demokrasi

ABSTRACT

THE CONCEPT OF EXPERIENCE IN JOHN DEWEY'S PHILOSOPHY OF EDUCATION

Aykut AKSAKAL

Master Thesis, Department of Philosophy Group Education

Advisor: Ass. Prof. Dr. Mustafa GÜNAY

July, 2019, 73 Pages

In this study, we will examine the place, importance and effect of John Dewey's understanding of education and the concept of experience, which has a very important place in the education system, which has created a new education system in the period he lived and has become an important name among the educational philosophers of his time.

In our research, John Dewey's general understanding of education and related concepts such as freedom, culture, democracy, knowledge, as well as the currents and philosophers that affect John Dewey's thoughts will be examined, all aspects of experience in his thoughts on education, his contributions to the new education traditional education approach will be revealed.

Keywords: Experience, Education, Pragmatism, Democracy

ÖNSÖZ

‘Eğitim sisteminin belli bir düzene göre işlemesine karşılık, yaşam okulu düzensiz ve karışıktır’ der Einstein. Dünya tarihinde belki üzerinde en çok düşünülen olgulardan birisi eğitimidir. John Dewey yaşadığı dönemde insanların eğitime dair bakış açısını değiştiren fikirleri ve yaptığı eğitimsel çalışmalarla adı eğitim tarihine altın harflerle yazdırmış psikolog, pedogog ve filozoftur. Bu çalışmamda eğitimi yaşama hazırlık değil, yaşamın tam kendisi olarak bireyin şimdiki zamanda ve gelecekte karşılaşacağı problemleri çözmeye tek yardımcısının kişinin kendi deneyimlerinin olduğunu fikrinden yola çıkarak adına ilerlemeci eğitim anlayışı denilen ve 20.yy’ın başlarında ulu önderimiz Mustafa Kemal Atatürk tarafından ülkemize davet edilmesinden dolayı fikirleriyle milli eğitim sistemimize de etkisi olmuş John Dewey’in eğitim anlayışını ve özellikle felsefesinde önemli bir yere sahip olan deneyim kavramını inceleyeceğim. Bu araştırmamda fikirlerinden yardım aldığım, bana her türlü desteklerini esirgemeyen ve çalışmama başladığım süreçte yıllarca süren hayatımın en zorlu ve sıkıntılı dönemlerini yaşadığım için bana olan sabrından dolayı özellikle danışmanım Doç. Dr. Mustafa GÜNAY’a, ayrıca bana her türlü manevi desteğini sunan arkadaşım Ayşegül HARPUTLU’ya teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi

BÖLÜM I

GİRİŞ

BÖLÜM II

JOHN DEWEY'İN YAŞAMI ve DENEYİM KAVRAMI İLE BAĞLANTILI ALANLAR

2.1. John Dewey Kimdir?	4
2.2. Eğitim Anlayışı	11
2.3. Bilgi Anlayışı.....	20
2.4. İnsan ve İnsanın Doğası.....	24
2.5. Eğitim ve Kültür İlişkisi	26
2.6. Eğitim ve Demokrasi İlişkisi	28
2.7. Eğitim ve Özgürlük İlişkisi.....	31

BÖLÜM III

JOHN DEWEY'İN DENEYİM TEMELLİ EĞİTİM ANLAYIŞI

3.1. Deneyim Nedir? Deneyimin Ölçütleri Nelerdir?.....	35
3.2. Geleneksel Eğitim ile İlerlemeci Eğitimin Karşılaştırılması	41
3.3. Konu Alanının İlerlemeci Tarzda Düzenlenmesi ve Müfredatın Hazırlanması ..	48
3.4. İlerlemeci Eğitimin Öğretmen Profili ve Okul Yapısı.....	52
3.5. Deneyim Kavramının Eğitime Katkıları.....	58

BÖLÜM IV
SONUÇ

KAYNAKÇA.....	69
ÖZGEÇMİŞ	73

BÖLÜM I

GİRİŞ

Eğitim ve insanların eğitimle ilgilenmeleri, insanlık tarihi kadar eskidir. Diğer birçok konuya göre değişimi içinde çokça barındıran ve bir o kadar da zaman içinde değişmesi gereken bir konudur. Eğitim her zaman ve aşamada birçok toplum için önemli bir kavram olmuş ve olmaya da devam etmektedir.

Bütün toplumlar gelecek nesillere sahip oldukları bilgi birikimi ve kültürlerini aktarmak, aynı zamanda insanlığa ve kendi toplumlarına hizmet edecek bireyler yetiştirme kaygısı içinde olmuşlardır. Eğitim ile böyle bireylerin oluşturulabileceği düşüncesine kanaat getirilmesine ek olarak asıl mesele bunu nasıl gerçekleştirebileceği yönünde olmuştur. Tabi ki insanın sürekli oluş halinde olan, gelişen, değişen varlık olmasından dolayı eğitim, insanın bu durumundan faydalanabilmekte yani insanı istediği yönde düzenleyip değiştirebilmektedir (Ergün, 2009). Bu anlamda eğitimin ne olduğu, neyi içerip içermeyeceği, amacı ve özellikle yöntemi gibi sorunlarla karşılaşılması eğitime felsefi bakış açısıyla bakılmasını zorunlu hale getirmiştir.

Tarihsel süreçte eğitim birçok uygarlık tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmış, farklı filozof ve düşünce okulları eğitimi ayrıntılı olarak ele alıp birçok yönden incelemişlerdir. Bu nedenle eğitim felsefesinin, felsefe kadar eski olduğunu söyleyebiliriz. Sokrates ve Platon'dan bu yana yaklaşık 2500 yıldır konu edinilen eğitimin içerisinde onu belirleyen birçok unsur olduğunu söyleyebiliriz. Bu unsurlar eğitilen birey, eğiten kişi, öğretimin içeriği, eğitim faaliyetinin kendisi ve amaçları, eğitim yoluyla kazandırılan değer ve tutumlardır. Bu anlamda eğitime felsefi olarak baktığımızda onun epistemolojik, ontolojik, politik ve etik yönlerinin olduğunu görebiliriz. Örneğin öğretmen-öğrenci ilişkisi eğitim felsefesinin ontolojik, öğrenciye kazandırılan bilgi, öğretim yöntemlerinin bilgi ile olan ilişkisi epistemolojik, her türlü ideolojiden uzak yapılan eğitim ise etik yönüdür diyebiliriz (Cevizci, 2016).

Başta İ.Kant ve birçok filozofun da ifade ettiği gibi insan sadece eğitimle insan olabilmekte ve neredeyse her şeyi eğitim ile kazanmaktadır. Eğitimin böylesine önemli bir konu olarak 20. Yüzyıla kadar felsefe tarafından ele alınıp incelenmediğini düşünmek çok yanlış olacaktır(Cevizci, 2016).

John Dewey, eğitim felsefesini çağdaş toplumsal hayatın zorluklarını bunlara uygun zihinsel ve ahlaki alışkanlıkların elde edilmesine dayalı sorunları çözmeye yarayan bir alan olarak görmektedir (Ergün, 2009).

Eğitim ile felsefesinin bu doğal ilişkisini ele alıp ciddi değişimlerle eğitime farklı bir bakış açısı kazandırarak iz bırakanlardan birisi şüphesiz John Dewey'dir diyebiliriz.

Günümüzde Amerikan eğitim sistemine baktığımızda, dinamik, esnek, değişime açık ve hızlı değişebilen bir yapıda olduğunu görmekteyiz. Amerika'nın eğitim sisteminin bu yapıda olmasının yolunu açanlardan birinin de John Dewey olduğu bir gerçektir. Ünlü bilim insanı Albert Einstein "Eğitim, kişi okulda öğrenilen her şeyi unuttuğu zaman kalan şeydir." der. Onun bu fikri filozofumuz Dewey'in eğitim felsefesinde bahsettiği birçok nokta ile örtüşen bir söylemdir.

Dünden bugüne insanoğlu fizyolojik ihtiyaçlarının yanında çevresini tanıma, keşfetme, anlama gibi gereksinimlerini de gidermeye çalışmaktadır. Bu yönüyle, bilginin üretilmesi, geliştirilmesi ve yarınlara aktarılması için insanlar yoğun çaba göstermişler ve hala da göstermektedirler. Bilgiyi elde etmek ve bunu gelecek nesillere aktarmak için gereken eğitimin, geçmişteki felsefi otoritelerin izinden gidilerek olamayacağını farkına varan John Dewey, hızla değişen dünya koşullarına adapte olabilecek bir neslin yetiştirilmesiyle eğitimi bu yönde şekillendirmek gerektiğine inanmış ve bu yönde çalışmıştır. Onun "Eğitim bir vazoyu suyla doldurmak değil, bir çiçeğe kendi tarzında büyüebilmesi için kendi tarzında yardımcı olmaktır" sözü eğitim anlayışını ve felsefesini çok güzel bir şekilde özetlemektedir.

John Dewey, metafizik, epistemoloji, zihin ve bilim felsefesi, estetik alanlarında önemli çalışmalar yapmış olsa da özellikle eğitim felsefesi ve toplum felsefesi üzerine olan çalışmaları ile tanınmış ve 20. yüzyılda Amerikan eğitim sistemine derin etkileri olmuştur. Yaşadığı dönemin tüm dünyada ciddi ve büyük değişimlerin olduğu döneme denk gelmesinin onun düşüncelerinde ciddi izleri ve etkileri olduğunu söyleyebiliriz.

'Eğitim yaşama hazırlık değil yaşamın kendisidir' ilkesini eğitim kuramının temel parolası haline getirerek pragmatist temelli, ilerlemeci eğitim anlayışını, ardından ise çalışmamızın temel noktası olan deneyimi eğitim sistemine ekleyerek yeni bir akım olan *yeniden kurmacılığın* mimarı olmuştur.

Deneyim temelli yeni bir eğitim felsefesi, o dönemin geleneksel eğitimin anlayışına karşı bir duruş sergileyen, o zamana dek uygulanmamış/kabul görmemiş bir anlayış olan öğrenciyi merkeze alan yaklaşımla, öğrenciyi işin içinde etkin olarak var

eden ve bilginin öğrencilerin deneyimleri aracılığıyla sürekli bir şekilde yeniden inşa edilmesine imkân tanıyan bir dönüşüm içerisine girerken aynı zamanda öğrencilere/öğrenenlere özgürlüğünü de teslim ederek, bu anlamda demokratik bir eğitim çevresi oluşturmakla eğitim işini toplumsal bir boyuta taşımış oldu.

Sonsuz bilgi yığının olduğu dünyada hiç kimsenin bu bilgilerin tümüne sahip olamayacağı kabul edilmelidir. ‘Bu bilgiler arasında öğrenilmeye layık olanlar nelerdir?’ ve ‘Bu bilgiler nasıl öğretilmelidir?’ sorunlarının, eski, ezberci, şekilci ve baskıcı eğitimden farklı bir çizgideki görüşleri ile eğitim alanına büyük hizmetlerde bulunmuş ve ciddi eserler vermiş olan John Dewey tarafından ele alındığını görüyoruz. Onun çığır açan temel eseri ‘*Demokrasi ve Eğitim*’den yaklaşık yirmi yıl sonra yazdığı *Deneyim ve Eğitim* adlı eseri, ilerlemeci okullarda edindiği tecrübe ve kendi kuramlarına yöneltilen eleştiriler ışığında fikirlerini yeniden şekillendirdiği bir eserdir. Eğitimi deneyimlerin sürekli yeniden yapılandırılması olarak tanımlayan J. Dewey’in deneyim kavramına ne kadar önem verdiğini görmekteyiz.

J. Dewey, ‘İnsan bulunduğu koşullar altında aradığını bulmak için çalışmalıdır. Tüm denemeler eğitici olmamakla birlikte gerçek eğitim denemeden geçer’ demektedir. Eğitim felsefesinin önemli filozoflarından ve eğitime kattığı yeni yaklaşımlarla bugün de etkisini hala hissettiren bir filozof olan J. Dewey’in eğitim, bilim, felsefe, sanat, demokrasi, eğitim ve *pragmatizm*le ilgili fikirleri günümüze değin akademik olarak incelenmiş ancak onun felsefesinde çok önemli bir yere sahip olan deneyim kavramı incelenmemiştir. Günümüzde, John Dewey’in fikirlerinin etkisiyle, eğitim ve öğrenme konusunda ve kişinin günlük hayatında önemli bir yere sahip olan deneyim kavramı, eğitim-öğretim programlarında ve yeniden yapılandırma çalışmalarında öne çıkmaktadır

Çalışmamızın ikinci bölümde yukarıda ifade edilenlerin ışığında John Dewey’in hayatını, genel anlamda eğitim anlayışını etkileyen fikirleri, eğitim alanında ki fikirlerinin temel kavramlarını ve bunlarla bağlantılı düşüncelerini ele alacağız.

Üçüncü bölümde ise John Dewey’in deneyim temelli eğitim anlayışını, ‘*Deneyim ve Eğitim*’ adlı eserinden yola çıkarak tüm yönleriyle inceleyip geleneksel eğitim olarak tabir edilen eski anlayışla karşılaştırılmasını, deneyimin ne olduğunu ve eğitim alanına getirdiği yenilikleri bu kavram ekseninde göstermeye çalışacağız.

BÖLÜM II

JOHN DEWEY'İN YAŞAMI ve DENEYİM KAVRAMI İLE

BAĞLANTILI ALANLAR

2.1. John Dewey Kimdir?

20 Ekim 1859'da A.B.D.'nin Vermont eyaletinin Burlington şehrinde doğan John Dewey, hayatı boyunca işlevini kaybetmiş geleneksel yapıların ve alışkanlıkların ortadan kaldırılması gerektiğine inanmış ve bunun uğrunda mücadele vermiştir. İlk ve ortaöğrenimini Burlington'da, yükseköğrenimini ise Vermont Üniversitesinde 1879 yılında tamamlamıştır. Dewey, doktora derecesini 1884 yılında John Hopkins Üniversitesi'nde elde etmiş, 1889-1894 yılları arasında ise Michigan Üniversitesinde akademik kariyerine devam etmiştir. Kısa süre devlet okullarında öğretmenlik yaptıktan sonra Chicago Üniversitesi'nde eğitim, psikoloji ve felsefe bölüm başkanlığını eğitimle ilgili program olması şartıyla kabul ederek çalışmalarını burada sürdürmüştür. Özellikle psikoloji derslerinde kullandığı, William James'in *Psikolojinin İlkeleri* adlı kitabı, Dewey'in eğitim alanındaki fikirlerini temellendiren ve derslerde kullandığı bir başucu kaynağıdır. 1904-1930 yılları arasında Columbia Üniversitesinde görev yaptığı süre boyunca dünyayı gezmiş olan John Dewey, 2 Haziran 1952 tarihinde New York'ta hayatını kaybetmiştir (Yıldız, 2014).

J. Dewey'in felsefi sisteminin oluşmasında, önce ailesinin sonra üniversite yaşamı boyunca iletişimde olduğu akademisyenlerin etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. O, John Hopkins Üniversitesinde Felsefe bölümü hocalarından ve aynı zamanda pragmatizmin önde gelen isimlerinden olan Charles Sanders Peirce'den mantık dersleri almış; ayrıca aynı yerde tarih felsefesi dersleri veren George Sylvester Morris'ten de oldukça etkilenmiştir. Morris'i, mantıksal ve idealist metafiziği realist epistemolojiyle birleştirme amacı olan yeni Hegelci bir düşünür olarak değerlendirmiş ve *Kant Psikolojisi* adlı doktora çalışmasını onunla birlikte tamamlamıştır. (Eker, 2007; Öztürk, 2008).

Dewey'in felsefi kariyerinin başlangıcında F.Hegel'in etkisine bakacak olursak; onun için F. Hegel'in yöntem veya kanun olarak adlandırılan *diyalektik* anlayışı evrenin gelişiminin ve varlıkların incelenmesinin adıdır. Dewey, Hegel'in diyalektiğinden yola

çıkarak kavramları yan yana getirerek birçok kitabının ismini bu şekilde yaratmıştır. Tecrübe ve eğitim, Okul ve toplum, İlgi ve çaba, Özgürlük ve kültür gibi. Ancak bu kavramlar birbirinin karşıtı değil tam tersine birbirlerinin belirleyicisidir. Araştırmamızın konusu olan tecrübe ve eğitimde birbirini belirleyen iki kavramdır. Tecrübenin bir sürekliliği vardır ve her tecrübe gelecekte oluşabilecek tecrübelerle etki eder. Çocuğun geçmiş yaşantıları ve tecrübeleri yeni tecrübelerle bağlandığı zaman işte gerçek bir eğitim ancak böyle meydana gelmiş olacaktır. Eğitim tecrübelerle dayalıdır. O, ‘tecrübenin eğitimi, tecrübe ile eğitim ve tecrübe için eğitim’ der. Burada J. Dewey’in kavramları ne kadar ustaca kullandığını ve aralarındaki diyalektik ilişkiyi nasıl fark ettiğini görebiliriz (Bal, 1991).

F. Hegel’in düşünce ile varlığın diyalektiği arasında bir ayrım gözetmeyişi Dewey’i etkileyen görüşlerinden bir diğeriştir. Dewey için suje ile obje birbirinden ayrı değildir. Bir yanda algılanan bilinç diğeri yanda algılanan doğa yoktur. Bilinç doğanın bir parçasıdır. Böylece insanı biyolojik bir evrimin ürünü ve bir bütün olarak sürekli oluş halinde olan doğanın bir parçası olarak görmüştür. Ancak Dewey her ne kadar Hegel’in tarih fikri ve diyalektiğinden esinlense de onda mutlak gerçek ve varlığı elde etmede mantık ve zihnin yetersiz kaldığını görür. Ayrıca metafizik konularda pratik bir fayda sağlamayışı onun fikrinden ayrıldığı nokta olarak söylenebilir (Bal, 1991).

John Dewey, Vermont Üniversitesi’ndeiken, ünlü İngiliz evrimcisi T.H Huxley’in *Lessons in Elementary Physiology* eserinden ve okul öğretmeni G.H. Perkins’den de etkilenecek evrim teorisine ilgi duymaya başlamış (Field, t.y.)¹, ancak Hegel’in aşkın, değişmezlik ve en son gibi kavramlarla yüklü metafizik anlayışını kabul etmeyen Dewey, onun bu kavramları yerine Darwin’in evrimsel gelişme düşüncelerini kabul etmiştir. Bu düşünce, yaşayan doğal bir varlık olan insan organizmasının psikolojik anlamda dürtülerden ibaret olduğunu ifade eder ve organizmanın yaşadığı çevrenin hem organizmanın yaşamasını temin eden hem de yaşamını tehlikeye atan durumları içerdiğini ifade eder (Gutek, 2014).

Dewey’in 1859’da doğumu ile Darwin’in ‘Türlerin Kökeni’ adlı kitabının yayınlandığı tarihler birbirine çok yakındır. Darwin, bu eserinde insanın, aşağı biçimli bir maymundan (anthropmorphous) türediğini kanıtlamaya çalışarak, çevresel koşulları ve yaşanan zorlu hayatın, türlerin evriminde çok önemli bir paya sahip olduğunu ifade eder (Bal, 2010). Amerikalı Protestanların yıkmak için uğraştığı Darwin’in bu tezi

¹ Internet Encyclopedia Of Philosophy. <https://www.iep.utm.edu/dewey/>. Erişim Tarihi: 06.06.2019

hristiyanlıktaki geleneksel anlayış olan ‘Tanrı türleri değişmez biçimlerde yaratmıştır’ fikrinin zıttı bir anlayıştır. Çünkü Darwin’in temel tezine göre, türler yavaş ve kademeli olarak oluşmuş ve organizmalar hayatta kalabilmek için çevrelerine uyum sağlamışlardır. Hayatta kalmayı başarabilen türlerin çevresel değişikliklere uyumunu kolaylaştıran çeşitli nitelikler vardır ve bu nitelikler türün bir üyesinden diğerine geçişle o türün hayatının devamını sağlar. Böylece sürekli değişen çevrede ve hayatın içinde yaşayan bireyler arasında bir rekabet kaçınılmaz olacak ve birey de kendini sürekli geliştirmek zorunda kalacaktır (Guttek, 2014).

Dewey’in ayrıca Heraklitos’un yolundan giden Darwin’in bu dinamik kuramından oldukça etkilendiğini söyleyebiliriz. Burada değişme ve gelişme kavramını yakalayan Dewey yaşamda sürekli bir değişim ve gelişim olduğuna kanaat getirir ve değişim ile gelişimi eğitim felsefesinin temel kavramı ve eğitimin bir normu olarak kabul eder (Bal, 2010). Bu bağlamda yukarıda bahsettiğimiz durumlar, Dewey’in deneycilik ile ilgili düşüncelerinin de çerçevesini oluşturmuştur. Dewey, bir hayat süren organizmanın kendine has edimleri olduğunu ve bu edimleri de özgür iradesiyle hayata geçirdiğini ifade eder. Bu edimler, belli bir zaman sürecinde, koşullara bağlı olarak değişebilir. Bu değişim, organizmanın canlılığı olan bir varlık olduğunun işaretidir ve ona göre canlı varlıklar diyalektik bir biçimde devamlı oluş hâlinde yaşarlar. Bu canlı varlık olma durumu aslında onun kendini sürekli yenileyen bir özelliğinin olduğunun göstergesidir. Süregelen bu yenilenme, aslında hayatın devam etmesi için büyük öneme sahip canlı organizmanın çevresini kendi koşullarına ve ihtiyaçlarına göre düzenlemesine bağlıdır. İşte bu ifadeler onun Darwinizmden ne denli etkilendiğinin bir kanıtı gibidir (Yıldız, 2014).

Böylelikle Dewey’in eğitim anlayışının temel dayanaklarını Darwin’de bulduğunu söyleyebiliriz. Özellikle eğitim yaşama hazırlık değil, yaşamın kendisidir parolası ayrıca çocuğu yaşamda hiçbir şey değişmiyormuş gibi eğitmenin anlamsız ve olanaksız olduğu fikri gibi. Zaten pragmatist anlayışta da gerçeklik statik değil dinamik bir yapıdadır ve mutlaklığı bünyesinde barındırmaz niteliğe sahiptir (Cevizci, 2000). Ancak Dewey’i etkileyen ve onun eğitim anlayışında etkisi çokça görebilecek J. J. Rousseau’yu da unutmamak gerekir. Zira Dewey, ‘*yeni eğitim peygamberi*’ olarak adlandırdığı Rousseau’nun Amerikan okullarına etkisinin oldukça fazla olduğunu belirtir (Bal, 2010).

J. J. Rousseau, doğuştan getirdiğimiz ve büyürken ihtiyaç duyduğumuz her şeyin eğitimle kazanıldığını, eğitiminde doğadan, insanlardan ve eşyadan kaynaklandığını ve

bu üç ögenin birleşmesi ile eğitimin doğduğunu ifade eder. Onun eğitim anlayışında temel amaç doğa ile uyum içinde yaşayan insan yetiştirmektir. Çünkü doğa çeşitli tecrübelerle bireyi olgunlaştırır ve yetiştirir. Rousseau'nun başyapıt olarak tabir edilen '*Emile*' adlı eserinde özellikle eğitime çocuğu tanımakla başlanması ve eğitimin çocuğun doğasına uygun olarak yapılması gerektiğini vurgular (Dewey, 2004).

Dewey, yaşadığı dönemde var olan okulların Rousseau'nun ilkelerinin tersine yani çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarından uzak olan şeylerle zihnini doldurduklarını ifade eder. Çünkü Dewey, eğitimi, eğilimlerin ve yeteneklerin doğal gelişimi olarak görür. Bu anlamda Rousseau'nun, öğrenci merkezli eğitim anlayışının yaratıcısı olduğunu ve Dewey'i de bu nokta da oldukça etkilediğini söyleyebiliriz (Bal, 2010).

Dewey ve Rousseau'nun eğitime dair fikirlerinde ki ortak noktalara ve farklılıklara değinecek olursak bu noktada ilkin çocuğa özgürlüğün verilmesi düşüncesi gelir ki ilerde özgürlük kavramının Dewey için ne kadar önemli olduğunu anlatacağız. Dewey, Rousseau'nun çocuğun doğada özgür olması fikrine, toplumsal alanda yani okul, aile içerisinde de özgürlüğü yaşayabileceğini ekler. Bunun yanı sıra her iki filozof eğitimi tecrübeye dayandırır. Rousseau, çocuğa hiçbir zaman sözel anlatıma dayalı derslerin verilmemesini, çocuğun kendi kendine, daha uzun bir süreçte eşyanın etkisinde kalarak öğrenmesini ister (Bal, 2010). Dewey, Rousseau gibi doğanın çocuğu eğitmesini tamamen reddetmez ama onun gibi de mutlaklaştırmaz ve o, eğitimin daha çok sosyal yönüne vurgu yapar. Dewey için eğitim sosyal bir süreçtir ve okul da sosyal bir kurum, hayatın yaşandığı toplumun küçük bir modelidir. Bu anlamda Dewey'in, Rousseau gibi bireysel eğitime değil toplu eğitime önem verilmesi gerektiğini vurgulaması bunun kanıtı gibidir diyebiliriz.

Dewey'in yaşadığı dönemdeki savaşlar ve sonrasında yaşanan siyasi değişimler, onun düşüncelerinin toplumsal ve politik meselelerle de meşgul olmasına neden olmuştur. Sosyal olaylar ve toplumsal problemlerin, öteden beri onun problemağının temelinde yer aldığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla Dewey, tüm yaşamı boyunca bir sosyal filozof, pedagoğ ve psikoloğ olmayı başarmış bir kişiliktir (Peters, 1952).

Dewey'in eğitim dışında olan ancak eğitimle ilgili olan görüşlerine değinecek olursak daha önce de belirttiğimiz üzere pragmatist anlayıştan gelen her şeyin değişmesi ve mutlak bir doğrunun olmayışı fikri onun ahlak anlayışının da temelini oluşturan bir çıkış noktasıdır. Ahlaki deneyimlerde birbirine indirgenemeyen ve tercih edilemeyen birçok eylem tarzları vardır ve insanoğlu olarak sürekli seçim yapmak zorunda kalırız. Bu seçimlerimizde bize ne yapmamız gerektiğini söyleyecek bir kural veya kıtas

yoktur ve Dewey, *Human Conduct and Nature* (İnsan Davranışı ve Doğası) adlı eserinde ahlaki, toplumsal yaşamın bir gereği, insana verilen irade ile iyiyi tercih edebilmesinin sistem ve metodu olarak tanımlar (Türer, 2016). Ayrıca ahlak, başka bir açıdan, davranışı etkileyen ve geliştiren, onu daha iyi bir hale getiren bir özelliğe sahipse yararlıdır. O, okul içi ve okul dışı olarak iki farklı ahlak anlayışının olamayacağını, okulun topluma karşı sorumluluklarının olduğunu ve okulun ahlaki amacının da toplumsal hayata katılmak olduğunu ifade eder (Bal, 1991).

J. Dewey'in ahlakın dışında diğer eserlerine baktığımızda hatta tarihsel süreçte belirtecek olursak 1900 yılına kadar ki çalışmalarında çoğunlukla psikoloji, 1900-1910 yılları arasında felsefe, 1910-1920 yılları arasında pedagoji, 1920-1931 yılları arasında ise sosyal, milli ve politik problemlere yönelik olduğunu görürüz (Peters, 1952).

Bunun yanı sıra John Dewey sanat ve estetik alanlarına ait fikirlerini bir bütün olarak *Art as Experience* (Deneyim olarak Sanat) adlı kitabında açıkladığını görebiliriz. O, bu eserinde pragmatist felsefenin tüm yönlerini sanat felsefesi üzerinden anlatmaya çalışır. Yani onun ilgi alanına giren bilgi, bilim ve felsefe gibi tüm insani faaliyetlerin daha çok pratik ve pragmatik yönüyle ilgilenen Dewey, aynı tavrı estetik kuramında da göstererek sanatın tüm diğer alanlarla ilişkisini ortaya çıkarmaya çalışır. Bu yüzden onun estetik anlayışı aslında pragmatik felsefenin sanatsal bir ifadesidir denilebilir (Yıldırım, ss. 120-121). O, estetiğin temeline deneyim kavramını koyar ve onda deneyim suje ile obje arasındaki etkileşim sonucunda gerçekleşen belli bir başlangıç ve sonu bulunan eyleme dayalı bir yaşantı anlamına gelir. Ve deneyimin kalitesi bizim hoşumuza gidecek bir duygu meydana getirmesine bağlı bir durumu teşkil eder.

John Dewey'in din üzerine fikirlerine bakacak olursak onun din ve dini deneyim üzerine kapsamlı bir eseri olmasa da yaklaşık 60 yıl boyunca kitap ve makalelerinde dine ait fikirlerini yansıttığını görebiliriz. Onun 1934'te kaleme aldığı 'A Common Faith' (Ortak İnanç) adlı kitabı onun bu konuda en tanınmış eserlerinden biridir. Onun Protestan bir gelenek içinde yetişmesi ve annesinin güçlü dini duygulara sahip bir insan olması nedeniyle yaklaşık 35 yaşına kadar kilise cemaatinin bir parçası olarak yaşamını sürdürmüştür. Bu dönemde *The Ethics of Democracy* (1888), *The Value of Historical Christianity* (1889), *Christianity and Democracy* (1892) ve *Reconstruction* (1894) gibi makaleleri yayımlanmıştır. O, daha öncede belirttiğimiz gibi sosyal değişimlerin yoğun olduğu bir dönemde yaşadığı için ahlaki değerlerin genişletilmesi, derinleştirilmesi ve hristiyanlığın liberal bir düzlemde yeniden inşasına çaba sarf etmiştir. Dini bir liberal olarak adlandırabileceğimiz Dewey, din ile bilim arasındaki modern kültürün

sorunlarını çözmeye yetinmeyip bunun yanı sıra kutsal ile dünyevi olan; dini hayat ile günlük hayat arasındaki farklılığın üstesinden gelmeye çalışmış ve Amerikan kültürünü oluşturan ahlak ve dinin anlamları sorgulanmıştır. Böylece o dini düşünceleri modern kültürle uzlaştırmaya çalışıp dini, doğacı ve insancıl bir şekilde yorumlamıştır (Türer, 2009).

John Dewey, etkilendiği ve faydalandığı filozofların düşüncelerinin ışığında oluşturduğu eğitim felsefesini Chicago Üniversitesi bünyesinde kurduğu *Laboratuvar Okulu* projesiyle hayata geçirmiştir (Dewey, 1987). Ancak 1904 yılında bu üniversiteden Laboratuvar Okulu ile ilgili anlaşmazlık sebebiyle ayrıldıktan sonra, meslek hayatının sonuna kadar çalışacağı Columbia Üniversitesinde akademik hayatına devam eder. Columbia Üniversitesi'nde çalıştığı ilk yıllarda bilgi teorisi ve metafizik hakkında birçok yazı yazar ve bunları iki kitapta toplar: *The Influence of Darwin on Philosophy and Other Essays in Contemporary Thought* (1910) ve *Essays in Experimental Logic* (1916). Bu dönemde eğitim kuramına olan merakı, Columbia öğretmen okulunda yaptığı çalışmalarını neticesinde katlanarak devam eder ve bilgi teorisini eğitime aksettirdiği temel eseri olan *How We Think*'i ve belki de en önemli eseri olan *Democracy and Education*'ı yayımlar (Field, t.y.).

Dewey'in 1916 yılında yayınladığı *Demokrasi ve Eğitim* adlı eseri aslında onun bütün eğitim felsefesinin çerçevesini çizer ve 1938 yılında çıkardığı *Deneyim ve Eğitim* adlı eserinde ise Dewey, ilerlemeci eğitim felsefesini, “deney üzerinde temellenen pozitif bir eğitim felsefesini ayrıntılı olarak ele almadaki başarısızlığı yüzünden” eleştirir ve onların geleneksel eğitime karşı olan düşüncelerine yönelik önerilerde bulunur (Gutek, 2006, ss. 96-98).

Dewey, pragmatik eğitime ilişkin fikirleri, önceleri ilerlemeci eğitim anlayışının içerisinde görülse de aslında onun deneyim temelli eğitim modeli ortaya koyması, kendine has bir karakter olması bakımından yeniden kurmacı eğitim anlayışı olarak kabul edilir. Bu bakımdan Dewey, eğitim tarihinde yeniden kurmacı akımın ve yapılandırmacı yaklaşımın öncüsü olarak bilinmektedir (Yıldız, 2014). Bunun yanı sıra Dewey, Columbia'da çalıştığı dönemde yalnızca akademisyen olarak bilinmez. 1905-1906'da Amerikalı Felsefeciler Derneği'ni, 1915'de Amerika Üniversite Profesörleri Derneği'ni, 1916'da Öğretmenler Birliği'ni kurarak çeşitli toplum kuruluşlarına önderlik etmiştir (Dewey 1996).

Uzun ve içi çok önemli çalışmalarla dolu bir ömür süren Dewey, ayrıca çeşitli yayınlarda kadınların seçme hakkı, eğitim sorunları gibi politik konularda da yazılar

yazmasından dolayı pek çok yere konferans vermesi için çağırılmıştır. 1919'da Japonya'da, 1921'de Çin'de, 1928'de Rusya'da (Shook, 2003) ve özellikle 1924'de Türkiye'ye davet üzerine gelmiş, eğitim sistemimizin gelişmesi hakkında bir çalışma yaparak yetkililere rapor etmiştir. Bu yüzden pek çok önemli yazıları da vermiş olduğu bu konferanslardan oluşur. Bunlardan birkaçı şunlardır: *Reconstruction in Philosophy* (1920), *Human Nature and Conduct* (1922), *Experience and Nature* (1925), *The Public and its Problems* (1927) ve *The Quest for Certainty* (1929) (Fiel,t.y.).

Son olarak John Dewey, Türkiye Cumhuriyeti'nin ağır savaş dönemlerinden sonra birçok kurumun revize edilip dünya standartlarına kavuşturulması için davet edilmiş bilim adamı ve düşünürlerden biri hatta ülkemizin ilk yabancı gözlemcisi olduğunu hatırlatmak durumundayım. Eğitim alanında yenilik yapmak için o dönemde Türkiye'de kitapları çevrilip okutulan John Dewey Maarif Vekili İsmail Safa Bey tarafından ülkemize davet edilmiştir. Atatürk ile birlikte Muallimler kongresine katılan ve Türkiye'de iki aya yakın süre kalıp İstanbul ve Ankara'da incelemelerde bulunan J. Dewey o sırada okullar tatil olduğu için uygulama hususunda bir şeyler yapamasa da okulların fiziki şartlarına ilişkin Türk eğitimcilerin bilgi, görüş ve deneyimlerinden faydalanarak önemli tespitlerde bulunur. O incelemelerinin sonunda önce ilk rapor adı altında acil önemleri içeren rapor ardından Amerika'ya döndüğünde yazdığı asıl raporunu hazırlar. Onun hazırladığı iki raporun Türk eğitim sistemine ciddi etkileri olmuştur. Özellikle Milli Eğitim Bakanlığını yapılandırılması, köy enstitüleri, kütüphane eksikliği için 'Seyyar Kütüphane' fikri, deneyime dayalı meslek okullarının açılması ve öğretmenlerin dünya üzerinde uygulanan eğitim yöntemlerinden haberdar edilerek yetiştirilmesi onun ülkemiz eğitimine olan katkılarından sadece bir kaçıdır (Kıyanç, 2016, ss. 668-670).

Dewey, Türkiye'ye geldikten sonra ülkemiz basınına burada neler yapacağına dair yazdığı mektupta eğitim sistemimizi düzenlemek için geldiğini, ancak kendi fikirlerini kabul ettirmek veya başka bir ülkeye ait eğitim sistemini taklit etmek gibi bir niyetinin olmadığını ifade eder. Hatta birçok ülkenin eğitim sistemlerinin olumlu taraflarından oluşan bir 'Türk sistemi' oluşturmaktan bahseder (Bal, 2010).

Dewey'in tek rapor olarak 1939 yılında yayımlanan Türkiye'nin eğitim sistemine dair görüşleri, bütçeye konulması gereken bazı ödenekleri ve bunların nerede kullanılacağını içeren birinci bölüm ile programlar, eğitim bakanlığı örgütü, öğretmenlerin yetiştirilmesi ve gönendirilmesi, okul sistemi, sağlık ve sağlığın korunması, okul disiplini ve çeşitli maddeleri içeren; matbaa, güzel sanatlar, özel

okullar gibi maddelerden oluşan ve asıl rapor niteliğinde olan iki bölümden oluşmaktadır. Dewey bir bölümde eğitime ayrılacak ödeneğin hangi konularda kullanılacağını aşağıdaki maddelerle özetlenmiştir (Bal, 2010).

1. Okul binalarının yapımı ve donatım için okul mimarisi üzerine uzman yetiştirilmesi.
2. Meslek okulları Ticaret ve tarım meslek kursları 8-10 yaşındaki çocuklar için meslek dersleri programlarını hazırlayacak şubenin kurulması.
3. Çeşitli bilim dallarında uzman öğretmen, okul müdürü ve öğretim müfettişinin yetiştirilmesi.
4. Telif ve tercüme dairesinin geliştirilmesi.
5. Gezici kitaplıkların kurulması ve eleman yetiştirilmesi.
6. Sanayide kullanılacak araç ve makinelerin Halka ve okullara tanıtımını yapacak gezici sergilerin açılması ve bunun için yetiştirilecek gençlerin yabancı ülkelere gönderilmesi.
7. Yabancı ülkelerdeki eğitim öğretim ortamlarının inceleyecek özel bir inceleme komisyonunun kurulması.
8. Köy okullarının tarımın gelişmesinde etkin bir rol oynamasını sağlayacak bir komisyonun kurulması.

Cumhuriyetin kurucusu ulu önder Atatürk'ün eğitimde düzen ve disiplin yerine sevgi ile saygının yer aldığı, düşüncelerini özgürce ve olduğu gibi ifade eden birey idealine dayalı fikirleri Dewey'in ezberden uzak deneyime dayalı yeni eğitim anlayışı ile benzerlik göstermektedir denilebilir.

2.2. Eğitim Anlayışı

John Dewey (1859-1952) Amerika'nın, İç Savaş'tan Soğuk Savaş'a uzanan müthiş bir sosyal, ekonomik, demografik, siyasi ve teknolojik değişimi yaşadığı, ayrıca bölgesel bir güçten, dünya çapında bir güce dönüştüğü dönemde yaşamıştır. Dewey'in, eğitimle ilgili düşünceleri, kendi ülkesi ABD'de olduğu gibi dünyanın geri kalan birçok ülkesinde de büyük ses getirmiş bir düşünürdür. 1880'li yıllarda Amerikan nüfusunun artması ve yaşanan tüm sosyal, endüstriyel, teknolojik ve bilgi değişimleri, bu nüfusun nasıl eğitilmesi gerektiği konusunu ulusal bir konu haline getirmiş ve bu konu hakkında

yeni fikirlerini sunan eğitim yenilikçilerinin ismi duyulmaya başlamıştır. İlk, orta ve lise eğitiminin ve okul müfredat programlarının düzenlenmesi problemlerinin ortaya çıkıp çözüm arandığı bu dönemde John Dewey'in fikirlerinin oldukça dikkat çekmeye başladığını söyleyebiliriz (Bakır, 2007).

Dewey, 20. yüzyılın ilk yarısında birçok ilerici akımın düşünürü gibi, dünyayı eğitim ve kanunlarla yaşanılacak bir yer yapma görevini üstlenen ve o dönemin koşullarında başta A.B.D gibi birçok Batı toplumlarına uygun gelmiş pragmatist felsefe akımını eğitime uygulamış bir toplumsal reformcudur (Gutek, 2006). Amerikan toplumunu şekillendirilmesine ve yönlendirilmesine katkıda bulunmuş olan Dewey, bu anlamda eğitimi, toplumları *iyi toplum*'a (Great Community) dönüştürmenin yegâne aracı olarak görmüştür (Yıldız, 2014).

John Dewey'in, 1894 yılında Chicago Üniversitesi felsefe ve psikoloji bölümü kürsü profesörlüğüne çağrıldığında, ancak bu bölümlerin içine pedagojinin eklenmesiyle teklifi kabul edeceğini söylemesinden, eğitime ne kadar çok önem verdiğini anlayabiliriz (Dewey, 1987).

John Dewey pragmatist temelli eğitim anlayışı ortaya koyan bir filozof olsa da diğer pragmatist düşünürlerden temel farkı, pragmatizmi birçok yönden zenginleştirmesinin yanı sıra onun kendi düşüncelerini eğitim üzerine yoğunlaştırmasındadır denilebilir. Bir başka ifadeyle Dewey, diğer pragmatistlerin yaptığı gibi pragmatizmi formüle etmekten ziyade, pragmatik eğitime öncülük etmiştir (Gutek, 2006).

John Dewey'in pragmatizme ilişkin görüşlerinin şekillenmesinde pragmatizmin önemli düşünürleri olan Charles Sanders Peirce ve William James'in etkisi ciddi bir biçimde görülür. Bu noktada pragmatizme değinmek J. Dewey'in eğitim felsefesini anlamının anahtarı olacaktır.

Pragmatizmin etimolojik kökenine baktığımızda Yunanca 'pragma' kelimesinden kaynaklanıp, pratik kelimesine dönüştüğünü ve anlam olarak da işe yarayan, eyleme dönük uygulanması amaçlanmış olanı ifade eder ve ilk kez Charles S. Pierce tarafından kullanılır. O, bu anlayışın köken itibariyle Avrupalı, ancak taşıdığı özellikler olarak da Amerikalı olduğunu ifade eder (James, 2003, s. 28).

Pragmatizm, doğruluğu ve gerçekliği tek yanlı olarak yalnızca eylemlerin sonuçları ve başarıları ile değerlendiren felsefe öğretisi olarak tanımlanır. Bu anlamda pragmatizm, özünde bir amaca odaklanmıştır ve sonuca dayalı bir felsefe olarak başarı odaklıdır (Bilgin, 2010).

Pragmatizm, Amerika'dan batının çeşitli bölgelerine göç edip, gittikleri yeri değiştiren ve ulaştıkları yerin kültüründen etkilenen Amerikalıların sınır yaşantılarının felsefi bir ifadesidir. Bu sınır deneyimi, Amerikalılara insanın amaçları için çevreyi nasıl kullanmaları gerektiğini öğretmiş ve sonucunda elde ettikleri başarıyı da sorgulamalarına sebep olmuştur (Gutek, 2014).

Pragmatizm, felsefi anlamda klasik natüralizm ve liberal dünya görüşlerinin sanayileşmenin de etkisiyle Amerika'da ortaya çıkan farklı bir yorumudur da denilebilir. Bu açıdan onun tamamen yeni bir felsefe olduğu söylenemez. Pragmatizm aslında çok yönlü bir felsefedir. Varlık, bilgi, değer kuramlarını içeren yapısının yanı sıra John Dewey tarafından geliştirilen eğitime dair yönünün de olduğunu söyleyebiliriz.

Pragmatizm, bilim ve endüstrinin yeni bir teknoloji toplumu yarattığı dönemde ortaya çıkmıştır. O dönemde bilimselliğin ölçütü insanın yaşamını kolaylaştırmasıyla değerlendirilmekteydi. Batıda sınırların açılıp genişlemesi ve teknolojinin bilimsel bir fonksiyon kazanmasıyla pragmatizm böylelikle popüler bir felsefe haline gelmiştir (Gutek, 2014).

Pragmatizmin varlık anlayışına baktığımızda dünyanın sürekli değişim içinde olduğunu iddia ettiğini ve klasik felsefelerin düalist yaklaşımı ile varlığın değişmeyen kalıcı tözler içeren anlayışına karşı çıktığını görürüz. Bu düşüncelerden hareketle Dewey, özellikle çocuğun doğasının ve temel faaliyetinin diğer varlıklarda olduğu gibi çevreye uyum sağlamak olduğunu ifade eder (Cevizci, 2016)

Pragmatist bilgi anlayışında ise insan zihni ve zekâsının sabit bir töz olmadığına hatta zekânın çevre koşullarıyla başa çıkabilmek amacıyla geliştirilmiş bir kuvvet olduğuna inanılır (Cevizci, 2016). Pragmatistler, modern bilimin doğa ile etkileşiminden kaynaklanan gözlemler aracılığıyla bilinenden bilinmeyene doğru ilerlediğini ifade ederler. Tecrübe edilen gerçeklik, bilinmeyen şeylerden değil, tecrübe edilen birçok nesneden oluşur. Bu noktada Dewey, bilinen nesnelerin bilginin objeleri olmayan; fakat doğrudan tecrübe gösterilebilen daha geniş tecrübe bağlamından meydana geldiğini ifade eder (Shook, 2003).

Pragmatizmin değer anlayışı ise yine aynı yaklaşımı sergiler. Mutlak ve değişmez değerlerin olmadığını iddia ederek, değerleri, bu dünyanın ötesinde bir temel üzerinde veya dini inanç ve otoritelere göre düşünmek yerine pratik sonuçları bağlamında ele alınması gerektiği üzerinde durur. Pragmatistler, insanın çevresine uyulanmakla yetinmeyip, çevresini de kendisine uyarlaması ve bu açıdan insanların

kişilik ve karakterlerinin değişime açık ve esnek olması neticesinde eğitim, pragmatizmde eğitimin başka hiçbir felsefe okulunda görülemeyecek derecede önem kazanmasına neden olmuştur diyebiliriz (Cevizci, 2016).

Bu noktadan sonra pragmatist eğitim nedir? diye bakacak olursak genel anlamda insanın yeteneklerinin yaşadığı çevreye uyum sağlaması için geliştirilmesidir şeklinde tanımlayabiliriz. Bireyi her olası duruma uyum sağlayan dinamik bir varlık olarak yetiştirilmesi gerektiğine inanan pragmatist eğitimin kendi dışında başka herhangi bir amacı da yoktur. Dinamik toplum kendi kendini yönetebilecek bireylerle mümkün olacağından, bireylerinin de bu yönde yetiştirilmesi gereklidir (Bal, 2010). Burada pragmatist eğitim anlayışı, eğitimin bireysel boyutu yanında sosyal boyutunun da olduğunu anlamı çıkacaktır. Eğitim sayesinde bireyin sağlıklı gelişiminin yanında toplumun demokratik yapıda inşa edilmesinin yani değişim yönünü tayin etme ve bu süreç üzerinden de kendilerini ve gelecekteki durumlarını şekillendirmiş olmanın yolu açılmış olacaktır (Cevizci, 2016).

Dewey, böylece pragmatik eğitim anlayışı ile, bireyi toplum içinde değerli gören bir sistemin içine yerleştirip, bireysel fayda yerine eğitimle oluşabilecek toplumsal refahı sağlayan bir fayda ile ilişkilendirmiş olmaktadır. Ayrıca Dewey, pragmatik eğitim anlayışında eğitim kavramının başka hiçbir şeye değil de sadece bizzat kendine hizmet eden bir anlamda olmasının gerekliliğini şu cümleler ile ifade eder: “Ben, muhakkak ki, sadece kendilerine ileri sıfatı verebileceğinden dolayı hiçbir amaç veya metodun lehinde değilim. Burada esas sorun, hiçbir sıfat olmaksızın, eğitimin tabiatını ilgilendirir. İstedığımız ve muhtaç olduğumuz şey, eğitimin açık ve yalın olarak ele alınmasıdır.” (Yıldız, 2014, s. 35) .

John Dewey, eğitimin amacını deneyimin sonraki tecrübelerin denetlenmesi ve yönlendirilmesini sağlayacak şekilde yeniden inşa etmek olması gerekliliğini pragmatizm çerçevesinde anlatır. Bu onun sisteminde aynı zamanda gelişme kavramına karşılık gelir ve o, eğitimi, eğitilen bireyin deneyimin sürekli olarak değişen dünyasına uyarlanması süreci olarak görür (Dewey, 2007)). Bu anlamda Dewey’in fikirleri toplumsal ihtiyaçların ve toplumun gelişiminin yanı sıra bireyin topluma uyumu konuları üzerine odaklandığından onun pragmatizmi, bilmekle eylemde bulunmak ve bunun sürekliliğini amaçlayan bir düşünce sistemidir de denilebilir (Peters, 1952).

Dewey’in eğitim alanına getirdiği yeni anlayışın oluşumunda pragmatizmin yanısıra Darwinizm’in etkisini açık bir şekilde görebiliriz. O, Darwinizm’de olduğu gibi, doğanın sürekli değişim içerisinde olduğunu, insan zihninin ve yaşamının da

deneyimler aracılığıyla evrimselleşebileceğini düşünür. Böylelikle Darwin'in evrimselciliğini eğitime aktarmış olan Dewey, bir türün yaşamak için çevreye uyum sağlamasını ve sürekli değişen çevrede var olabilme niteliklerini eğitim dünyasına aktarmış olmaktadır (Sözer ve Sel, 2015).

John Dewey'in eğitime dair düşünceleri önce *İlerlemecilik* daha sonra ise *Yeniden İnşacılık* olarak anılmış olsa da bu iki akımın temelinde aslında pragmatizmin bulunduğu gerçekliğini değiştirmemektedir (Sönmez, 1991).

Bu noktadan sonra John Dewey ile anılan bazı akımlara bakma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

İlerlemecilik, 19. Yüzyılın Amerika'sında toplumsal reformları gerçekleştirilmek ve halka benimsetmek için ortaya çıkmış pragmatist anlayışın eğitime uygulanış şeklidir. John Dewey'in liderliğini yaptığı bu görüş gerçekliğin ancak insanların yapıp etmeleri aracılığıyla çevresiyle etkileşiminde deneyimlerinin sonucu anlam verdiği bir şey olduğunu ileri sürer ve gerçeği gelişme ve ilerlemenin vasıtası olarak kabul eder (Bakır, 2007).

İlerlemecilik, pragmatist gerçeklik anlayışı olan insanın eylemleri aracılığıyla çevresiyle etkileşiminde deneyimlerinin sonucuna anlam vermesi düşüncesinden yola çıkar ve böylece gerçeklik, deneyimle ulaşılabilecek doğal bir ortamda anlam ve değer kazanır. Bu anlamda gerçeklik deneyim sayesinde sonsuz doğrulara ve farklı biçimlere dönüşür. Gerçeklik, çoğu zaman zaten önceki gerçekliklerin ötesine geçerek yeniden ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden gerçekliğin doğası değişimdir denilebilir. W. James ile aynı düşünceleri paylaşan J. Dewey yukarıdaki bu fikirler doğrultusunda yeni eğitim teorisi olan ilerlemeciliği ortaya çıkarmıştır. Buna istinaden ilerlemecilik, eğitimin, her zaman varlığını devam ettiren gelişme ve değişmelere bağlı olarak çevresiyle ilişkilerini sürdürdüğü sürece, kendi tecrübelerinin gelişimi ve yenilenmesini mümkün hale getirecek biçimde, yapılandırmasını savunur (Bakır, 2007).

İlerlemecilik, pragmatist düşünce geleneğine bağlı olarak insanın doğasıyla bir bütünlük oluşturması bakımından, bilgiyi insanın sahip olduğu çevresiyle etkileşiminin bir sonucu olarak görür. Bu aşamada zihin, etkin, katılımcı ve oluşturunucudur. İnsan eylemde bulunarak deneyimle aktif bir şekilde bilgiyi meydana getirir. Burada öğrenme süreci boyunca öğrencinin doğrudan katılımına verilen önem ilerlemeciliğin temel yapısındadır (Bakır, 2007).

Bu anlayışa göre eğitim, insana toplumda geleneksel şekilde süregelen standartları ve değişmezliklerin yerine devamlı değişen yaşamı öğretmelidir. Eğitilen

kişi, hayata uyan değil, hayatı yönlendiren ve onu değiştirip geliştiren birey olmalıdır. Ayrıca öğrenciler öğrendiklerini hayatta kullanabilmeli, eleştirel düşünceye sahip olmalı, yaşamayı öğrenmeli ve kendi hayatlarını kendilerinin kurması gerekmektedir. İlerlemecilik, geleneksel eğitim anlayışına karşı çıkarak, ezbere ve kitaba bağlı kalarak yapılan eğitimi, aşırı şekilciliği ve sıkı disiplini reddetmiş, okulun yapay bir öğrenme yeri olmaktan çıkarılıp bireylerin gelişim özelliklerini ve bireysel farklılıklarını ön plana alarak onların üretkenliğini ve düşüncelerini destekleyerek, problem çözmeye dayalı yaparak yaşayarak ve çocuğun katılımına dayalı öğrenme modelini benimsemiştir (Ergün, 2009).

Yeniden kurmacılık ise ilerlemeciliğin devamı olarak görünmekle birlikte J. Dewey'in önderliğinde ve ona bir tepki olarak doğmuş, yine temeli pragmatizme dayanan bir düşüncedir. Bu akıma göre insanlık bir yol ayrımına gelmiştir. Ya yok olacak ya da yeni bir uygarlık oluşturmak gerekecektir. Sürekli yaşanan gelişme ve değişimlere insanın bir seçim yaparak, eskiyen, yıkılan değerlerin yerine, yenisinin inşa edilmesi fikri yeniden kurmacılığın ana temasıdır. Burada eğitim bir değişim ve denge unsurudur. Gerçeklik değişmeye bağlı olarak bir görelilik arz ettiğinden, eğitim bu duruma ayak uydurabilecek şekilde yıkılan ya da anlamını yitiren değerleri her an yeniden kuracak bir vasıta. Dewey, bu durumu hazırlayacak ortamın ise özellikle demokrasilerde var olabileceğine dikkat çeker. Çünkü demokrasi, çoğunluğun hata yapmayacağı azınlığın ise ortaya atılan düşünceleri eleştirebildiği ve seçimle başa gelme olasılığını sürekli barındırmasına dayanmaktadır (Sönmez, 2009)

Gerçeklik sadece yaşanan zamana has bir durum değil, geleceği de içerdiğinden eğitim sadece bugünü değil yarınları da hesaba katmak zorundadır. Başka bir ifadeyle eğitim geçmiş ve gelecek arasında bir köprü vazifesi görerek geleceğe hazırlanma sürecidir. Bu bağlamda derslerin içeriği sürekli güncellenebilecek türde ve geleceğe yönelik bilimsel bir yapıda olmalıdır. Bu anlamda okul Dewey'e göre deneyimlerin yeniden yapılandırıldığı bir ortam olmalıdır. Okul, aynı zaman da tekil halde bireylerden tüm topluma doğru yayılan bir sosyal değişim ve toplumu yeniden yapılandırmanın sorumlu kurumu olmalıdır (Sönmez, 2009).

Dersler, içerik ve konular yeniden kurmayı sağlayacak araçlar olarak amaca ulaşmanın anahtarıdır. Eğitim-öğretim faaliyetlerinde pratik, uygulamaya dayalı öğrencilerin kendi yeterliliklerini geliştirip gizil güçlerini ortaya çıkaracak olan yaşantılar tercih edilmelidir. Tüm bunlar, geleceğe hazırlanma ve varlığını devam

ettirme mücadelesinde toplumu yeniden kurmak için, bir vasıta olarak eğitimin fonksiyonunu ve işleyişini belirtir (Sönmez, 2009).

Yapılandırmacılık (Constructivism) ise Dewey gibi birçok düşünürün ortak çalışmaları ile doğmuş ve gelişmiş bir eğitim teorisi. İlerlemecilik ve yeniden kurmacılığın ortaya attığı fikirlerin çoğunluğu yapılandırmacılık içinde geçerlidir. Ama bunlardan temel farkı eğitimin içeriğine ve yöntemine yönelik bir öğrenme yaklaşımıdır. Yapılandırmacılık, isminden de anlaşılacağı gibi yapma, oluşturma ve inşa etme gibi durumları bize anlatır (Bakır, 2007).

Özellikle Dewey'in öğrenci merkezli eğitim anlayışında, öğrencinin eğitim-öğretim faaliyetlerine aktif katılımını hedefleyen "aktif öğrenme" stratejisi ve "How We Think" (Nasıl Düşünürüz?) adlı kitabında ortaya koyduğu düşünme ve öğrenme biçimleri yapılandırmacılığın eğitim boyutunun ana temasını oluşturur (Özden, 2005).

John Dewey'in eğitim anlayışını oluştururken göz önünde tuttuğu temel düşüncesi, geçmişte var olan toplumların değişmeden kaldıkları dönemlerindeki doğrudan aktarma üzerine olan eğitim anlayışlarının artık bir anlamının kalmadığıdır. Dewey bu durumu 1897'de şu şekilde dile getirmişti: "Demokrasinin ve modern sanayi koşullarının gelişile birlikte şu andan 20 yıl sonrasında medeniyetin nasıl olacağını öngörmek hiç kuşkusuz mümkün değildir. Bu yüzden çocuğu her türlü kesin duruma hazırlamak imkânsızdır." O halde yapılması gereken şey çocuğa kendi öz denetimini verip ondaki tüm potansiyeli açığa çıkaracak tarzda bir eğitime geçmek olmalıdır (Aktaran Rahtner, 2010, s. 8). Dolayısıyla zamanın ve koşulların ciddi ve kökten değişimlerinin eğitimde de büyük değişimlerin yapılmasını zorunlu hale getirdiğini söylemek yanlış bir ifade olmayacaktır (Dewey, 2008).

İnsan toplum içinde yaşamak zorunda olan bir varlıktır. Bu anlamda toplumsal hayatta insan ile ilgili her şeyin mutlaka birbiriyle bağlantısı olduğunu ifade edebiliriz. Bu durum zorunlu olarak bireyler arası ilişkilerin, toplumun gelişip ilerlemesinin koşulu ve aracı olan eğitime de etki edeceği fikrini doğuracaktır. Dewey bu noktada bireyin hayatında toplumun ne derece önemli olduğunu ise şu şekilde ifade eder:

Toplum yaşayışına hazırlanmanın tek yolu, toplumsal hayatla kaynaşmaktır. Belirli herhangi bir toplumsal ihtiyaç ve güdüden uzak, var olan herhangi bir toplumsal ortamın dışında toplumsal bakımdan yararlı ve işe dönük alışkanlıklar oluşturmaya çalışmak, sözcüğün tam anlamıyla, çocuğa yüzmeyi suyun dışında hareketlerle öğretmeye benzer. Böyle bir durumda en gerekli koşul göz önünde bulundurulmamış olur ve dolayısıyla ancak bölük pörçük sonuçlar elde edilir (Dewey, 1995, ss. 28-29).

Dewey, bilginin, insanın çevresinde bir problem ortaya çıktığında doğduğunu, sadece bu tarz bir bilginin gerçek olabileceğini ve tartışmaya yer bırakmayacağını belirtir. Ayrıca bu bilginin yaşamsal bir değeri olduğunu da düşünen Dewey, hayatı sürekli akan bir eylem; fikirleri de birer alet olarak nitelendirir. Fikirleri birer alet olarak adlandırmasının onun felsefesindeki tanımı şu şekildedir: “Fikirler şeyleri birbirine güvenle bağlayan, basitleştirerek işten tasarruf sağlayan, bizi deneyimimizin bir parçasından diğer parçasına taşıyan alettir.” Bu düşüncelerinden dolayı Dewey, *instrumentalism* yani *aletçilik/araçsalcılık* adı verilen akımın öncüsü olmuştur (Bal, 1991, s. 34).

Dewey’in eğitim anlayışının temeli çocuktur ve çocuk eğitimin tam merkezinde yer alır. Bu açıdan O, eğitimi çocuğun ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirmeye gayret eder (Yıldız, 2014). O, hayatın öğrenme üzerine olduğu gerçeğinden hareketle, çocuğa gerçek hayatın küçük bir modelini yaparak-yaşayarak öğreneceği doğal bir eğitim ortamı hazırlamak gerektiğini ifade eder (Bakır, 2007). Buna istinaden Dewey, kurduğu Laboratuvar Okulu’ndaki çalışmalarında sürekli olarak öğrencilere nasıl düşünmesi gerektiğini anlatır. Çocukların doğuştan gelen araştırma, problem çözme ve iyi düşünebilme özelliklerini, karşılaşılabilecekleri pratik durumlara yönlendirmeye çabalar ve çocukların erken yaşta iyi düşünmeye başlamasının önemini vurgular (Çiftçi ve Sünbül, 2005).

Dewey’in eğitim anlayışında öğrenmenin problem çözmeye dayalı olarak oluştuğunu ancak bunun eskiyi taklit yerine öğrenmeyi öğrenme bağlamında çocukta oluşması gerektiği ve özellikle çocuğun problemi kendi başına çözmeyişinin önemini vurgular. Bu anlamda aslında eğitim doğrudan bireyde öğrenmeyi sağlamaz ancak yaratıcı bir mahiyette problem çözümü ve öğrenmeyi öğrenme sayesinde dolaylı olarak öğrenme gerçekleşmiş olur ki hayat boyu devam eden bir süreç dediği tam olarak budur. Çünkü bireyin problem çözme ihtiyacı yaşamı boyunca karşısına çıkacaktır (Shook, 2002).

Dewey açısından eğitim hayata hazırlık değil, hayatın kendisidir. Çünkü eğitim tüm yaşama hitap eden bir süreçtir; yaşam boyu devam eder. Bu açıdan çocuğu geleceğe hazırlamak diye bir şey söz konusu değildir. Çünkü yaşamın her bir evresinin kendine has durumları ve güçleri vardır ve her dönemin eğitimi kendine özgü olması gerekmektedir (Dewey, 2010)

Gerçek anlamda öğrenme ve eğitimin, bir şeyleri kopuk biçimde ve diğer şeylerden soyutlanmış bir halde öğrenilmesinden, mevcut beceri ve bilgilere yenilerinin

ilave edilmesinden ziyade, geçmiş ve şimdiki zamana ait deneyimlerin, gelecekteki yeni deneyimlerin kavranması amacıyla birleştirilip harmanlanmasından ibaret olduğunu anlamak gerekir (Cevizci, 2012, s. 137). Bunu anlamının imkânı ise Dewey'e göre ilkin nedensellik ilkesinde yer alır. Çünkü nedensellik ilkesi sayesinde çocuk deneyimler arasında bağ kurabilecek, böylece zihinsel yeteneklerini de geliştirebilecektir (Guttek, 2006; Sözer ve Sel, 2015). İkincisi ise Dewey'in eğitim felsefesinde deneyimler arası ilişkiyi anlamının anahtarı olan zekâ kavramıdır. Çünkü zekâ, John Dewey'in deneyim temelli eğitim anlayışında yaşanan tecrübeler arasındaki ilişkileri anlamak ve fark etmek için gereken temel bir yetenektir. Zira yaşadığımız hayatta karşılaşılabilecek tüm tecrübelerin miktarı sonsuz sayıdadır. Dolayısıyla bu kadar çok tecrübenin zihinde sınıflandırılması, yaşanan tecrübelerin anlamlandırılması ve onlara isim verilmesi zekâ sayesinde olacaktır (Guttek, 2006).

Dewey'in eğitim anlayışını oluşturan temel öğeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Öğrenen, yaşayan bir varlık olarak insan, hayatını idame ettirebilecek etki veya güce sahip biyolojik ve sosyolojik bir varlıktır.
2. Öğrenen birey, doğal ve toplumsal bir çevrede varlığını sürdürür.
3. Kendine has davranışları olan birey çevreyle sürekli bir etkileşim içindedir.
4. Çevreyle olan ilişkisinde birey gereksinimlerini gidermek için çabalarken problemlerle yüz yüze gelir.
5. Problemleri çözme sürecini öğrenmesi kendi çevresi içinde meydana gelir (Guttek, 2006).

John Dewey, ayrıca eğitimde düşünmenin çok önemli bir yere sahip olduğundan önemle bahseder. O, hem felsefede hem de eğitimin pratiğinde düşünme ile deneyimi birbirinden bağımsız olarak görülmemesi gerektiğini ve genel anlamda eğitim yöntemlerindeki temel hatanın bu bakış açısından kaynaklandığını bu nedenle düşünme sürecinin gerçek deneysel koşulların yaratılması yönünde başlatılması gerektiğini ifade eder. Çünkü ona göre herhangi bir yeni materyal ile tanışmanın ilk aşaması hangi yaşta olunursa olunsun kaçınılmaz olarak deneme-yanılma niteliğindedir. Sürekli başarılı olan yöntemlere bakıldığında düşünme sürecini okulun dışındaki hayatla ilişkilendirenlerin verimli olduğunu görebiliriz. Eğer öğrencilere bir şeyler sunar onları düşünmeye ve bağlantıları keşfetmeye yönlendirirsek öğrenmenin böylece gerçekleşmiş olacağını ifade eder (Dewey, 2004).

Sonuç olarak Dewey, eğitimi pragmatist bir yaklaşımla işlemiş ve eğitim alanında “yaparak öğrenmek” modelini geliştirerek temel felsefesi haline getirmiştir. Dewey’in: “Eğitim bir vazoyu suyla doldurmak değil, bir çiçeğe kendi tarzında büyüebilmesi için yardımcı olmaktır ” sözü Dewey’in eğitim ve hayat felsefesini açıkça ifade eder niteliktedir. Ona göre eğitim yaşam boyu süren bir faaliyet olduğu için öğrenme de yaparak ve yaşayarak meydana gelmek durumundadır (Yeşiltaş ve Kaymakçı, 2007).

2.3. Bilgi Anlayışı

John Dewey’in bilgi anlayışı pragmatik amaçlar çerçevesinde, temelinde gündelik hayatın içinde kullanımı olan bilgiye dayalıdır. Onun bilgi anlayışı, elbette deneyim temelli eğitim görüşlerini destekler nitelikte olduğundan, bu noktada onun bilgi anlayışını ele almak zorunlu hale gelecektir.

John Dewey insan hayatında bilgiyi, özellikle insanın kendi ihtiyaçlarını karşılaması ve hayatın anlamını kavratması noktasında, tüm epistemolojik ve felsefi yönlerden ayrı tutar. Dewey, insanın bilgi sayesinde varlık olma savaşından başarı ile çıktığını ifade ederek bilgiyi farklı bir çok açıdan ele alır ve özellikle pragmatizm çerçevesinde temellendirerek bilginin asıl anlamını o noktada bulur (Demiray, 2003).

John Dewey, deney, gözlem ve akıl yürütmelerle elde edilen ayrıca tüm denetimlerden geçmiş bilginin sağlam bir bilgi olduğunu, bu tür bilgilerin de en çok fen bilimleri alanında yer aldığını ifade ederek pozitif bilimlere ayrı bir önem verir. Ancak onun pozitif bilimlere verdiği önemin deneyim olmadan bir öneminin olmadığını da ifade etmemiz gerekir. Atomlar, moleküller, bilimsel formüller, fizik ve matematikteki terimler en başta zihnimize değer olan şeylerdir ancak asıl değerleri bunları herhangi bir yerde kullanırken, yani iş yarar durumdayken anlayabiliriz (Dewey, 1996) .

John Dewey’in bilgiye önem vermesi elbette onun eğitim alanında yaptığı yeniliklerin temelinde yer alan kavram olmasından da kaynaklanır. Çünkü ona göre özünde eğitim ile bilgi birbirinden ayrılması güç iki kavramdır. O eğitimi ‘Bir deneyi, sonraki denemeler için özgürce yararlanabilecek bir duruma getirme işi’ olarak tanımlarken deneyimden gelen bilginin eğitim için vazgeçilmezliğini anlatmak ister gibidir (Dewey, 1996) .

John Dewey, öğrenme sürecinde deneyimin sonucu olarak gördüğü bilgiyi tanımlarken insanın bedensel ve zihinsel bir bütün olarak deneyimin merkezinde yer

almasının gerekliliğinden bahseder. Yani sadece ne beden ne de zihin tek başına bilgiyi elde etmede yeterli bir kapasiteye sahip değildir (Demiray, 2003).

John Dewey için bilgi özünde her an kendini yenileyen, değişip gelişen somut ve dinamik türde bir olgudur. İnsanın etkilendiği her durumdan etkilenen bilginin eylemsel yönüne değinen Dewey, teorik bilgiden ziyade denemeyle oluşan bilgiden yana saf tutmaktadır. “Düşünülmeden yapılan eylem ve denemeden doğmayan bilgi ölüdür” diyerek deneyimin ne kadar önemli bir olgu olduğunu ifade etmektedir (Dewey, 1996).

Dewey, epistemolojik anlamda bilgiyi elde etmenin mümkün olduğunu, bilginin sınırını ise deneyimle ve devamında ise davranışın meydana gelmesi ile izah ederek, bilginin değeri noktasında insanı hayata bağlayan her bilginin değerli olduğunu düşünür (Demiray, 2003).

Dewey deneyim temelli eğitim anlayışını temellendirirken bilginin bir amacının ve deneysel olmasının gerekliliği konusunu şu sözlerle açıklar:

Duyularımız, bilgilerin, dış dünyadan zihne gelmesi için dolambaçlı yollar olarak görülebilir. İnsanı davranışa yönlendiren kaslarımızla bilgiyi zihinde dış dünyadaki olay ve olgulara götürerek bir yol gibi olması için deneye tabi tutularak eğitilmesi gerekmektedir. Buradan yola çıkarak tüm organlarımızın deneylere bizzat katılımı gereklidir. Dolayısıyla eğitici, öğretici ve işe yarayacak bir deneme için duyularımız fiziki iletimden ziyade zihne yardım etmekle görevlidirler. Duyu organlarımız bizi bilgiye ulaştırıcı yollara benzer. Duyu organlarımızın bu özelliğinin fonksiyonel olabilmesi için bir amaç için kullanılmış olması lazım gelir. "Çocuğun duyu organları bilginin caddeleridir. Bu da, dıştaki olguların, belki duyu organlarının bir iş yapmış olmak için, amaçlı kullanılmış olmalarındandır. Görülen ve değinilen şeylerin niteliklerinin yapılanla ilgisi vardır. Bu nedenle bu nitelikler çok açık algılanır ve anlamları da vardır (Dewey, 1996, s. 135).

Bilginin mutlaka deneme yoluyla elde edilmesi gerektiğini her fırsatta dile getiren ve eğitimin temel kaygısı olan öğrenme süreci ile bilgi edinme kavramını eşdeğer tutan Dewey, bu durumu şu şekilde ifade eder. “Deneme ile öğrenme demek, yaptığımız şeyler sonunda duyduğumuz tat ve acıları, geçmişi geleceğimize bağlama demektir.” (1996, ss. 10-11).

John Dewey’de bilginin temel kaynağı deney olduğu için, deneyi etkileyen veya deneyden etkilenen bilginin aynı zamanda deneyimin gidişatını da etkileyebilecek çift kutuplu bir durum arz ettiğini ifade eder. Bu anlamda her düşünme eylemi bilgiye dönüşmekle birlikte aslında son noktada bilgi, düşünmede kullanıldığından dolayı

değerlidir. Zira değişen, dinamik ve sürekli oluşum içinde olan bir evrende bulunduğumuz gerçeğinden hareketle, temel sorumluluğumuz geleceğe bakmak olmalı ama geçmişe de elbette gelecekte olabileceklere güç, güven ve yararlılık bakımından fayda sağladığı için önem vermemiz gerektiğini vurgular (Dewey, 1996). Bu durumu kendi ifadeleriyle şu örnekle anlatmaya çalışır:

Deneyim, değişmeyi gerektiren, yorucu bir çabadır. Fakat değişme, kendisinde yansıyan sonuçlara, biçimli şekilde bağlanmadıkça anlamsız bir dönüşüm olur. Bir etkinlik, sonuçlarla uyum içinde sürdüğü zaman, çaba ile oluşan değişme, bizde de bir değişime yol açacak biçimde yansır, deneyim anlamlı olur. Çocuğun parmağını ateşe sokması, kendi başına bir deneyim değildir. O davranış, çocuğun bu eylem sonunda duyacağı acı ile birleşince onun için bir deneyim olur ve bundan böyle parmağını ateşe değdirmek, parmağının yanacağı anlamını taşır. Ancak başka bir duyumu sonucu olarak algılanmazsa, örneğin bir tahta parçasının yanması gibi, yalnızca fiziksel bir değişim olur (Dewey, 1996, s. 131).

Bilgi ve öğrenme hususunda Dewey, ön kabullerin ve deneye ihtiyaç duyulmadan işin tamamen bireye bırakıldığı durumların bilgi elde etmeye hiçbir faydasının olmayacağını, dolayısıyla yapılması gereken en doğru şeyin deneyimi yaşantıya/yaşama temel ilke yapmak gerektiğini sürekli olarak vurgular (Demiray, 2003).

Dewey, akılsal bilgi ile deneyimden gelen bilginin ayırımına da işaret ederek her iki bilginin farklı olduğunu, yine de akılsal, soyut veya hazır bilgi olarak tabir edilebilen bilginin her yerde ve her zaman geçerli olmadığı için çok da değersiz görülmemesi gerektiğini, ayrıca bilgi ile devamlı bir şekilde değişen ve gelişen dünyada yine bilginin de süreklilik arz edecek şekilde değişmekte olduğunu şu ifadelerle vurgular:

Sağlanmış verilere dayanarak, gelecekteki ay tutulmasını önceden gören (tümdengelimle çıkarılan) bir astronomun yaptığı ile karşılaştırılabilir. Matematiksel olasılık ne kadar büyük olursa olsun, buradaki ön görme de varsayımsaldır. Ay ve güneş tutulmasını haber veren gün veya paylaşılan dünün, geleceğe yönelik bir metot oluşturma varsayımının malzemesi olur. Araçlar düzene sokulur. Belki dünyanın bir yerine keşif kurulu bile gönderilir. Her durumda kimi fiziksel koşulları gerçekten değiştiren etkin adımlar atılır. Atılan adımlar bir tarafa ve sonunda durumda oluşan değişme düşünme eylemini tamamlamaz, o eylem askıda kalır. Bilgi, önceden edinilen bilgi, düşünmeyi de denetler yararlı kılar (1996, s.141).

Dewey, bilgi konusunda eski ve yeni görüşlerin bir karşılaştırmasını yaparken yeni bir bileşime ulaşım deneyin yanı sıra akıl ve düşüncenin de işin içinde olduğunu

savunur. Önceleri soyut olmalarından dolayı akıl ve düşünceyi göz ardı etmişken zaman içerisinde bunların deneyime dayalı bilgi için işe yarayan etkili araçlar olarak kabul etmiştir (Demiray, 2003). Bu anlamda bilginin önemli elemanları olarak gördüğü düşünme ve akıl kavramlarını şu şekilde tanımlar:

Düşünme: Yaptığımız işle, oluşacak sonucun verileri arasında bu ikisinin birleşmesini, devamını sağlayacak çok özgün bağıntıları bulmak için ortaya çıkan amaçlı girişimdir. Akıl: İleriyi gören insanın yapabileceği olup biteni daha geniş, daha ince gözleme sonra dikkat edilenler arasından ortaya çıkacak sonucu belirleyen öğeleri daha özenle seçmedir (Dewey, 1996, ss. 136-137).

Dewey, insanın bilme sürecinin deneyimsiz düşünülemediğini ifade ederken deneyimin simgelerle olan bağının olduğuna dikkat çekerek dilin inkâr edilemeyecek oranda önemli olduğunu şu şekilde ifade eder:

Deneyimlerimizin çoğu dolaylı olarak elde edilir. Deneyimlerimiz kendimizle eşyalar arasına giren simgelere bağlıdır. Bu simgeler eşyanın yerini alır veya onlar adına iş görür. Tüm simgeler dilin bütün sözcükleri aracılığı ile yapılan deneyimlerin tamamlayıcılarıdır. Simgelerle yapılan deneyimin teknik yorumu dolaylı oluşmadır (Dewey, 1996, s. 216).

John Dewey, tarihsel süreçte teorik bilgi anlayışının aklın egemenliğinin kabul edildiği dönem olan Antik Yunanda, Stoacılar ve Septiklerde kaldığını ifade ederek keşifler, sömürgecilik faaliyetleri, göç ve savaşların etkisiyle artık insanların düşüncelerinin değiştiği ve deneyime dayalı bilginin olması gerektiği yere geldiğini söyler (Demiray, 2003).

Dewey, bilgiyi önceden belirlenmiş durağan ve kayıt altına alınmış olma durumundan kurtararak onu geçmiş ve gelecekle bağlantının sürekli çalıştığı iki uçlu etkin bir yapı durumuna getirmiştir. Yani bilgi onda artık sürekli bir dinamizme ve benzer bilgiler oluşturma potansiyeline sahip, kendi içinde de değişebilen ve bilimsel araştırmalara önderlik edebilen bir kazanımdır. Bu durumu kendi sözleri ile şu şekilde ifade eder: “Duyu organlarımızın uyarılmasıyla, düşünmenin görev bakımından eskiyi yeniyeye ulamasıyla deneyimin yeniden düzenlenmesi ve dolayısıyla yaşamın sürekliliğinin, sağlamlığının korunması ile ilişkili olduğunu görmek gerekir.” (Dewey, 1996, s. 320).

2.4. İnsan ve İnsanın Doğası

Eğitimin öznesi ve nesnesi olan insanın nasıl algılandığı, nasıl değerlendirildiği eğitim felsefesinin en temel problemlerinden biridir. İnsanın özne olarak algılanışıyla paralel olarak gelişen modern eğitim felsefeleri sadece insana özgü olabilecek deneyim, bilgi, değer ve ilerleme gibi kavramları ortaya çıkarmıştır. Bu durum insanın eğiten ve eğitilen bir varlık olma özelliğine sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Çotuksöken, 1998).

Her eğitim sisteminin temelinde mutlaka bir insan anlayışı vardır. Çünkü eğitim demek insanı biçimlendirmek demektir. Dewey, genel anlamda düşüncelerinin temelinde insan topluluğunun ihtiyaçları, toplumun gelişerek ilerlemesi ve insanın topluma olan uyumunu almış bir filozoftur. Bu bakımdan Dewey, insanı toplumdan ayrı bir yerde görmez bunun yanında toplumu da birey üzerinde baskı kuran bir yapı olarak da düşünmez. Aslında onun anlatmaya çalıştığı şey toplumun tekil olan bireylerden oluştuğu ve insanın davranışlarının temelde toplumsal olmasından dolayı toplum içinde anlam bulduğu fikriydi (Gutek, 2006).

Dewey'in insana ve eğitime dair düşünceleri onun sosyal psikolog olmasında saklıdır. Çünkü o aynı zamanda bir pedagoğ olarak çocuğa nasıl davranılması gerektiğini çok iyi biliyordu. Önce çocuğu toplumun parçası ve aynı zamanda bir kişiliğe ve kimliğe sahip olarak gördü ve eğitimin merkezi haline getirdi. Çocuğun boyun eğen pasif bir varlık olmaya zorlamak yerine araştıran, problem çözmeye çalışan aktif bir birey olması yönünde çabaladı ve bilgiyi önüne sermek yerine kendisinin elde etmesini istedi (Bender, 2005).

John Dewey, eğitimin tarihine bakıldığında eğitim teorilerinde insanın algılanışı konusunda iki zıt düşünce olduğundan şu şekilde bahseder:

(...)bunlardan ilki, eğitimin öğrencinin doğal yeteneklerine dayalı, içsel bir gelişim olduğudur. Bunun karşıtı olan görüş ise, eğitimin söz konusu yeteneklerden bağımsız bir dışarıdan oluşturma süreci olduğunu savunur. Bu süreç doğal eğilimlerin giderilmesi ve bunların dışarıdan müdahale ile kazandırılacak alışkanlıklarla yer değiştirme sürecidir (Dewey, 1996).

Burada Dewey'in ilk bahsettiği düşünceden yana olduğunu söylemeye gerek bile yoktur. Çünkü o bireye bir şeyleri zorla kabul ettirmeye dayanan anlatımların imkânsızlığına vurgu yapar ve kişinin kendisinin bir şeyleri bulması gerektiğini söyler.

Çünkü önemli olan insanın doğasında var olan doğal tepkileri doğru etkilerle açığa çıkarmak olmalıdır (Öztürk, 2008).

Dewey'in eğitim anlayışının oluşmasında evrim teorisinin etkisinin azımsanmayacak ölçüde olduğunu ve felsefesini toplumsal değişim üzerine bina ettiğini biliyoruz. O, şeylerin doğasının değişmediği, her şeyin sabit kaldığı fikrine şiddetle karşı çıkarak organizmanın hem düşünebilmesi hem de eylemde bulunması ile bir bakıma buna problem çözme diyebiliriz ki işte bunlar sayesinde hayatta kalmayı başarabildiğini ifade eder (Schultz ve Schultz, 2007).

John Dewey, ayrıca insanın birbiri ile iç içe geçmiş sosyal ve biyolojik çevre ile bütünleşmiş bir varlık olmasının üzerinde önemle durur; çevre onun eğitim anlayışının temel noktası olan deneyim için gerekli malzemelerin bulunduğu mekândır, insanı biyolojik organizma ile sosyal çevresi arasındaki karşılıklı etkileşimin bir ürünü olarak tanımlar (Dewey, 2007).

Dewey, insan doğasını onun alışkanlıklarının oluşturduğunu ifade ederek 1916 yılında insan doğası üzerine yazdığı *Human Nature and Conduct* adlı eserinde, insanların alışkanlıklarının kendisi için nefes almak gibi kendiliğinden ve toplumsal bir eylem olduğunu ve insan doğası hakkında toplumsal etkenleri bir bakıma çevreyi göz önünde bulundurmadan kesin hükümden kaçınılması gerektiğini ifade eder (Üstün, 2013).

Dewey, insanın doğasının, tabiattaki diğer organizmalardan çok da farklı olmadığını, insanın diğer canlılar gibi en başta çevreye uyum sağlamaya çalıştığını hatta bununla yetinmeyip çevreyi de kendisine uyarladığını ifade eder. Bunun yanı sıra insanların kişilik özelliklerinin de değişmez olmayıp çevresel etkiler ile insanın içgüdülerinin etkileşiminden oluştuğunu söyler (Cevizci, 2012). Dewey, bunun yanı sıra insanın doğasının tamamlanmamışlığına ve diğer canlılar gibi yapılandırılmayışına önemle dikkat çeker. Bu da insanı mükemmel derecede gelişme kapasitesine sahip bir varlık yapar. Diğer canlılar doğdukları anda her şeyi bilircesine hareket ederken insanın bu tamamlanmamış hali ve eğilip-bükülebilme özelliği eğitim ile sonsuz bir biçimde yetenek ve çekirdeklerini geliştirme olanağına sahip olması şansını yaratır (Mengüşoğlu, 1998). Oysa Dewey, kendi eğitim felsefesini oluştururken şiddetle karşı çıktığı ve eleştirdiği geleneksel felsefe, insanın doğasını göz ardı edip mutlak ve değişmez doğrulara göre yapılan eğitimi savunuyordu. Çünkü geleneksel eğitim anlayışında iyi, doğru ve güzel vb. değerler mutlak, değiştirilemez ve evrensel boyutludur.

Sonuç olarak Dewey'e göre insan doğasıyla bir bütünlük içerisindedir. Bu nedenle eğitim bu bütünlüğü göz önünde bulundurması gerektiğine inanır. Çocuğun doğasına uygun bütüncül eğitime önem veren Dewey, eğitimin okulda bireyin bedensel, zihinsel ve duyuşsal yönlerinin tümüne hitap etmesi gerektiğini düşünür. Böyle bir eğitim bireyin tüm yönleriyle gelişmesini sağlayıp bireyi sosyal bir varlık haline getirecektir (Sözer ve Sel, 2015).

2.5. Eğitim ve Kültür İlişkisi

Dewey, eğitim anlayışının temel kavramlarından biri olan kültürü, insanın doğayla etkileşim sürecinde ürettiği yararlılığı tecrübe ettiği bir yorumlar bütünü olarak görür. Ona göre kültürün özü itibarıyla değişmez bir yapıya sahip olduğunu söylemek yanlış olur. Aynı zamanda bireyin davranışlarını da o toplumun kültüründen bağımsız olduğunu düşünemeyiz. Çünkü kültür hem bireye hem de topluma özgü bir şekilde hayatın yeniden yorumlanmasını sağlayan bir araçtır. Bu ise bir sorgulamadır ve sorgulama kültürün içerisinde anlam kazanır. Toplumca benimsenen bu düşünce ve davranışlar zamanla kültürün unsurları olarak toplumsal değerlerin bir parçası haline gelirler (Eker, 2007).

John Dewey'in sisteminde insan doğasının tamamlanmamış oluşu ve insanın gelişiminin bitmemişliği onu sonsuz biçimde gelişme olanakları varlığı haline getirmektedir. İnsandaki her yaşta var olan bu potansiyel güç, onun istedik şekle sokulabilmesi anlamına gelir. Bu durum bireyin özelde kişiliğini geliştirme, toplumsal alanda ise kültüre sahip olma özelliği yani insan haline gelme sürecine karşılık gelmektedir ki işte insanın bu yapılandırılmamış oluşu onun kendi kendini yetiştirmesi gerektiğini gösterir. Artık insan, kendini bu dünya içinde var edecektir. Bu dünya tabii ki kültürdür (Kılbaş Köktaş, 2007).

Dewey, kültürü bir bakıma insanların bir arada yaşamaları için ihtiyaç duyulan ilişkilerin bütünü olarak algılar. İnsanın hayatının da bir bütünlük arz ettiğini düşünen Dewey, kültüre birçok yönden değinerek onu birey ve toplumun karşılıklı etkileşimi neticesinde ortaya çıkan değerler toplamı olarak da tanımlar (Dewey, 1987).

Dewey'in felsefesinde, kültür, aynı zamanda bakım ve olgunluk anlamına gelmektedir. Onda, ham ve bakımsız olan, doğal halde olmak anlamına gelen bireysel bir durumu ifade ettiği için, eğitimin gayesi olarak ortaya konan 'doğaya uygun

gelişme' anlayışına karşı bir duruştur denilebilir (Dewey, 1996). Bu noktada Dewey kültürün anlamından yola çıkarak onun eğitimle olan bağına kitabında şöyle ifade eder:

Kültür görünüşü itibariyle adı tahtaya kaplanmış maun tabakası şeklinde bir cila değildir. Kültür, hayal gücünün zenginliği, hareketliliği ve sempatikliği nedeniyle bireyin hayat şeklinin doğanın ve toplumun hayatından sıyrılmaya kadar gelişmesini ve olgunlaşmasını sağlayan unsurdur. Ne zaman doğayla toplum sınıfta yaşayabilirse, ne zaman eğitim-öğretim yöntem ve materyalleri deneyim cevherinin hükmü altına girerse o zaman hayat ile eğitim arasında bir birlik ve beraberlik için uygun zemin hazırlanmış ve kültürde demokrasi hayatı için bir parola halini almış olur (Dewey, 2008, s. 55).

Kültür değişen dünya koşullarında her zaman aktif bir durumdadır. Kültürün kendini revize etme isteğinin karşısında yer alan baskıcı unsurlara her zaman karşı çıkan Dewey, bu tür engeller her halükarda bireyin çevresiyle ilişkisinden ortaya çıkacak yeni değerleri de içine alarak yoluna devam edecek ona engel olunamayacaktır der (Damico, 1978)

Bu anlamda bireylerin ortak yaşam ve fikirlerinin ürünü olan kültür, kendi içerisinde ve zamanla sahip olunan tutum ve alışkanlıkları hatta değişmez denen şeyleri bile yok edip yenilerini oluşturmalarını sağlama potansiyeline sahiptir. Çünkü hayat gibi kültür de değişen bir olgudur ki onun değişmeyen bir yapısı varmış gibi algılamak yanlış ve anlamsızdır. Ancak buradaki en önemli nokta bu değişimin pozitif yönde olmasıdır (Karadeniz, 2012).

Dewey'e göre kültürün devamlılığı ancak yetişkin kişilerin genç nesiller tarafından taklidi ile mümkündür. Kültür, başka insanlarca yapılan taklidin değerini ispatlayan bireysel yaratıcılıkla ilerleme gösterebilir. Toplumsal grup, diğerlerinin yaratıcılığını beslediğinde gelişme daha da hızlı olacaktır. Çünkü Dewey'e göre eğitim herhangi bir kültürün yaşamının devamı ve gelişiminde en temel unsurdur (Shook, 2003).

Dewey'in pragmatik kökenli ilerlemeci eğitim anlayışına göre, kültür ve onun değerleri ile faydalı olan arasında ciddi bir kopukluk vardır; bunun acilen giderilmesi gerekmektedir. Toplumsal alanı düzenleyen yegâne araç eğitim olduğu için kültürü de faydalı olan ile bağdaştırıp onda pratik bir anlam oluşturmak için okul ve toplumun birlikteliğine ihtiyaç vardır. Bireyin kültürel değerleri kazanması için çevre temin eden okulun temel fonksiyonu, kültürel mirası gelecek nesillere iletmek olduğu için, bireye

görecelilik prensibinden yola çıkarak kültürel unsurların öğretilmesi gerekmektedir (Bakır, 2007).

Dewey'e göre ortak değerler anlamına gelen kültürün insanlara dayatılarak, çeşitli söylemlerle onlara empoze edilmeye çalışılması, ayrıca insanların olumlamadığı yaşam biçimlerini kültür adı altında sanki modernleşmenin bir türüymüş gibi sunulmasının kültürel yozlaşmaya neden olacağını ifade ederek buna kültürün dejenerasyonu adını verir (Dewey, 1987). Oysa kültür, Dewey'in hayalini kurduğu demokratik toplum modelinde ve yine uygulamaya çalıştığı demokratik eğitim modelinde olduğu gibi, toplumsal değerlerin tamamını kapsayan, eski ve yeniye uzlaştırıp uyumlu bütünler haline getiren ve toplumun faydasını gözeterek daima ileriye götüren ortak yaşam biçimidir.

John Dewey, bu anlamda kültürlerin de insanlar tarafından özgürce yaşanması gerektiğinin öneminden bahsederek kültür ile demokrasi arasında güçlü ve dinamik bir bağın olduğuna işaret ederek "İnsanların kültürlerini yaşayacakları özgürlükler olmadan politik özgürlükler olamaz." der. Burada bir bakıma siyasi sistemlerin de toplumun ortak kültür ve değerleri yaşamasını sağlayacak ortamı temin etmesinin gerekliliğini vurgular (Wells, 1986).

Dewey'in felsefesi açısından, topluma faydalı olanın belirlenmesinde, en önemlisi özgürlüğün anlam bulmasında kültür çok önemli bir etkidir. Dewey'e göre, kültür eğitimin bir amacıdır ve toplum için yararlı değerler, ortak çalışmalara özgürce ve tam olarak katılma yeteneğine özen gösterme olarak algılanmalıdır. Bu da kültür olmadan olabilecek bir şey değildir. Çünkü toplum için yararlı değerler, kültürü de içine almaktadır. Ayrıca Dewey, her insanın doğal olarak benzer özellikler gösterse de yeteneklerinin farklı olduğundan yola çıkarak her insanın yeteneklerinin ve aynı anda toplumsal değerlerin de hesaba katıldığı bir eğitim görme haklarının olduğunu ifade eder (Bakır, 2007).

2.6. Eğitim ve Demokrasi İlişkisi

Eğitimi pratik alan üzerinde yeniden inşa etme çalışmaları ve deneyim temelli eğitim anlayışının mimarı John Dewey, özellikle 1896 yılında Chicago Üniversitesinde kurduğu okul laboratuvarındaki çalışmalarıyla J.J. Rousseau'dan sonra dönemin eğitim devrimcisi olarak kabul edilir (Geirger, 1958).

O, eğitim tarihine bakıldığında demokrasi ile eğitimi bağdaştıran ve demokratik eğitim modelini belirginleştiren ilk filozoftur. Ülkesinin milli felsefesi olan pragmatist anlayışla eğitim ve yeni bir eğitim felsefesi oluşturma çabasında olan Dewey, modern hayatın temel ihtiyacı olan demokrasi ile eğitimi harmanlayarak bunu başarmıştır (Bakır, 2007). Dewey, demokrasi ilk önce insan içindir der. Sürekli bir oluşum halinde olan ve bir bütün olan doğanın parçası olan insanın başlıca amacı, doğal ve toplumsal çevreye uyum sağlamaktır. Çünkü orada kopukluk ve çelişkilere yer yoktur. Bu açıdan demokrasi, insanın doğal ve toplumsal çevreye uyumunu sağlayarak özgür iradelerini ortaya koyabilecekleri politik sistemin adıdır (Shook, 2003).

John Dewey'in demokrasi düşüncesi tamamen toplumsal bir yapıya sahiptir. Çünkü onda toplumun arzuları her şeyden önce gelmektedir. Bu anlamda toplumun yararına olan istekleri sadece toplumun belli kesimine hitap eden ve onların çıkarlarını koruyan değil, tek bir kişiyi dahi dışarıda bırakmayacak şekilde toplumun tümü yani ortak değerlerde buluşan herkes içindir (Karadeniz, 2012).

Dewey'in hayatı boyunca anlatmaya çalıştığı demokrasi düşüncesi, felsefesinin temel noktalarından biri olan eğitim düşüncesi ile bütünlük arz eder hatta eş anlamlıdır diyebiliriz. Dewey'in evrimselcilikle beslenen pragmatik felsefesi, sabit bir eğitim sisteminden ziyade zamanın gereklerine göre değişebilen, yani şartların değişmesi sonucu oluşan yeni problemleri çözümleyebilecek bir sistemden bahsetmektedir. Böyle bir sistemin de elbette değişime açıklık olarak niteleyebileceğimiz demokrasi ile mümkün olabileceği kanaatindedir. Yani eğitimin görevini yerine getirebilmesi ve anlamını kazanabilmesi için bulunduğu toplumda demokratik bir sistemin olması gerektiğini düşünür. Bu anlamda demokrasi ile eğitim karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen kavramlardır. Çünkü demokrasi Dewey'in eğitim düşüncesinde vurguladığı kendi kendine karar verebilen ve karşılaştığı problemin çözümünde cesurca davranabilen bireylerin yetişmesinde önemli bir araçtır. Yine bu tür bireylerin çoğalması o ülkedeki demokrasi anlayışının da oturmasını ve kökleşmesini sağlayacaktır (Bakır, 2007).

Dewey'in demokratik eğitim düşüncesi herhangi siyasi bir misyonla ortaya çıkmaz. Onun yerine deneycilikle alakalı sosyolojik ve epistemolojik bir kavramdır denilebilir. Dewey, mutlakiyetçi ve otoriter yapılar yerine, deneysel sürece sahip demokratik toplumun özgür ve açık düzenlemelerinin olmasını yeğler (Gutek, 2006). Çünkü eğitim demokrasinin vazgeçilmezi olan özgürlüğü kendi bünyesinde yaşayarak gerçekleştirecek bir vasıtaadır. Bu yüzden gerçek işlevini yerine getirebilmesi için tüm

ideolojilerden kaçınmalıdır. Sadece siyasi anlamda değil yaşamın tüm alanlarında bireye özgür düşünme imkânı ve en önemlisi demokratik düşünme alışkanlığını verecek olan şey demokratik eğitim ortamıdır ve hayat boyu sürekliliğini koruyacaktır (Bakır, 2007).

Eğitimle demokrasinin birbiriyle ilişkisinin ne kadar önemli olduğunu anlayabilmek için toplumlara baktığımızda, eğitim seviyesinin üst düzeylerde olduğu ülkelerde yaşanan demokrasinin hızlı bir şekilde gelişerek ilerlediğini, bunun yanında demokrasinin geliştiği ve yaşandığı toplumlarda ise eğitim seviyesinin yükseldiğini görebiliriz. (Özden, 2005).

John Dewey'in demokratik eğitim anlayışındaki demokrasi ve eğitim kavramlarını birbirleriyle ilişkileri yönünde açılmayacak olursak bu durumu iki açıdan ele alabiliriz. İlki özgürlük ve eşitlik gibi demokrasinin temel ilkesi konumundaki kavramların eğitim aracılığıyla insanlara öğretilip benimsetilmesi ikincisi ise eğitimin metot ve programında demokrasinin ilkelerinin uygulanmasını söyleyebiliriz.

John Dewey, birey ile demokrasinin birbirlerine önemli bir destek sağladığını ifade ederken, demokratik toplumlarda eğitimin mutlaka bireylere kendilerini gerçekleştirme, karakter ve erdem sahibi olma imkânı sağlaması gerektiğini düşünür. Diğer taraftan bireyin demokrasinin gelişmesine katkısının da, bireysel yaşamdan ziyade, topluluk ruhu ve birlikte yaşama isteğini güçlendirecek ve çocuklara demokrasi bilinci kazandıracak okulların sayesinde mümkün olacağını ifade eder (Cevizci, 2016).

Dewey, farklı sınıflara göre eğitim sistemlerinin olmaması gerektiğini düşünür. Bu yüzden, tüm farklı kesimlerdeki çocuklara, sadece kendi kendine düşünüp hareket etme güveni ve becerisi kazandırılmalıdır. Bu aslında demokrasilerde okulların çocuklara verdiği fırsat ve imkân eşitliğidir. Zira birey sürekli emir altında bırakılıp bir şeye zorlanırsa, bu hem eğitimin doğasına hem de demokrasinin anlamına taban tabana zıt bir durum olacaktır (Brubacher, 1962).

John Dewey, demokrasinin kendiliğinden varlığını sürdüren bir şey olmadığını, ciddi emek sarf edilerek onun devamlılığının sağlanabileceğini ve her durumda yeniden inşa edilmesi gerektiğini söyler. O ayrıca demokratik toplumun katılımcısı olacak gelecek kuşaklara hiçbir harici otoriteye güvenmemelerini tembihleyip eğitimcilerin ise onlara sadece çocuğun kendi zekâsı ile en iyi deneyimlerini yeniden inşa edebilecek bireyler haline gelmesini sağlayacak araçları temin etmek olmalıdır (Eker, 2007).

Dewey, demokrasiyi siyaset, kültür, din, ahlak, sanat, ekonomi gibi özellikle toplumla alakalı birçok alanla ilişkilendirmiş ve demokrasiyi çeşitli açılardan

betimlemiştir. Ancak Dewey'e göre toplumun herhangi bir parçası veya kurumu, demokratik ilkelerden yana bir başarısızlık yaşarsa, bu eğitime de yansiyacaktır; oradan da demokrasiye bulaşacaktır. Eğitim, onun felsefesinin temel dayanağı olarak demokrasi için olmazsa olmazdır. Bu açıdan toplumun tüm kurumları eğitime destek olmalıdır. Demokrasinin politik kurumları, bir bütünün parçası olmaları nedeniyle elbette önemli bir role sahiptirler ancak eğitim, demokrasinin kalbidir (Shook, 2003).

Geleneksel eğitim anlayışının edilgen konumda, sadece dinleyici olan öğrencileri demokrasinin asıl arzuladığı insan profiliyle uyuşmaz. Geleneksel okullarda öğrencileri kalabalık sınıflara tıkıştırıp, tek bir müfredatı onlara uygulamak kolaycılıktır. Oysa okulları, demokrasinin gerçekleşmesi ve benimsetilmesi için doğayı da içine alan küçük bir toplum modeli halinde deneyimlerini yaşayacağı bir yer haline getirmek gereklidir (Üstün, 2013). Çünkü demokrasinin hâkim olduğu toplumlarda okul küçük bir toplum gibi olacaktır. Toplumsal hayatı kendi bünyesinde uygulayıp yaşatan, hem demokrasinin yaşanması hem de yaşatılmasına öncülük edecek kurum okuldur. Yani birey, önce okulda toplumsal hayatı deneyimlemeli ki böylelikle daha sonra bir parçası haline geleceği topluma ayak uydurabilsin (Ergun, 1987). Çünkü Dewey'e göre demokrasi, içerisinde ortak menfaatleri ve bunların etkileşimlerini barındıran paylaşılmış bir deneyimdir (Eker, 2007). Bu anlamda yetenekleri dâhilinde toplumda eşit bir konumda yer alan öğrenciler demokrasinin ihtiyacı olan birlikte öğrenen, deneyimleri paylaşan ve toplumun yararına ortak hareket eden bireyler oluştururlar (Üstün, 2013).

Dewey, ayrıca demokrasiyi bir erdem olarak niteler ve eğitimi bu erdeme erişme süreci olarak düşünür. Erdem çocuğa belli başlı değerleri aşılıyarak değil, iyi huyluluk, nesnellik, hayal gücü, yeni deneyimlere açık olma ve bu deneyimler vasıtasıyla düşüncelerini değiştirebilme cesareti verilerek öğretilir (Bakır, 2011).

2.7. Eğitim ve Özgürlük İlişkisi

Dewey özgürlüğü kısaca "bireylerin her türlü dış etkilerden bağımsız olarak kendi iradelerine, kendi düşüncelerine dayanarak karar vermeleri durumu ve bu durum doğrultusunda yaşamaları" şeklinde tanımlamıştır (Dewey, 1987, s. 28).

John Dewey özgürlük kavramına ilk olarak sorularla yaklaşır. Özgürlük nedir ve neden değerlidir? Özgürlük isteği insanda doğuştan mı gelmiştir yoksa belli başlı yaşanmış olaylardan sonra mı ortaya çıkmıştır? Özgürlük amaç mıdır? Özgürlük insana

beraberinde ona sorumluluk yükler mi? Dewey'in özgürlük anlayışının temel noktasını bireyin kendi kişilik özelliklerini ortaya koyarak toplum içinde kendini ifade etmesi oluşturur. Birey toplum içinde eşsiz yani tektir. Fakat tek olan bu birey sosyal yapı olan toplumla bir bütünü meydana getirir ve özgürlük bireyin kendisinden başlar (Dewey, 1987).

John Dewey, özgürlüğü bir toplum içerisinde paylaşılan deneyimler olarak ifade eder. J. Dewey'in eğitim felsefesinde özgürlük kavramı tecrübe kavramının tamamlayıcısı konumundadır; hatta onun kapsamını genişletir, onu anlamlı hale getirir. Özgürlük ve deneyim beraber düşünüldüğünde John Dewey'in eğitim anlayışının anlamının temel çerçevesini bu kavramların oluşturduğunu açıkça görürüz (Bal, 2010). Bununla birlikte özgürlük kavramı sadece John Dewey'in eğitim anlayışına mal edilemeyecek kadar geniş bir anlama sahiptir. Bundan dolayı onun felsefi sisteminde özgürlük kavramının ahlak, siyaset, kültür alanlarıyla da ilişkisi olduğunu söyleyebiliriz.

J. Dewey, özgürlüğü insanlığın temel değerlerden biri olarak kabul ettiği için onu insanoğlunun varoluşsal sürecinde bir vasıta ve siyaset tarihinin temel dayanak noktalarından biri olarak kabul eder ve insanların özgürlüğe sahip olmak adına verdiği mücadelelerden, yani özgürlüğün öneminden sıkça bahseder (Dewey, 1987). Bunun dışında Dewey, özgürlüğün ne tür bir şey olduğu noktasında, aynı J.Locke gibi, özgürlüğü, ele geçirildiğinde her şeyin üstünde görülen bir hak olarak düşünür. Ancak o özgürlüğün kaynağı konusunda J. Locke'un düşüncelerinden ayrılır. Çünkü Locke özgürlüğün kaynağını rasyonaliteyle izah ederken J. Dewey ise özgürlüğü eylemsel ve tecrübeye dayalı özelliklerle açıklamaya çalışır. Yani Dewey, kaynağı akıldan, eylem ve deneyime doğru çekmiş ve özgürlüğe pratik bir anlam yüklemiştir (Yılmaz, 2009).

John Dewey, kendi bakış açısıyla özgürlüğün türlerini ve birbirlerine göre önem derecelerini şu şekilde ifade eder:

Önemini hiç yitirmeyecek olan tek bir özgürlük vardır. Düşünme özgürlüğü ya da başka bir deyişle özünde düşünölmeye değer olan amaçlar adına gözlem ve muhakeme yapma özgürlüğü. Bence bu özgürlük biçimi ile ilgili yapılan en genel hata bu özgürlüğün hareket özgürlüğü ile veya hareketin harici ve fiziksel yönü ile özdeşleştirilmesidir. Hareketin harici yönü içsel olan yönünden yani düşünce istek ve amaç özgürlüğünden ayrı düşünölemez (Dewey, 2007, s. 75).

Özgürlük kavramının insanlar tarafından doğru algılanmadığını düşünen J. Dewey, özgürlüğün sadece fiziksel anlamda hareket serbestliği olmadığını, onun aynı zaman da fikir özgürlüğü ile birlikte düşünülmesi gerektiğini ifade eder. Ona göre sıkı bir disiplin, geleneksel sınıfların değişmeyen düzendeki ortamının öğrencilerin hareket özgürlüğünü kısıtladığı için bu durum aynı zamanda, düşüncenin de özgürce gelişimini engellemesine neden olacaktır. Dewey için hareket özgürlüğü bir araçtır. Öğretmen bu özgürlüğü öğrencilere tanımazsa onları gerçek anlamda tanıyamaz. Çünkü zoraki oluşturulan sessizlik ortamı ve öğrencinin uysallığı, onların gerçek özellikleri yerine yapay bir şekilde ve olmaları gerektiği gibi davranmalarına sebep olacak ve benzer yapıda bir sürü insan gerçek özelliklerini göstermeden eğitim ortamında bulunacaklardır (Bal, 2010).

John Dewey için özgürlük hem zihinsel faaliyet için gereken malzemeyi temin eder hem de zihinsel faaliyeti arttırır. Düşünme ve hareket özgürlüğü yapılan etkinliğin iç ve dış yönünü oluştururlar. Eğitim için bunlardan sadece birini seçip diğerini ihmal etmek çok yanlış bir durumdur (Dewey, 2007). J. Dewey, bu durumu, yani sadece dışsal özgürlüğün kontrol edilmesiyle/edilmeye çalışılmasıyla verilen eğitimlerde (geleneksel eğitimlerde), çocukların durumunu *Deneyim ve Eğitim* adlı eserinde ise şu şekilde ifade eder:

Konuların ve yöntemlerin mekanik olarak muntazam hale getirilmesi muntazam bir hareketsizliğin yaratılmasında ve bu da konuların ve okul çalışmalarının muntazam hale gelmesine yol açmaktadır. Ancak bu zorlama muntazamlığın arkasından bireysel eğilimler son derece düzensiz ve hatta yasaklanmış olan biçimlerde işlemeye devam eder (Dewey, 2007, s. 76).

Ancak Dewey dışsal hareket özgürlüğünü arttırmanın sadece bir araç olması gerektiği gerçeği üzerinde önemle durur. Çünkü özgürlüğün sadece bu dışsal yönü sağlamak eğitimin tüm sorunlarını çözmez; asıl mesele öğrenciye verilen bu dışsal özgürlükle ne yapacağı yani bu durumun ne gibi sonuçlar doğuracağıyla ilgilidir. Burada J. Dewey'in deneyim temelli eğitim anlayışındaki çevre faktörü tekrar karşımıza çıkmaktadır. Dewey'e göre, dışsal denetimin kaldırıldığı, çocuğa tam bir özgürlüğün verildiği durumda ne olur sorusuna, bu bireyde illa ki öz denetim oluşacaktır gibi yanlış bir fikrin oluşmasına neden olacaktır ki aslında dışsal denetimi kaldırmak öz denetimi her zaman garanti etmeyebilir. Hatta tam tersine birey başka bir dışsal denetime de maruz kalabilir veya kişi kendi zihni tarafından kontrol edilemeyen istek ve güdülerinin

veya tesadüfî koşulların denetimine girebilir ki bu daha tehlikeli bir durum arz edecektir şeklinde cevaplar (Dewey, 2007).

John Dewey’de özgürlük kavramı deneyim temelli eğitim anlayışında ilerici eğitimi geleneksel eğitimden ayıran önemli kriterlerden biridir. Yukarıdan aşağı doğru yapılan baskıya karşılık, kişinin kendini ifade ederek geliştirmesi; dışarıdan zorlamayla elde edilmeye çalışılan disipline karşılık serbestçe eylemde bulunma ilkesi açık ve net bir şekilde onun özgürlüğe ne ölçüde önem verdiğinin bir göstergesidir (Bal, 2010).

John Dewey, felsefî sistemine uygun bir biçimde faydayı temele alan açıklamalarıyla, özgürlüğe ulaşma konusunda psikolojik süreçlerin gerekliliğinin öneminden bahseder. Çünkü Dewey’e göre bir davranışın neticesinde ortaya çıkacak fayda temel ölçüt olarak baz alınmalıdır. Tabi ki burada bahsedilen fayda hem birey hem de toplum için iyi olandır (Yılmaz, 2009).

Son olarak John Dewey, eğitim sistemini dayandırdığı deneyim temelli anlayışın yapıtaşlarından biri olan özgürlüğün teminatı olarak demokratik bir toplum modelini öne sürer. Çünkü özgürlük ve demokrasi birbirini tamamlayan hatta birbirinin ön şartı olan kavramlardır. Zira siyasi anlamda özgürlüğü temel almayan yaklaşımların yerini otoriter rejimlere bırakabileceğini hesaba katarsak, özgürlüğün demokrasi ile sağlanması noktasında eğitimin sağlıklı bir ortamda yapılacağını da garanti etmiş oluruz. Ayrıca özgür toplumlarda insanların siyasi anlamda özgürlüğü gerçek özgürlük olarak tecrübe ettiklerini ifade eden Dewey, özgürlüğü onlara sunulmuş bir fırsattan ziyade insanların yaşamlarındaki doğal hakları olduğunu ve eylemsel olarak özgürlüğü tecrübe etmeleri gerektiğini ifade eder. Çünkü özgürlüğe tarihsel süreçte olduğu gibi uğruna savaşılası bir amaç değil tam tersine bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için bir araç olarak bakmak gereklidir (Karadeniz, 2012).

BÖLÜM III

JOHN DEWEY'İN DENEYİM TEMELLİ EĞİTİM ANLAYIŞI

3.1. Deneyim Nedir? Deneyimin Ölçütleri Nelerdir?

Tecrübe kavramı felsefe tarihinde uzun yıllar tartışılan ve hala da günümüz felsefesinin üzerinde düşünüp, açıklamaya çalıştığı, John Dewey'in de düşünce sisteminin merkezinde yer alan bir kavramdır.

John Dewey'in deneyime ilişkin fikirlerinin oluşmasında Birinci Dünya Savaşı'nın etkisi büyük olmuştur. O, savaştan etkilenen ve savaşa girmeyen ülkelerin insanların yaşadığı tecrübeleri kıyaslayarak deneyim kavramını biçimlendirmiştir (Allahverdi, 2009).

John Dewey'in tecrübe kavramını ele alması ve felsefesinin temel kavramı haline getirmesinden önceki kavrayışlara bir göz attığımızda, idealist felsefenin tecrübeden çok akla önem verdiğini görüyoruz. *Empristler*, özellikle İngiliz ada filozofları olarak adlandırılan J. Locke ve D. Hume gibi filozoflar, bu kavrama çok özel bir önem vermişler ve bilgilerimizin duyu, algı ve tecrübeden geldiğini belirtmişlerdir. Daha önce de belirttiğimiz üzere John Dewey'den önce tecrübe kavramını eğitim felsefesinde kullanan J.J Rousseau, çocuğun doğanın bir parçası olarak kendi deneyimleriyle bilgiye ulaştığını söyler. Bu ifade Dewey'in de kabul ettiği bir düşüncedir. Bunun yanı sıra Dewey'in, James'in tecrübenin bölünmezliği görüşü ile tecrübenin iç ve dış şartların bileşimi olduğu fikri ve J. Piaget'in çocuğun bilgi ediniminin objelerle ilişkisi, yani ondan bir tecrübe elde etmesi düşüncesinden de etkilendiğini söyleyebiliriz (Bal, 2010). Ayrıca felsefe tarihine baktığımızda ilk kez Kant, tecrübe kavramını duyu idrakine dayanan bir araç olarak tarif ettiğini görürüz. O, tecrübenin bilimsel ve felsefi bilgide oynadığı rolü ve sınırını göstermeye çalışmıştır. Çünkü bilim ve felsefenin tecrübe kavramına bakışı birbirinden farklıdır. Bilimde tecrübe, idare edilen bir faaliyet ve olaylar hakkında yapılan gözlemlerle elde edilen sonuçlar veya laboratuvar ortamında yapılan deneme-yanılmadan ibaret olan experiment anlamında kullanılır. Burada tamamen edilgen bir bilinç içeriğinden ziyade insanın araştırılan şey üzerindeki aktiviteleri kastedilmektedir. Bilimde yapılan denemeler, belli bir iddianın gerçekleşmesi için başvurulmuş ve etken bir şekilde idare edilen metottur. Bu anlamda David Hume'un bakış açısının dışında bir anlamı olduğunu

söyleyebiliriz. Çünkü D. Hume tecrübeyi belli bir bilinç teorisine dayandırır. Bu teori insan bilincinin edilgen kalan, sadece dışarıdan gelenleri tespit eden bir alan olarak kabul etmektedir ki günümüzde bu durumun yanlış olduğu gayet açıktır. Bugünkü felsefenin ontolojik araştırmalarında ise N. Hartman, *gnosolojik tecrübe* olarak adlandırılan soyut tecrübeye karşı çıkar ve tecrübeyi asla somut hayattan ayrı tutmaz. Zira tecrübe, her zaman somutluğu içinde barındırması gereken bir konu olmak durumundadır (Mengüşoğlu, 1952).

Tecrübe, başka bir açıdan aktif bir hayat faaliyetinin kıymetlendirilmesi olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu kıymetlendirmenin bizzat bireyin kendisi tarafından gerçekleştirilmesi, bunların içinde bulunması yani içinden geçmesiyle mümkündür. Somut insanın içinde bulunduğu hayat durumları insanın etkin olmasını ve aktif kararlar almasını ister. Bu sebeple elde edilen hayat tecrübeleri kişiden kişiye ve durumdan duruma değişebilir ve biz burada ancak belli bir olgunluk düzeyi ile bunu elde edebiliriz. Bu açıdan hayat tecrübeleri hiçbir zaman toplanıp başkasına devredilemez. Bu anlamda tecrübeleri olan bireyin bu tecrübeleri sadece kendisi geliştirdiği ve başkalarına faydası olmayan şeylerden ibarettir. Burada J. Dewey'in eğitim felsefesinden tecrübeyi anlayışını yani bireyin kendi hayat faaliyetlerinin ürünü olan tecrübelerini başkalarına aktarılamaması düşüncesi yukarıda bahsedilenlerle paralellik arz ettiğini söyleyebiliriz (Mengüşoğlu, 1952).

Tecrübe kavramının etimolojik tahlilini Takiyettin Mengüşoğlu şu şekilde yapar:

Eski yunan felsefesinde tecrübenin karşılığı 'empeiria'dır. Latinler bu ifadeyi experientia, Fransız ve İngilizler experience ile karşılaşmışlardır. Bugün hemen hemen tüm dillerde doğa bilimlerinde kullanılan 'experiment' tabirinin kökü de bu kavramdan gelmektedir. Zaman içerisinde tecrübe kavramının felsefe, bilim ve günlük hayatta kullanılış şekli farklılaşmıştır (Mengüşoğlu, 1952).

Dilimizde 'Tecrübe' kavramına baktığımızda kökeninin Arapçaya dayandığını görürüz. 'Tecrube' yani denemek, sınamak, anlamak, zımında fail olmak anlamına gelir. Türk Dil Kurumu ise; deneme, sınama anlamlarını yanı sıra 'görgü' anlamına da karşılık geldiği bildirir (Sönmez, 2004). "Bize göre insanın kalitesi aldığı eğitimin kalitesine, eğitimin kalitesi ise edinilen tecrübenin kalitesine bağlıdır." (Sönmez, 2004, s. 356) ifadesinden anlaşılacağı üzere eğitimi daha nitelikli yapan etkenin bireyin yaşadığı deneyimle ölçülendirildiğini söyleyebiliriz.

John Dewey, deneyimin doğasını ancak aktif ve pasif etkenlerin özgün bir kombinasyonu olarak fark ettiğimizde onu anlayabileceğimizi ifade eder. Aktif olan denemek anlamına gelen deneyim kavramının kendisinde ortaya konulan anlamdır. Pasif deneyim ise maruz kalmak anlamına gelir. Deneyim esnasında deneyin nesnesine karşı bir eylemimiz mevzu bahistir. Onunla bir etkinlik yapar ve sonuçlarına maruz kalırız. İlk olarak bir faaliyet gerçekleştirip sonrasında bu faaliyetin sonuçlarından etkileniriz. Burada kombinasyondan kastedilen de budur. Ancak bu olay bilişsel bir durum değildir. Deneyimler, ancak birikimsel olduğunda ve bir anlam taşıdığında bilişsel hale gelirler (Dewey, 2004).

Tecrübe kavramı daha önce de belirttiğimiz üzere özünde sadece algılamaya dayanan edilgen bir anlam ifade etmez. Tecrübe, bilgi elde etmek için yapılan bir edim, eylem yönelim ve katılımdır da denilebilir. (Bal, 2010). Yani tecrübe, aktivite, faaliyet neredeyse oradadır ve tecrübenin özüdür denilebilir. Çünkü yaşamak deneyimlemek hareket halinde olmak anlamına gelirki her hareket fizik, biyolojik, psikolojik ve entelektüel bir biçimde olabilir (Sönmez, 2004).

John Dewey'e göre değişen dünyada var olan insan için deney, aşılması gereken bir problem değil, tam tersine insanın amaçlarından kaynaklanan olayların kontrolü için gereklidir. İnsanoğlu deneyden uzaklaşmak yerine felsefe ile insanın yaşadığı durumları kuvvetlendirmek için deneyi tanımlayıp yeniden oluşturması ve kullanması gerekir. Deney, teori ve uygulamanın, yeniden ortaya konmasını ve insan faaliyetlerinin ana unsurları haline getirilmesini sağlar. Deneyden kaynaklanan teori, uygulama ile test edilir. Deney böylece tek tek bireyler ve durumlar ile gruplar arası sürekli bir değişimi ifade etmiş olur (Guttek, 2014). Burada deneyimin varoluşçu anlayışla da bağının olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü varoluşçular, insan yaşantısına/deneyimine dayalı bir felsefe arayışında oldukları için çağdaş toplum, okullar ve eğitime yönelik çeşitli eleştiriler getirmişlerdir. Bu eleştiri kişisel tercih ve kendini tanımının standartlaştırılması, sınıflandırılması üzerinedir. Modern eğitim anlayışı öğrencinin başarısını ölçmek için standart testlerle, onları belirli eğitim kalıplarına sokmaya çalışmaktadırlar. Bu anlayış dolayısıyla öğrencilerin yaratıcılığını köreltmektedir. Eğitim, bireyselliğe ve yaratıcılığa imkân tanımayan standart birer model yaratarak verim almayı sağlamaya çalışırken, okullarda oluşan kategoriler ki öğrenciler bu kategorilere girmekten rahatsız olmaz, aksine grup kimliği ile kendilerini güvende hissederler. Böylece çocuğun bireyselliği ve yetenekleri geliştirilecekken tersine bu yetenekler ve bireysellik göz ardı edilmiş olur. Günümüz eğitiminin bu yönü bireyi

özgürleştirecek imkânları ortadan kaldırmış olmaktadır. Kuralların otoriter ve emir verici yapısı bir baskı oluşturmaktadır. Oysa varoluşçu eğitim, bireyin kendi hakkında bilinçlenmesine önem verir. Bu anlamda deneyimi yaşayan bireyin de önce kendini tanıması ve kendi hakkında bilinç sahibi olması gerekmektedir (Guttek, 2014).

John Dewey'e göre deneyim sadece bireyin kendinde gerçekleşebilecek bir eylem değil, aksine bütün varlığın deneyime katılmasıyla oluşabilecek bir durumdur. Çünkü onun eğitim anlayışında deneyimin ancak toplumla bütünleşildiğinde gerçek bir deneyim haline geldiğini ve bireyin deneyimi kavrayışının, tüm felsefesinde olduğu biçimde, toplumsal nitelikte olduğunu görebiliriz (Eroğlu, 2011).

John Dewey, deneyim temelli eğitim anlayışında tecrübeyi 'sonuçları bakımında ders konuları, öğretim yöntemleri, disiplin, araç ve gereçler ile okulun toplumsal örgütlenmesi hakkında karar vermeyi sağlayan bir plan' olarak tanımlar. Böylece deneyimi eğitime uygulama noktasında onun felsefesinde her şey olduğunu ifade etmiş olmaktadır (Dewey, 1966, s. 19).

John Dewey için kaynağı deney olmayan bilgi her zaman farklı biçimlere dönüşebilme ihtimalini içerisinde barındırdığından genel geçer bir karakter taşıyamaz. Bu sebeple bilginin yegâne kaynağı deneydir (Bakır, 2006).

John Dewey, öğrenmeyi sağladığı varsayılan herhangi bir koşul veya deneyim hakkındaki en önemli ölçütün, koşul ya da deneyimin içerdiği sorunun niteliğinin ne olduğuna bağlı olduğunu ifade eder. İlk bakışta okullarda uygulanan yöntemlerde herhangi bir sorunun olmadığını düşünülebileceğini ancak okullarda yürütülen etkinliklerin büyük bölümünde sorunların ortaya konması, soruların sorulması, ödevlerin verilmesi ve sorunların geliştirilmesine dayanan bir eğitimin olduğunu fakat o, gerçek sorunlar ile sahte ya da yapmacık sorunları birbirinden ayırt etmenin ancak şu sorularla mümkün olabileceğini ifade eder (Dewey, 2004):

Ortada gerçekten bir sorun var mı? Yöneltilen soru belirli bir koşul ya da kişisel deneyim çerçevesinde bir anlam taşıyor mu? Yoksa sadece okuldaki eğitim konularını aktarmayı amaçlayan ve öğrenci uzak olan bir soru mu? Öğrencinin kendi sorunu mu yoksa öğretmenin ya da ders kitabının sorunu mu? Öğrenci açısından sadece geçer not almak ya da öğretmeni takdirini kazanmak dışında bir anlam taşıyor mu? Deneyim kişisel bir şey mi yoksa dışarıdan empoze edilen bir şey mi? Öğrenci bağlantıları gözlemlemek, düşünmek ve düşüncelerini test etmek için doğal bir motivasyona sahip mi yoksa sadece kendisine dayatılan koşulları mı yerine getiriyor? (Dewey, 2004, s. 179).

John Dewey, deneyimi etkileyen iki faktör olduğunu savunur: nesnel ve içsel koşullar. O, bireyin içinde yaşadığı nesnel koşullardan öte içinde yaşadığı içsel koşulların önem arz ettiğini düşünür. Fakat nesnel koşullarında varlığını yadsımaz. Hatta onda nesnel koşullar öyle mükemmel bir şekilde düzenlenmiş olmalıdır ki nesnel koşullar ile mevcut içsel koşullar arasında bir tür etkileşim yaratılmış olsun ister (Dewey, 2007). Dewey, burada tecrübeyi sadece bireyin iç dünyasında oluşan bir durum olarak düşünmez. Bireyin içinde bulunduğu koşullar, toplumsal hayatın durumu, bilim ve teknoloji de bireyin deneyimine etki eder. Yani tecrübe, ne sadece dış koşulların ne de insan zihninin, ruhsal yaşantılarının sonucudur. Ama yine de içsel koşullara dışsal koşullardan daha çok önem verdiğini şu ifadesinden anlıyoruz: “ Deneyim sadece nesnel koşulların deneyimi tecrübe eden bireylerin iç dünyalarında olup bitenlerin gerisine konulduğu durumlarda gerçekten de deneyimdir.” (Dewey, 2007, s. 51).

John Dewey, deneyimin oluşumunda iki prensipten bahseder. Bunlar etkileşim ve devamlılık ilkeleridir. Her deneyimin kişiyi değiştirdiğini ve değişimin aynı zamanda gelecek deneyimlerin niteliğini de etkileyeceğini belirten Dewey, bu durumu onun felsefesinde tecrübe kavramının temel özelliklerinden biri olan deneyimin devamlılığı prensibi olarak nitelendirir. *Deneyim ve Eğitim* adlı eserinde deneyimin devamlılığı ilkesini şu şekilde dile getirir: “Deneyimin devamlılığı prensibinin anlamı her deneyimin daha önceki deneyimlerden bir şeyler alması ve kendisinden sonra gelecek deneyimlerin niteliğini bir şekilde değiştirmesidir.” (Dewey, 2007, s. 42). Bu noktada her deneyim aktif olarak gelecek deneyimler için mutlaka bir şeyler yapmış olması gerekmektedir. Böylece devamlılık prensibinin eğitim anlayışında ne kadar önem arz ettiğini anlamış oluyoruz. John Dewey, için deneyim bir kere de olmuş bitmiş bir durum ifade etmez. O, deneyime bir süreç olarak bakar. Ancak bu süreç geçmişle geleceği birlikte düşünerek ve kendi deneyimiyle geleceğe doğru ancak geçmişe doğru genişlediği oranda sürekliliğini devam ettirecektir (Dewey, 2007).

Etkileşim prensibi ise bir deneyimin eğitimsel fonksiyonu ve kuvveti ölçüsünde yorumlanması için gereken ikinci temel prensiptir. Bu anlayış deneyimi etkileyen her iki faktöre de yani nesnel (diğer insanlar, çevre) ve içsel (ilgi, yetenek) etkenlere aynı derecede önem vermek demektir. Çünkü etkenlerin birinden birini ihmal etmek deneyimin istenilen biçimde olmasına engel olacaktır. Yani tüm deneyimler bu iki koşulun karşılıklı etkileşimi ve birlikteliği ile meydana gelmektedir (Dewey, 2007).

John Dewey, bahsettiği bu iki prensibin birbirlerini ne kadar etkilediklerini şu cümlelerle ifade eder:

Devamlılık ve etkileşim prensipleri birbirinden ayrı değildir. Birbirleriyle keşişirler ve bütünleşirler. Tabiri caizse bunlar deneyimin enlemsel ve boylamsal değerleridir. Farklı durumlar birbiri ardına gelir. Ancak devamlılık prensibi sayesinde bir şeyler daha öncekilerden de saha sonrakilere taşınır. Birey bir durumdan ötekine geçtikçe dünyası, yeni çevresi genişler veya daralır. Kendisini başka bir dünyada değil aynı dünyanın farklı bir yerinde bulur. Bir durumdan öğrenmiş olduğu bilgi ve beceriler daha sonra gelecek durumları anlaması ve bunlarla etkin biçimde başa çıkabilmesi için bir araç olur. Yaşam ve öğrenme devam ettiği sürece bu süreç de devam eder. Aksi halde deneyimin takip ettiği yol düzensizleşir (Dewey, 2007, ss. 53-54).

Dewey'e göre yaşamımız deneyimle gelişir. İnsanın itici gücü olan dürtüleri sayesinde deneyim süreci başlar ancak tamamlanmamış olsa da bir şekilde potansiyel olarak tamamlanmaya doğru giden bir yol çizer kendisine (Eroğlu, 2011). Ancak deneyimin itici gücü nereye doğru ittiğine bağlı oluşu aynı zamanda onun değerini de belirler (Dewey, 2007). Dewey, bunlara ek olarak deneyimin hem öznel hem de nesnel yönünün olduğunu düşünür. Çünkü çevremizde olan biten her durumun tarifini, yine onlara ait yaşadığımız tecrübelerin sonucunda elde ettiğimiz bilgiler sayesinde yaptığımızı ifade eder. Dolayısıyla deneyim insanı doğrudan gerçekliğin içine bırakır ki Dewey burada "Eşya bizim deneyimlerimizde nasıl beliriyorsa öyledir" ilkesini kesin olarak kabul etmiş olur (Dewey, 2008, s. 15).

J. Dewey, deneyimin birey tarafından bilerek ve isteyerek yaşanmadığı ve bilinçli bir şekilde kavranmadığı durumda, birey adına anlam taşımadığını ve eğitici de olamayacağını daha öncede alıntıladığımız gibi yine şu şekilde ifade eder:

Çocuğun parmağını ateşe sokması, kendi başına bir deneyim değildir. O davranış, çocuğun bu eylem sonucunda duyacağı acı ile birleşince, onun için bir deneyim olur ve bundan böyle, parmağını ateşe değdirmek, parmağının yanacağı anlamını taşır. Ancak, başka bir duyumun sonucu algılanmazsa, örneğin bir tahta parçasının yanması gibi, yalnızca fiziksel bir değişim olur (Dewey, 1996, s. 131).

Dewey, burada bireyin yaşadığı tecrübeden mutlaka bir anlam çıkarmasının gerektiğine önemle vurgu yapmaktadır. Çocuk bu deneyimden 'sobayı ellediğimde elim yanar ve bana acı verir' gibi bir sonuca ulaşmışsa deneyim eğitici olma amacına ulaşmış demektir.

John Dewey, her yaşantının bireye olumlu veya olumsuz bir deneyim kazandırdığını ancak bazı araştırmacıların olumsuz deneyimlerin eğitici olamayacağına dair fikirleri üzerine Dewey, olumsuz ve hatalı deneyimlerin bireyin ilerde yaşaması

muhtemel deneyimlerini olumsuz etkileyip, yeteneklerini sınırlandıracağını ifade eder (Allahverdi, 2009).

Dewey'in deneyim temelli eğitim anlayışında yaşanan her deneyimin bir anlamı vardır. Çünkü insanı diğer varlıkların ötesine taşıyan özelliği onu akıl sahibi varlık olmasından ziyade içinde gelecekte izler taşıyan geçmiş deneyimlerinden çıkarımlar yapabilmesinde saklıdır. Bu noktada akıl çok önemli bir misyonu üstlenerek deneyimi dönüştürüp, geliştirerek zenginleştirir. Fakat bunu başarabilmesi kendisinin doğanın bir parçası olduğunu ve doğadaki konumunu deneyimle gerçekleştirip anlaması ile olacaktır. Bu noktayı J. Dewey şöyle ifade eder:

İnsan aktif güçleri ve başarılarıyla küçük bir tanrı olmadığını anladığında bile estetik ve bilgi gibi bazı alanlarda eski inancın bağrına yaslanır. O, hala birbirini etkileyen ve değişen olayların devam eden akışından muaf ve onların dışındadır. Sorumsuz ve tek başına olan bir Tanrı gibidir. Açıkça ve yeterli bir şekilde, kendisinin doğanın içinde olduğunu ve doğadaki etkileşimlerin bir tarafı olduğunu fark ettiğinde o, çekilebilecek çizginin eylem ve düşünce, eylem ve tasvip etme arasında değil; kör, itaatkâr ve anlamsız eylemle özgür, anlamlı, yönlendirilmiş ve sorumlu eylem arasında olduğunu görür. Bilgi bir bitkinin gelişmesi ve dünyanın hareketi gibi etkileşimin bir tarzıdır, ancak o, diğer davranış modlarını sonuçlardaki etkilere ve araçlara dönüştürme gücüne sahiptir (1988, s. 324).

3.2. Geleneksel Eğitim ile İlerlemeci Eğitimin Karşılaştırılması

John Dewey, yeni bir toplumsal düzene duyulan ihtiyaca cevap verebilmek adına yeni bir eğitim hareketi başlatmış, ana hatlarıyla düşüncelerini herhangi bir görüşe veya izm'e dâhil etmeden veya karşıt izmlere tepki niteliğinde olmadan sadece eğitimin kendisine odaklanarak anlatmaya çalışmış ancak onun düşünceleri kendi döneminde çok ses getirmesine rağmen birçok eğitim düşünürlerinin eleştirilerinin de hedefi olmaktan kurtulamamıştır. Onun 'ilerlemecilik'(progressivism), olarak adlandırılan bu görüşü bilhassa 'geleneksel eğitim anlayışı' ile birlikte anılmış ve onunla anlamını bulmuştur (Yıldız, 2014). Çünkü ilerlemecilik, yeni bir eğitim anlayışı olarak geleneksel eğitimin eksik ve yanlış yönlerini gösterebildiği ölçüde kendini insanlara anlatabileceğinin farkındaydı.

Sanayileşme öncesinin değişimi sınırlı homojen yapıdaki toplumlarına uygun düşen bu statik yapıdaki geleneksel eğitim anlayışı ezbere dayalı oluşu ve yöntemleri itibarıyla anlaşılacağı üzere otoriter bir eğitimi bireylere sunmaktaydı. Bu açıdan Dewey, geleneksel eğitimin okuluna, planına, binasına ve sınıflarına bakıldığında zaten

onun edilgenliği, bağımlılığı ve hareketsizlik öyküsünü görmemenin mümkün olmayacağını söylemiştir (Cevizci, 2012).

John Dewey, toplumların özü itibarıyla sürekli değişme ve gelişme göstermesinin neticesinde ihtiyaçlarının da artacağını düşünüyordu. Bu toplumsal değişimin neden olduğu ihtiyaçlar toplumun bütün kurumlarında görülebileceği gibi eğitim alanında daha çok hissedileceğini ve bu köhneleşmiş eğitim sisteminin değiştirilmesi gerektiğini hatta öncelikli olarak eğitim alanında yapılacak değişimlerin toplumun diğer kurumlarını da olumlu yönde etkileyip toplumun gelişimini hızlandıracağına ve toplumların refahına katkıda bulunacağını düşünüyordu (Yıldız, 2014).

John Dewey, bu durumu řu biçimde özetler: “...toplumun oligarşık düzenden demokratik düzene dönüşmesiyle bu anlayış değişti: İnsanları ekonomik alanda kendi başlarına hareket edebilmelerini, ekonomik kaynakları amaca uygun olarak kullanabilmelerini yetenekli kılması gereken ve yalnızca gösterişe yönelmeyen eğitim, önceki dönemlere oranla büyük bir değere ulaşmalıydı.” (Dewey, 1996, s. 134).

John Dewey genel olarak geleneksel eğitimin temel boyutlarını řu şekilde ifade eder:

Eğitimin konusu ve içeriği geçmişte işe yararmış olan bilgi ve becerilerden oluşur; bu nedenle okulun temel görevi bunları yeni kuşaklara aktarmaktır. Geçmişte davranış standartları ve kuralları da geliştirilmiştir. Bu nedenle ahlaki eğitimin amacı bu kurallara ve standartlara uygun davranış alışkanlıkları oluşturmaktır. Son olarak da okul örgütlenmesinin genel biçimi (bununla öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenlerle olan ilişkilerini kastediyorum) okulu diğer toplumsal kurumlardan son derece farklı bir kurum haline getirmektedir (Dewey, 2007, ss. 20-21).

Yukarıda ifade edilen bu özelliklerle aslında geleneksel eğitimin öğretim ve disiplininin amaç ve yöntemlerine vurgu yaparken aslında olması gereken amacın gençlerin önüne onları gelecekte alacakları sorumlulukları ve hayattaki başarılarına yönlendirecek eğitim ortamı oluşturmak olduğunu ifade eder. Oysa ki geleneksel eğitimde öğrencilerden istenen uslu ve söyleneni harfiyen yapmalarıdır. Ders kitapları kutsallık derecesinde geçmişin bilgilerini barındırır ve öğretmen bu kitaptaki bilgilerin öğrencilerle etkileşimini sağlayan hatta onlara bu bilgileri sözel bir şekilde aktaran ve temel davranış kurallarını sağlamaya çalışan kişilerdir (Dewey, 2007).

Hatta bu konuya ilişkin onun şu anekdotu anlatılır:

Dewey, bir gün mağazanın birinden okul içinde çeşitli işlerde kullanıma uygun olacak birkaç masa satın almak ister. İstediklerine uygun bir şey bulamadığını gören satıcı dedi ki “korkarım ki aradığınız şeyleri bizde bulamayacaksınız. Siz çocukların iş görmesine yarayacak şeyler arıyorsunuz. Hâlbuki bizdeki şeylerin hepsi yalnız dinlemek içindir.” Bu söz üzerine Dewey bu cevap bütün geleneksel eğitimi betimlemekte ve onun tarihini anlatmaktadır der (Bender, 2005, ss. 15-16).

John Dewey, geleneksel eğitim anlayışının öğrenciyi yaşamdan kopuk olarak eğitmeye çalışan yapısının olumsuzluğunu eserinde şu cümleler ile dile getirir:

Okuldaki koşullar ile çocukların evde ya da oyun alanında yaşamın olağan sorumluluklarını yerine getirirken insanlar ve objelerle temas halinde olduğu koşullar arasındaki uçurum görmezden gelinmeyecek kadar derindir. Çocukların, okul dışında başkalarıyla konuşurken ya da kitapları okurken zihinde oluşabilecek sorunlarla mukayese edilebilmeleri bile çok güçtür. Hiç kimse çocukların okul dışındaki sorunlarla neden bu kadar meşgul olurken, okullardaki derslere karşı ilgisiz olduğunu açıklayamaz. Bu derin uçuruma düşününce, geleneksel okul koşullarının, sorunların doğal olarak geliştiği deneyim koşullarını desteklemekten ne kadar uzak olduğunu anlarız. Eğitiminin kişisel tekniği ne kadar gelişkin olursa olsun bu konuya bir çözüm getiremez. Uçurumun kapanması için gerçek materyalleri daha çok araç gerece, daha çok uygulamaya ve daha çok etkinliğe ihtiyaç vardır (Dewey, 2004, s. 180).

John Dewey, geleneksel anlayışta eğitim soyut konuların öğretmen tarafından anlatılıp öğrencilerin de bunu dinlemesi gerektiği üzerine bina edilmesinden dolayı bu durumun öğrenciyi pasifleştirdiği ve böylesi bir eğitim yerine öğrenciye kendi deneyimlerini oluşturmasını sağlayacak ortamın sağlanmasının gerekliliğini öngören psikolojik bir anlayışı savunur (Cevizci, 2012).

John Dewey’e göre geleneksel eğitim anlayışında okullar, dil, matematik ve fen bilimleri gibi farklı alanların birleşiminden oluşan konu temelli bir müfredatı yeğ tutan bir yapıdadır ve insanoğlunun kültürel mirası üzerinden hareket edip bunu öğrencilere aşılacak ve gereken davranışları edinmelerini sağlamaya çalışılmaktadır. Oysa Dewey, ilerici eğitim anlayışının okullarına dair fikirlerini deney, çevre ve bireyin etkileşimi olarak formüle etmiştir. Bunu tecrübe ve deneyleri istenilen yönde kontrol edilip, yönlendirerek sürekli bir deneyim kazanma sürecine dönüştürme olarak ifade etmiştir (Gutek, 2006).

John Dewey geleneksel eğitim anlayışında öğrencilerin öğrenme durumlarını ise şu ifadelerle anlatır:

Geleneksel anlayışta öğrencilerin görevi yapmak ve öğrenmektir. Öğrenme kelimesi burada hâlihazırda kitaplara ve yaşça daha büyük olanların kafalarına yerleştirilmiş olan şeylerin alınması anlamına gelmektedir. Bununla birlikte bu anlayışta öğretilen şeyin özünde durağan olduğu düşüncesi hâkimdir. Öğretilen şey ilk ortaya çıktığındaki koşullar ve gelecekte meydana gelmesi kesin olan değişimler dikkate alınmaksızın tamamlanmış bir ürün olarak öğretilmektedir. Geleceğin geçmişle neredeyse aynı olacağı düşüncesi büyük ölçüde toplumsal kültürün bir ürünüdür. Ancak bu düşünce şu anda değişimin istisna değil de kaide olduğu bir toplumdan eğitimi gıdası olarak kullanılmaktadır (Dewey, 2007, ss. 21-22).

Geleneksel eğitime tepki niteliğinde olan ilerici eğitim anlayışı özellikle geleneksel anlayışta bulunan çocuğun ilgi ve yeteneklerinin göz ardı edilip yerine ders kitapları müfredat ve öğretmen gibi konulara önem vermesinden dolayı onu eleştirmiştir. Bu anlamda ilerlemecilik, aşırı disiplinli, şekilci, edilgen ve sadece itaat eden bireyler yetiştiren geleneksel eğitim anlayışına karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır, denilebilir (Yıldız, 2014). Bu açıdan bir laboratuvar veya sınıf içi uygulamadan mutlak sessizlik olmasını beklemek hem ilerici eğitimin doğasına ters hem de mümkün olmayacak bir hayaldir. Sessizliği en önde gelen erdemlerden biri haline getirmiş anlayış, geleneksel okulun sosyal olmayan yönünün de çok açık bir göstergesidir ki Dewey'in eğitim anlayışı tamamen sosyal bir temele dayalıdır (Dewey, 2007). Ayrıca geleneksel anlayışta, öğrencilerin zengin deneyimler olmadan sadece zekânın enerjisiyle verilen bilgileri doğrudan benimseyeceği düşünülmekteydi. Zihin ve bilinç, çocuğun fiziksel özellikleri ve bulunduğu durum göz ardı edilerek yapılan bir etkinlik olarak görülmekteydi. Bu anlamda Dewey, eski Yunan eğitiminin zihin ve beden ayrımı yapmadan bireyi bir bütün olarak görmesinden dolayı başarılı olduğunun altını çizer (Dewey, 2004).

John Dewey, ancak geleneksel eğitim anlayışını topyekûn çöpe atmaktan ziyade onun toplumun yararına olmayan işlevini yitirmiş ilkelerini atıp onun yerine çağın gereksinimlerine uygun düzenleme yaparak yeni öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiğini düşünmekteydi (Yıldız, 2014). Bunu ise evrimsel anlayışının temel yapısına uyarlama şeklinde yapmıştır diyebiliriz.

John Dewey'in ilerlemeci eğitim anlayışına göre eğitim, insanın yeteneklerinin çevresine uyum sağlama istikametinde gelişmesi olarak tanımlanabilir. Böyle bir eğitim

anlayışında bireyler, sabit bir varlık olmaktan ziyade; olabilecek her duruma uyum sağlayabilen dinamik bir varlık olmak durumundadır. Bu da öğrenen pozisyonundaki bireyi merkeze alan bir yaklaşım olduğunun kanıtıdır diyebiliriz (Bal, 1991).

John Dewey'in, ilerlemeci eğitim anlayışını dayandığı temel noktalar ise şu şekilde açıklar:

Yukarıdan zorlama düşüncesine karşı bireyselliğin ifadesi ve geliştirilmesi düşüncesi; dışarıdan disiplin uygulama düşüncesine karşı, hareket serbestliği; metinlerden ve öğretmenlerden öğrenme düşüncesine karşı, bunların doğrudan başvuru kaynağı olacak amaçlara ulaşılmasında bir araç olarak öğrenilmesi düşüncesi; uzak bir gelecek için hazırlık yapma düşüncesine karşı, günümüz hayatının sunduğu fırsatlardan en iyi şekilde faydalanma düşüncesi ve durağan amaç ve gereçlere karşı da değişen dünya ile tanışık olma düşüncesi sunulmuştur (Dewey, 2007, ss. 22-23).

John Dewey'e göre bu iki eğitim anlayışın birbirinden temel farkı düşünüldüğünde karşımıza geleneksel anlayışın bireye dışarıdan yetenek kazandırmayı amaçlaması görülürken, ilerici eğitim anlayışının ise öğrencinin içinde zaten kendinde doğuştan var olan yeteneklerinin açığa çıkarılmak istenildiği çıkar (Öztürk, 2008). Bu iki eğitim anlayışı bu şekilde kıyaslandığında John Dewey'in eğitim anlayışının temel kavramı ve kilit noktası olan deneyim kavramı karşımıza çıkacaktır. John Dewey bunu *Deneyim ve Eğitim* adlı eserinde şu şekilde ifade eder: "Öğretimine, öğrencilerin hâlihazırda sahip oldukları deneyimlerden başlaması veya bu deneyimin ve bu deneyim sürecinde geliştirilmiş olan kapasitenin daha sonra gerçekleşecek bütün öğrenmeler için bir başlangıç noktası teşkil ettiği düşüncesi, yeni eğitim anlayışının temel ilkelerinden birisidir" (Dewey, 2007, s. 91).

Dewey, ilerlemeci eğitimin temel gayesinin bireyin tamamen kontrolünde olan ve onu sürekli yönlendiren türde deneyimlere ulaşmak olduğunu söyler. Bu anlamda geçmiş deneyimler yaşanılacak yeni deneyimleri yönlendirmede bir vasıta olduğu için ona gereken önemin verilmesi gerektiğini düşünür (Yıldız, 2014). Aslında geleneksel eğitim anlayışında ise deneyime yer verilmediğini ifade etmek yanlış olur ama bu deneyimleri birbiriyle bağlantılı olacak şekilde planlı olarak kullanmak konusunda yanlışlıkların var olduğunu söylenebilir (Dewey, 2007).

John Dewey için eğitimin temel hedeflerinden biri tecrübeleri yönlendirmek olduğu için geleneksel anlayışın okul hayatından sonra karşılaşılabilecekleri durumlara hazırlayıcı konuları içeren eğitim programı olan *hazırlık kuramına* karşı çıkar. Çünkü değişen yaşam koşulları ve toplumun içerisinde bulunan öğrenci yaşadığı dönemin

olaylarının dışında farklı bilgiler öğrenmektedir. Oysa önemli olan öğrencinin yaşadığı dönemin sorunlarıyla baş edebilecek ve onları çözebilmesini sağlayacak ilgi ve ihtiyaçlarının farkında olması bunun yanında tecrübelerini günümüze ve geleceğe uyarlayabilecek düşünme yeteneğini kazanabilmiş olmasıdır (Gutek, 2006). Bu noktada geleneksel eğitimin felsefesinin ilerici eğitim felsefesine zıt olan favori iki kuralı şu şekilde ifade edilebilir: *Eğitim hayata hazırlıktır* kuralı, öğrenciye ilişkin eğitimin mahiyetini vermektedir. *Sopayı esirgemek çocuğu şımartır* inancı da onun temel öğretim yöntemini ve istedik bireylerin nasıl oluşturulacağını anlatmaktadır (Dewey, 2010). Bu durum John Dewey'in eğitim anlayışında şu anlama gelir: bireyin yeteneklerinin sürekli gelişmesini sağlayarak kesintisiz bir büyümeyi ifade etmesi ilerlemeci eğitimi, eğitimi yaşama hazırlık olarak gören anlayış ise geleneksel eğitimi anlatır (Dewey, 1996).

John Dewey, geleneksel eğitim anlayışının fiziki ve sosyal çevreyi deneyim amacıyla kullanmak yerine geleneksel okul ortamını eğitim için yeterli gördüğünü söyler. Ayrıca ilerici eğitimin anlayışının zor olsa da yapmaya çalıştığı şey olan fiziki, tarihsel ve ekonomik faktörleri eğitimi şekillendirecek kaynak olarak görmesidir. Ayrıca geleneksel eğitim yaptığı gibi sadece dışsal koşulların önemsenmesinden ziyade eşit şekilde bireyin içsel faktörlerinin de göz önüne alınmasının gerektiğini savunur (Dewey, 2007).

John Dewey'de öğrenen birey, yani öğrenci merkezli bir felsefe olan ilerlemeciliğin içeriğine belli başlı temel ilkeleri yerleştirir. Bu ilkeler aynı zamanda, Dewey'in eğitim felsefesinin de ana temasını oluşturur (Bal, 1991). Bunlar şu şekilde özetlenebilir

1. Eğitimin tamamen öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi ve geriye kalan her şeyi bir araç olarak kullanmak.
2. Eğitimi deneyimsel bir sürece dönüştürmek..
3. Okulu sosyal bir kurum olarak küçük bir toplum haline getirmek.
4. Çocuğu ahlaki olarak da eğiterek toplumsal yaşama hazırlamak.
5. Eğitimi bir gelişme süreci haline getirmek (Yıldız, 2014).

John Dewey, ilerlemeci eğitim anlayışının yeni bir eğitim felsefesi oluşturması gerektiğini şu cümleler ile ifade eder:

Geleneksel eğitimin, sadece geçmişten miras kalan plan ve programların alışlagelmiş uygulamaları haline gelmiş olması ilerlemeci eğitim anlayışının plansız doğaçlamalardan oluşan bir sistem olmasını gerektirmez. Çünkü geleneksel okullar tutarlı bir eğitim felsefesi olmadan da işlerini yürütebiliyordu çünkü gereken şey kültürel miras, disiplin gibi hâlihazırda yapılan uygulamaları mantıklı gösteren bu birkaç sözcüktü. İlerlemeci eğitim anlayışının bundan sonra kendi adına çıkarması gereken ders, kendisinin acil olarak, hatta daha önceki eğitim yenilikçilerinin ihtiyaç duyduğundan bile daha şiddetle, deneyim felsefesi temeline dayalı bir eğitim felsefesi ihtiyacı içerisinde olduğunu anlamaktır (Dewey, 2007, ss. 33-34)

John Dewey, geleneksel eğitime karşı ilerici eğitimin halk tarafından benimsenme nedenlerini ise şu şekilde ifade etmektedir:

İlerlemeci eğitim anlayışını daha tercih edilebilir hale getiren şey otokratik düşüncenin baskın olduğu geleneksel eğitim anlayışı uygulamalarına kıyasla, halkımızın yürekte bağlı olduğu demokratik ideallerle çok daha iyi bir uyum içerisinde olmasıdır. Yeni eğitim anlayışının daha fazla tercih edilmesine katkı da bulunan diğer bir sebepte geleneksel anlayışın yöntemlerindeki katı tutumun aksine daha insancıl yöntemler kullanmasıdır (Dewey, 2007, s. 35).

Buna ilaveten yeni eğitim anlayışı aslında geleneksel anlayıştan konu ve yöntemlerin seçimi noktasında büyüme ve gelişmeyi gerçekleştirecek temel ilkeleri barındırdığı için daha basittir.

Geleneksel eğitim ile ilerlemeci eğitimi birbiriyle karşılaştırıldığında öğrenciler açısından hangisinin daha tercih edilebilir nitelikte olduğunu belirleme noktasında elbette deneyim temel kıstas olacaktır. Çünkü deneyim, öğrenciyi etkin kılan ve merak etmesini sağlayan bir özelliğe sahip olduğundan öğrenci kolaylıkla öğrenecektir. Zaten ilerlemeci anlayış, daha öncede belirtildiği üzere geleneksel yapının öğrenciyi edilgen hale sokarak eğitilmesine tepki mahiyetinde doğmuştur.

İlerlemeci eğitim hareketinin kesintisiz bir başarı silsilesinden oluştuğunu söyleyemeyiz. Elbette yeni oluşan bir hareketin hatalarının, eksik yanlarının ve başarısızlıklarının olmamasını bekleyemeyiz. Çünkü eğitimde bu yeni hareket eski geleneklerden kopamama, yeni fikirleri uygulamada yaşanan problemler ve elbette karşıt görüşlerin eleştirisiyle karşı karşıya kalmıştır. Buna rağmen John Dewey bu hareketin tek güçlü lideridir diyebiliriz.

3.3. Konu Alanının İlerlemeci Tarzda Düzenlenmesi ve Müfredatın Hazırlanması

Yeni bir eğitim sistemi oluşturma çabası içerisinde olan J.Dewey, deneyim temelli sistemini eğitime uygulama safhasında aslında birçok sorunla karşılaşacağını farkındaydı. Eski sistemin yaygınlaşmış eğitim ilkelerini reformla bir çırpıda rafa kaldırmanın sorunları çözmek için yeterli olmayacağını hatta ne kadar süreceği önceden kestirilemeyecek bir süreçte geleceği görmeden kargaşa içinde bir şeyler yapılıyor olacağını biliyordu (Dewey, 2007).

John Dewey, yeni eğitim sistemini oluşturmak için en başta bireylerin deneyimlerinin dayandığı temel noktaları ve hâlihazırda bulunan deneyimlerin konu alanlarının genişletilip daha iyi bir şekilde organize edilmiş hale dönüştürülmesinin öneminden bahsetmesine karşın bunun nasıl gerçekleştirileceğinin yollarını bulmanın da ne kadar zor olduğunu dile getirir (Dewey, 2007).

J. Dewey, ilerlemeci okulların henüz çok yeni olması nedeniyle konu alanlarının seçimi ve düzenlenmesinde belirsizlik ve düzensizliğin onun en zayıf yeri olduğunu ancak bunun gayet normal ve beklenen bir durum olduğunu da ifade ederken ilerici eğitim hareketinin konu alanı seçimi ve düzenlenmesi konusunun önemini en kısa zamanda ciddiyetle kavranmazsa bu durumda birçok eleştiri oklarına maruz kalacağını da biliyordu. Ancak Dewey, başlattığı yeni eğitim sistemi çalışmalarında ve konu alanının seçimi ve düzenlenmesini eski anlayışlara tepki mahiyetinde değil, gerçekten kendi gereksinimleri ve sorunlarını dikkate alarak ayrıca olabilecek ihtimallerin de akıllıca hesaplanması gerektiğini düşünüyordu (Dewey, 2007).

O, her ne kadar geleneksel eğitimin tüm yönlerinin hatalı olmadığını bilse de, eğitimin ciddi bir değişime ihtiyacı olduğunu düşünüyordu. Eğitimi deneyim temeline oturtacak şekilde tutarlı-sistemli bir kuram ortaya attı ve zamanında tüm eğitimcileri müfredatı yeniden düzenlemeye ve özellikle tüm tecrübeleri deneyimin içine yerleştirmeye davet etti. Geleneksel eğitim elbette deneyime yer veriyordu fakat onu yanlış yönde ve birbirinden kopuk olması nedeniyle eleştiriyordu. J. Dewey eğitimin yaptığı yanlışlığı şu şekilde dile getirir:

Çocuk açısından bakıldığında okuldaki en büyük kayıp çocuğun okul dışında kazandığı bilgi ve deneyimden okulda tam ve serbest bir şekilde yararlanamaması diğer taraftan da okulda öğrenmekte olduğu şeyleri günlük hayatında uygulamayı başaramamasıdır. Okulun eksik yönü işte budur; onu hayattan soyutlamasıdır. Evinde ve çevresinde hâkim olan fikirlerin ilgi ve faaliyetlerinin büyük bir kısmının zihnini işgal ettiği

çocuk sınıfa girdiği zaman bunları ortaya koymak ihtiyacındadır. Hâlbuki çocuğun bu günlük deneyimlerinden yararlanma yeteneği olmayan okul, işini zorlukla yürütüyor ve çocukta okula karşı ilgi uyandırmak için başka bir yol üzerinde çeşitli şeylere başvurmak zorunda kalıyor (Dewey, 2008, ss. 61-62).

Geleneksel eğitimin deneyime müfredatında yer vermesi, tıpkı yeni sistemin temelinde yer aldığı şekle benzer bir biçimde, birey bir problemle karşılaştığında onu çözerken yaşadıkları ve öğrendikleridir şeklinde ortaya çıkıyordu. Fakat bu deneyimler gerçek hayattan koparılıp müfredata konulmaktaydı. Bu açıdan J. Dewey, bu tür deneyimleri boş olarak nitelendirerek konu ve müfredatlardan çıkarılmasını ister.

John Dewey, geleneksel okullarda öğrenmenin gerçekleşmediğini söylemez ama öğrenmelerin her şeyden izole bir biçimde sanki su geçirmez bir bölme olarak betimlediği bir şekilde yapıldığını söyler. Bunun sonucunda birey ancak aynı şartlar tekrar sağlandığı anda o izole olan bölmede öğrendiği bilgilerin hafızasından yüzeye çıkarak hatırlayacağını ifade eder ve bu durumun deneyimden ne kadar kopuk olduğunu göstermektedir (Dewey, 2007). Oysa onun ‘deneyim temeli üzerine inşa edilecek bir eğitim anlayışının çözmesi gereken sorunun, daha sonraki deneyimlerde de üretken ve yaratıcı bir şekilde yaşamaya devam edebilecek deneyimlerin şimdide seçilmesidir’ diyerek bu konuya ne kadar hassasiyet gösterdiğini de anlamış oluruz (Dewey, 2007, s. 33). Çünkü onun kastettiği devamlılık ilkesi çerçevesinde olumlu yönde eğitici olan deneyimsel süreçtir. Devamlılık ilkesine göre deneyimler daha öncede belirtildiği gibi asla birbirinden kopuk olmamalı gündelik hayatla iç içe ve eski deneyimlerin yeni deneyimlere etki edip önünü açtığı biçimde olmalıdır (Dewey, 2007).

John Dewey, konu alanını ve müfredatını şekillendirirken deneyime ne kadar önem verdiğini başka bir yerde şu şekilde ifade eder:

Yeni eğitim sisteminin tüm belirsizliklerine rağmen bu durumda; hiç değişmediğini farz ettiğim temel bir ilke var. Eğitim ve kişisel deneyim arasındaki organik bağın ya da başka bir deyişle yeni eğitim felsefesinin bir tür ampirik ve deneysel felsefeye bağlı olduğu ilkesi (Dewey, 2007, s. 22).

Bu anlamda tecrübenin yeniden inşası onun sisteminde hem bireyi hem de toplumu ilgilendiren bir olgudur. Hem bireyin kendine has yaşantıları varken insanoğlunun da tüm insanlığa ait deneyimleri vardır. Bu noktada deneyimsel devamlılık düşüncesi deneyimin bu iki yönünü de içinde barındırır. Bireyler toplumun

bu deneyimlerine bakarak ta geleceklerini bir düzene koyarlar dolayısıyla konu alanının ve müfredatın bu yönde şekillendirilmesi gerekmektedir (Guttek, 2006).

John Dewey için eğitimde öğrenme ancak yaşantılarla gerçekleştirilmesi gereken bir olgudur ve bu çocukta onu bir şeylere zorlayarak değil; onun bir şeyleri öğrenmeyi gerçekten istemesini sağlamakla mümkün olacaktır (Sönmez, 1991).

Bu durumu anlatan bir anısını şu şekilde aktarmıştır:

Bir gün Dewey ve küçük oğlu çamurlu suyun içinde yürüyordu. Dewey'in yüzünde ne yapacağını bilmemenin acizliği okunuyordu. Onun bu halini gören arkadaşı "Çocuğu sudan çıkar John, yoksa üşütecek" dedi. Bunun üzerine "Biliyorum biliyorum" dedi Dewey "Ama onu bu çamurlu sudan benim çıkarmamın bir faydası olmayacak". "Onun bu çamurlu sudan çıkmayı arzu etmesi için ne yapmam gerektiğini düşünüyorum (Bender, 2005, s.16).

Onun bu sebepten dolayı çocukta uzun vadede oluşmasını ve kullanmasını istediği yegâne tutum öğrenmeyi isteme ve öğrenmeye devam etme arzusudur (Dewey, 2007). Bu anlamda bu yeni eğitim sisteminin başlangıç noktası olabilecek bir miladın ise yetişkin veya uzmanlar tarafından oluşturulmuş ve müfredata konmuş şeylerden olmaması gerektiğini de önemle belirtir (Dewey, 2007).

John Dewey, bundan sonra eğitimcilerle çok büyük bir görev sorumluluk yükler. Bunu ise şu cümleler ile ifade eder:

Yeni gözlemlene ve muhakeme yapma yollarını teşvik ederek ileriki deneyimlerin alanını genişletecek yeni meseleler sunma vaat ve potansiyeli olan şeyleri, mevcut deneyim sınırları içerisinde seçmek eğitimcinin görevi haline gelmektedir. Eğitimci, hâlihazırda kazanılmış olan şeyleri sabit bir mülk olarak değil de; mevcut gözlem güçleri ve belleğin akıllıca kullanımı açısından yeni talepler yaratacak yeni sahalara açmak için, bir aracı ve araç olarak sürekli göz önünde bulundurmaya zorundadır. Burada eğitimcinin değişmez parolası 'büyüme bütünlüğü' olmalıdır (Dewey, 2007, s. 92).

Ayrıca öğrencileri hâlihazırda tecrübe etmiş oldukları deneyimlere ait yeni alanlara yönelmek için gerekli potansiyelleri bilmek ve bu bilgiyi de öğrencilerin şimdiki deneyimlerini etkileyen koşulların seçimi ve düzenlenmesinde müfredatın bir ölçütü olarak kullanmak zorundadır (Dewey, 2007).

John Dewey, yeni eğitim anlayışında konu alanının içeriğini oluştururken deneyimin alanının çok geniş ve içeriğinin ise yaşanan yere ve zamana göre değişiklik

gösterdiğinden dolayı tek bir müfredat programının olmasının imkânsızlığına dikkat çekerek bunun aynı zaman da yaşam deneyimleri ile ilişkili olma ilkesine ters düşeceğini ifade eder (Dewey, 2007). Ayrıca bu deneyimin değişkenliği ve çeşitliliği nedeniyle John Dewey, ders içeriğinin öğrenci için farklı, öğretmen için farklı olması gerektiğini düşünür. Çünkü o dersin içeriğinde yer alan şeyler öğrenci için bir imkânlar dünyasını ifade ederken öğretmen için ise daha önceden bildiği bir durumdur (Dewey, 1996). Bunun yanı sıra J. Dewey'in eğitim anlayışına paralel olarak ders programının önemini ise şu cümleler ile ifade eder.

Birçok bakımdan hem okulun genel havasını ve öğretim yöntemlerini hem de egemen olan disiplin kurallarını belirleyen, öğrenimin içeriğini oluşturan ders programıdır. Kısır bir ders programı (müfredat program) yani dar ve yavan bir okul etkinlikleri alanı, canlı bir toplum ruhunun veya zihin uğraşısının tekelciliğin ve yarışmanın yerine duygudaşlık (sempati) ve işbirliği isteyen yöntemlerin gelişmesine yardımcı olamaz (Dewey, 2008).

Dewey, '*Demokrasi ve Eğitim*' adlı kitabında müfredat programını oluştururken üç ayrı kademededen bahseder. Bunlar yapma-eyleme, tarih-coğrafya ve sistematik bilimlerdir. İlki öğrencileri onların sahip olduğu deneyimlerine dayanan proje ve davranışlarına yönlendirir ki bu tecrübenin fonksiyonel yanlarını gösteren zihinsel imkânlar barındırır. İkincisi olan tarih ve coğrafya çocuğun uzam ve mekân deneyimini gerçek toplum hayatına taşır ki J. Dewey'e göre tarih ve coğrafya çocuğa ayrı bilimlmiş gibi öğretilmemeli en yakınından başlayarak onun zaman ve mekân algısının genişlemesi sağlanmalıdır. Bu yüzden J. Dewey, öğrenmelerin tekil durumlara, yer zaman ve koşula bağlı olarak gerçekleştiğini vurgular. Üçüncüsü ise programsal kademesi olan sınıflandırılmış bilimlerde teste tabii tutulmuş bilgileri ifade eden fen bilimleri bulunur. Öğrenciler çeşitli bilgileri öğrenirlerken bunları problem araştırmalarında da kullanırlar. Bilimlerin ulaştığı bilgiler problematik öğelerin tanımlanmasında ve denencelerin formüle edilmesi için gereklidir ki bu araçsal bir olgu haline gelebilsin (Gutek, 2006). Böylece Dewey, bilgiyi amaç haline getirmek ile bilgiyi düşünce eğitiminin bir parçası haline getirmenin farklılığını ortaya koymuş olur.

John Dewey, uzun bir öğretim sürecini kapsayan geleneksel konu ağırlıklı müfredat programında değişiklikler yapmıştır. O, tarih, coğrafya, matematik, fen ve yabancı dil gibi ayrı ayrı bilgilerin öğretiminin konu ağırlıklı ve kitaba tamamıyla bağlı

kalınarak yapılmasına itiraz etmiş ve çocuğun ilgi, yetenek ve eğilimlerine dikkat çekerek müfredatı bu yönde düzenleme yoluna gitmiştir (Gutek, 2006).

J. Dewey, çocuğu geçmiş yaşantıları ve öğrendiklerinin bir birleşimi olarak görmesinden dolayı onun sosyal hayatını her şeyin önüne koyar ve çok büyük önem verir. Bu yüzden çocuğun doğasını sosyal hayatla ilgisi olmayan şeylerle doldurmak yerine ona okul müfredatında sosyal hayatı göstermek gerektiğini yani fen bilgisi, edebiyat, tarih yerine kendi sosyal aktiviteleri koymanın gerekliliğini ifade eder. Çünkü medeniyet ve hayat çocuğun güçleri sayesinde şekillenecektir (Dewey, 2010).

Bunun yanı sıra J. Dewey eğitim müfredatında oyun ve öğrencinin etkin olacağı çalışmalara, entelektüel ve toplumsal amaçlara yer verilmesinin gerekliliğinden bahsederek, bu tür faaliyetlere yer verilmedikçe gerçek ve etkili bir eğitimin imkânsız olacağını ifade eder (Dewey, 2004).

Son olarak Dewey'in okul müfredatına ve derslere ilişkin şu sözleri çok anlamlıdır:

İdeal okul müfredatı çalışmalarında hiçbir başarı elde edilememektedir. Eğer eğitim hayat ise, başlangıcından itibaren bütün hayatın bilimsel, sanatsal, kültürel ve iletişimsel bir yanı vardır. Birinci sınıfta sadece okuma ve yazma, daha sonraki sınıflarda okuma, edebiyat, fen konularının öğretilmesi bu sebeple doğru olmayabilir. Buradaki ilerleme, çalışma başarılarının içinde değil, tecrübeye ilişkin yeni tutumların ve ilgilerin geliştirilmesi yönündedir.

Eğitim, deneyimlerin devam eden inşası olarak algılanmalıdır. İlerleme ve eğitimin amacı tektir ve aynı şeyi ifade eder. Eğitime dışarıdan bir amaç tespit etmek, ona bir hedef ve standart vermek gibi, eğitimsel sürecin anlamının büyük kısmından mahrum etmek demektir ve çocukla ilgilenirken bizleri yanlış ve dışsal uyarıcılara iter (Dewey, 2010, s. 6).

John Dewey, burada eğitimin hayatın içinde olmasından dolayı öğrencilere belli standartlarda bir şeyler öğretilmesinin yanlışlığına dikkat çekerek öğrencilerin kendi hayat tecrübeleri ile ilgileri üzerinde yoğunlaşılması gerektiğini ve asıl eğitimin deneyimlerin hayat boyu devamını sağlayacak çalışmalarla var olacağını vurgular.

3.4. İlerlemeci Eğitimin Öğretmen Profili ve Okul Yapısı

John Dewey'in deneyim temelli eğitim anlayışının temel yapıtaşlarından biri öğretmenlerdir. İlerici eğitim kendi sisteminde her ne kadar öğrenciyi merkeze almış olsa da öğretmenin de bu sistemi uygulayacak kişi olması bakımından yeri büyüktür. J.

Dewey, kaleme aldığı bazı eserlerinde ve özellikle *Demokratik Eğitim, Deneyim ve Eğitim* adlı eserlerinde öğretmenin görev ve sorumluluklarına ve yeni eğitim sistemindeki fonksiyonlarına değinmiştir. O, okul, eğitim, öğrenme, öğretmen kavramlarına yeni bir bakış açısı getirip deneyime dayalı eğitim hayaliyle eğitimde köklü değişiklikler yapılmasını gerektirecek fikirler sunmuştur.

John Dewey, en başta öğretmenlerin üniversitelerde ciddi bir eğitimden geçirilip yetiştirilmesinin gerekliliğine inandı. Ayrıca eğitime bilimsel bir bakış açısıyla yaklaşp kendi teorilerini deneyeceği bir laboratuvar okulu kurmak istedi ve kendisinin 1896 yılından 1904 yılına kadar yönettiği laboratuvar okulunu Chicago Üniversitesi bünyesinde kurdu.

O, öğretmenlere ne kadar değer verdiğini şu cümleler ile ifade eder:

Öğretmen sadece bireylerin eğitiminden değil aynı zamanda uygun sosyal hayatın şekillendirilmesinden de sorumludur. Her öğretmen kendi görevinin kıymetinin farkına varmalıdır ki o uygun sosyal büyümeyi sağlayan ve sosyal düzenin korunması için bir kenara ayrılan bir hizmetkârdır. Öğretmenlerin bu bakımdan tanrının gerçek peygamberleri ve tanrının krallığının yol göstericileri olduklarına inanıyorum (Dewey, 2010, s. 9).

John Dewey'in en başta karşı çıktığı geleneksel eğitim anlayışının öğretmeni merkeze alıp öğrencileri bilgiyle doldurma görevi olan ve öğrencilerinde bilgiyi ezberlemesi veya öğrenmesi gereken edilgen bir varlık olarak gören anlayıştı. Ona göre, bir düşünce veya kavramın, bir kişiden diğerine doğrudan aktarılması söz konusu olamayacak bir şeydir. Onun yerine öğretmen bütün ilgisini öğrencinin zihinsel yapısındaki deneyimin işleyişine ve sonrasında oluşacak tepkisine vermesi gerektiğini düşünür (Dewey, 1996).

J. Dewey'in deneyim temelli ilerici eğitim anlayışında öğretmenin iki temel işlevi vardır: Bunlardan ilki öğretmenin hayatın tüm yönlerini öğrencinin gözleri önüne sererek doğal şekilde öğrenmeleri için rehberlik etmek ikincisi ise çocuğun güncel olarak karşı karşıya kaldığı problemleri gelecekte karşılaşma olasılığı olan başka problemlerle başa çıkabilecek seviyeye getirmektir (Cevizci 2016). Ancak buradaki problem çözümünden kasıt öğretmenin otoritesine dayanan geleneksel sınıf ortamındaki gibi dışarıdan zorlama ile değil öğrencinin içsel disiplini ile kendini yönlendirebildiği tarzda olanlardır. Problem çözümüne katılanlar öğrenci ve öğretmenlerdir fakat burada

öğretmen öğrenmeyi doğrudan kontrolden ziyade duruma sabırla rehberlik etme misyonuyla katılmış, öğrencileri bir an önce sonuçlara varsınlar diye zorlamayan ve öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini dolaylı yollardan kontrol eden kişidir. Çünkü ideal olan dolaylı kontroldür eğer direkt kontrol ile dıştan zorlama şeklinde yapılırsa bu öğrencinin iç disiplinine ve kendi kendini yönlendirmesine zarar verecektir (Gutek, 2006).

J. Dewey'e göre, öğretmenin rehberlik etme misyonuyla çocuğu etkinliğe yöneltmesi onu eğitimde gereksiz bir obje yapmaz tersine ona daha çok ihtiyaç duyulmasını sağlar. Dewey, bu durumu okulda öğretmenin ödevi ile bahçede bahçıvanın ödevini karşılaştırarak anlatır. Nasıl ki iyi bir bahçıvan, bahçesindeki her bitkinin ihtiyaçlarını bilir ve gelişim özelliklerine göre olması gereken önlemi alırsa iyi bir öğretmen de öğrencilerinin özelliklerini iyi bilmeli, ilgi ve ihtiyaçlarını öğrenip gelişmeleri için gereken önlemleri almalıdır. Öğretmenleri tarafından çok iyi tanınmadığı için, gerekli önlemleri zamanında alınmamış çocuklar yeteneklerini geliştiremezler. Burada elbette unutmamamız gereken önemli başka bir nokta da öğretmen öğrencilere gereken özgürlüğü vermezse onları tanıma şansı da olmayacaktır Böylece Dewey, öğretmenlerin dikkatini tamamen öğrencilerin doğasına ve ihtiyaçlarına doğru çekmiş olur (Bal, 1991). Bunun yanı sıra Dewey, öğretmenin kişiliğine de çok önem verir hatta öğretmenlerin çocuklar ne yaşıyorlarsa aynı şekilde onların da yaşamasını ister ve öğretmenlerin gerekirse çocuk olmasını önerir.

John Dewey'in deneyim temelli ilerici eğitim anlayışında öğretmenin en temel görevi öğrencinin aktivitelerini ön plana alan ayrıca gelecekte yaşanması muhtemel deneyimlere karşı istekli hale getirecek eğlenceli deneyimler planlamak ve öğrencinin yaşadığı deneyimin ne yöne doğru gittiğini önceden görebilmektir diyebiliriz. Öğretmen bu noktada kendi sahip olduğu deneyimleri dıştan zorlama yapmadan öğrencilere karşı nasıl kullanacağını da bilmek durumundadır. Böylece öğretmen dışarıdan böylesi dıştan zorlama ile etkide bulunan patron veya diktatör pozisyonundan bir etkinlik lideri rolüne bürünmüş olacaktır (Dewey, 2007).

Öğretmenler elbette bir grubun üyelerine yani öğrencilere ne yapmaları gerektiği konusunda tavsiyede bulunabilir. Çünkü daha geniş bir deneyime ve düşünce ufkuna sahip birisinin tavsiyelerinin tamamen tesadüfî bir kaynaktan gelecek olan tavsiyelerden daha değerli olduğunu söylemek yanlış bir ifade olmaz. Bu anlamda öğretmen grubun özgürlüğünü kısıtlıyormuş gibi algılanması yanlıştır (Dewey, 2007).

Yukarıda ifade ettiğimiz görevlerin öğretmene verdiği sorumluluğu ise J. Dewey şu şekilde ifade eder:

Eğitimcilerin birincil sorumluluğu gerçek deneyimin sadece o deneyimi çevreleyen koşullarla şekillendiği genel prensibinden haberdar olmak değil aynı zamanda hangi çevrelerin büyümeye yol açan deneyimlerin elde edilmesine yardımcı olduğunu somut bir şekilde anlamaktır. Her şeyin ötesinde eğitimciler var olan fiziksel ve toplumsal çevreleri nasıl kullanabileceklerini ve bu çevrelerini işe yarar deneyimler oluşturma için sunduklarını nasıl çıkarıp alabileceklerini bilmeleridir (Dewey, 2007, s.48).

Bu şekilde öğretmen, öğrencilerin potansiyellerini ve ihtiyaçlarını geliştirecek deneyimlere konu alanı ve içerik sağlayacak koşulları düzenlemek durumundadır. Öğretmenin yapacağı bu planlama, deneyimin serbest şekilde hareketine izin vermeli aynı zamanda da deneyimin devamlılığını ve güçlenmesini sağlayıcı doğru seçimler yapmalıdır (Dewey, 2007).

John Dewey'e göre gerçek bir ilerici öğretmen, öğrencinin ilgi, ihtiyaç, hedef ve yetenekleri gibi içsel koşulları ile tarihi, fiziksel, ekonomik ve toplumsal olan dış çevresel koşullar arasında bağlantı kurma yeteneğine sahip olmalıdır. Öğretmenler bilimsel yöntem ile zihinsel sorgulamayı sistemli bir şekilde kullanmalıdırlar (Guttek, 2006). Ayrıca John Dewey'e göre bir eğitimcinin diğer mesleklerdeki insanlardan daha fazla ileriye görme özelliğine sahip olmasını arzu eder. Bu yüzden kazanımlarını yerinde duran bir mal gibi değil yeni deneyimlere ulaştıracak bir araç olarak görmelidir. Ayrıca mesleğinin doğası gereği yaptığı işine şimdiyle bağlantılı bir gelecek için öğrencilerde deneyimi gerçekleştirip gerçekleştirmediği noktasından bakmak durumundadır (Dewey, 2007).

Dewey'in ilerlemeci yeni eğitim anlayışının öğretmenleri eğitimsel süreçte değişmeyen bir müfredatla tüm öğrencileri eğiten geleneksel anlayışın öğretmen modelinden çok daha fazla planlama, izleme ve düzenleme yapmak durumundadır (Kılbaş Köktaş, 2007).

Dewey, ayrıca öğretmenin başkalarının denediği şeyleri de dikkate alıp dersler çıkarmasını ama gerektiğinde yine de kendisine has yöntemler geliştirmesi gerektiğini ifade eder. Çünkü ona göre, değişmeyen tekil bir yöntemin tüm öğrencilere uygulanması, ortalamanın altında ve birçok özellikten yoksun insanlar yetişmesine neden olur.

John Dewey'in eğitim anlayışında öğretmen bilginin temel kaynağı ya da bir bilgi bankası olarak görülmez. Öğretmen de, öğrencileri ile birlikte sürekli yeni şeyler

öğrenen bir kişidir. Öğretmen ve öğrenci, karşılıklı olarak birbirinden bir şeyler öğrenirler. Dewey'e göre, öğretmen öğrencidir; öğrenci öyle olduğunu bilmese de öğretmendir diyebiliriz (Kılbaş Köktaş, 2007).

İlerici eğitim anlayışının öğretmenleri sürekli değişim halinde olan dünyada bu değişimin ortaya çıkardığı problemleri nasıl çözeceğinin bilgisini öğrencilere öğreten kişiler olmaktan ziyade onlara problem çözme gayretlerinden elde ettiği fikirlerin deneysel bir sonuç olma niteliğine sahip olduğunu ve gelecekteki durumların ışığında yeniden değişebileceğinin bilincini onlara öğreten kişidir.

John Dewey'in 1896 yılında Chicago Üniversitesi bünyesinde deneycilik felsefesine uygun olarak kurduğu "Laboratuvar Okulu" ile eğitim dünyasında çığır açmış ve bu okulda dört-on dört yaş aralığındaki çocuklara, uyarıcı ve daha önceki deneyimlerini hatırlatıcı, aktif öğretim yöntemleri olan araştırma, oyun, kendini ifade etme gibi etkinliklerle eğitim vermiştir (Yeşiltaş ve Kaymakçı, 2007).

John Dewey, Laboratuvar Okulu'nu ve kuruluş amacını *Okul ve Toplum* adlı kitabında genel hatlarıyla şöyle açıklamıştır:

Üniversitenin bir ilköğretim okulu kurmasının nedeni çocuğun ruhsal gelişiminin etkilerinin incelendiği ve bu çalışmaların olgunlaşarak bir değer oluşturması için en uygun şartların ve gereksinimlerin araştırılması ihtiyacıdır. Böyle bir okul uygulamalı pedagoji için bir laboratuvardır.

Üniversite okulu, bir öğretmen okulu veya öğretmen yetiştirilen bir bölüm değildir. Bir örnek okul da değildir. Özel bir düşünceyi kanıtlama ve açıklama amacıyla da kurulmamıştır. Onun görevi, çocuk eğitimini modern psikolojinin bildirdiği ruhsal faaliyet prensiplerinin, büyüme ve olgunlaşma tarzlarının ışığı altında incelemekten ibarettir.

Laboratuvar Okulu ile amaçlanan en önemli nokta, deneyimler; sonucunda eğitim-öğretim faaliyetleriyle ilgili olumlu kanaatlerin artmasıdır. İstenilen; çalışmaların serbest bir şekilde yapılmasını kolaylaştırmak ve özendirme. Önemli olayların gözden kaçmamasını bir dereceye kadar sağlayacak düzenleri bulmak, incelemelerin vereceği uygulamaya yönelik sonuçların doğruluğa, geleneğe ve önceki fikirlere gereksiz bağlılıktan oluşan bozukluk ve yanlışlardan yoksun bir şekilde uygulanması için gerekli elverişli şartları sağlamaktır. İşte Üniversite Okulu bu anlamda eğitim için bir deneyim merkezi olacaktır (Dewey, 2008, ss. 72-73).

Dewey'in laboratuvar okulunda birçok alanda uygulamalı dersler verilmiş ve buradan elde edilen uygulamalı eğitime ait deneyimleri daha sonra yapılan eğitim faaliyetlerine ışık tutmuştur.

John Dewey, üzerinde çalıştığı yeni eğitim modelinin okullarının nasıl olmasının gerektiğini açıklamaya çalışırken bunu yine geleneksel okulların yapısını irdeleyerek ve onunla ilgili karşılaştırmalar yaparak anlatmaya çalışır.

Geleneksel anlayışın hâkim olduğu okullarda konu içerikleri yetişkinlerin gençlere gelecekte nelerin faydalı olacağı noktası temelli eğitim araçları olarak öğrencinin hâlihazırdaki yaşam deneyimlerinin dışındaki bir kaynak tarafından oluşturuluyordu ve bu kaynak geçmişle ilişkili ve tabii ki insanlara geçmişte faydası ispatlanmış konulardan ibaretti (Dewey, 2007).

Şimdiki eğitim sisteminin okullarına bakıldığında orada belli bilgilerin verildiğini belli derslerin öğretilmeye çalışıldığını ve önceden belirlenmiş alışkanlıkların kazandırılmaya çalışıldığını görürüz. Günümüz okullarının yaptığı bu eğitimsel çalışmalar aslında Dewey'in asla önceden kestirilemeyecek uzak gelecekte olması muhtemel durumlar içindir yani çocuk üzerinde yapılan bunca çalışma, olabilmeye ihtimali bilinmeyen şeyler uğruna yapılmaktadır. Ancak bunlar Dewey'e göre kesinlikle eğitici olmayan ve çocuğun direkt kendi edinmediği hayat tecrübesi olmamasından dolayı anlamsızdırlar (Dewey, 2010).

John Dewey, öğrencilerin sınıf ortamında fiziksel anlamda hareketlerinin ve davranışlarının belli kurallarla kısıtlanmasının çocukların zihinsel ve ahlaki olarak da sınırlı hale gelmesine sebep olduğunu ifade eder ve güçleri ile amaçlarına önem verilmeyen öğrenciler bu ortama ayak uydurabildiği oranda öğrenmenin gerçekleştiğini söyler (Dewey, 2007). Her ne kadar geleneksel okullar da yeni eğitim sisteminde olduğu gibi ileriye görmeye çalışmış olsa da, ancak bir sonraki sınavları veya bir üst sınıfa geçme, yani okul sisteminin tanıdığı imkânları ve özgürlükleri oranında bu görme gerçekleşebilmiştir (Dewey, 2007).

John Dewey, yeni eğitim anlayışı ile eski eğitim anlayışında okulun durumu ve işlevini kıyaslayarak şu şekilde ifade eder:

Geleneksel eğitim anlayışında okul, ortak etkinliklere müşterek katılımı oluşturmuş bir grup veya topluluk değildi. Bunun sonucu olarak da normal ve uygun denetim koşullarından yoksundu. Bu koşulların eksikliği bilinen şekliyle söylemek gerekirse 'düzeni koruyan' öğretmenin doğrudan müdahalesiyle telafi edilmekte ve hatta büyük oranda telafi edilmek zorunda kalmaktaydı. Öğretmen düzeni koruyordu. Çünkü düzen yapılan ortak işin değil öğretmenin korumasındaydı (Dewey, 2007, s. 67).

John Dewey'in yeni okullar denen kurumlarında toplumsal denetimin birincil kaynağı tüm bireylerin katkı yapma fırsatı bulduğu, tüm bireylerin ortak sorumluluk hissettiği ve toplumsal bir girişim olarak yapılan işin doğasında yer almaktadır (Dewey, 2007).

John Dewey'in okullarında öğrencilerin rekabeti değil, işbirliğini desteklenir. Dewey bu noktada biyolojik Darwinizm ile işe başlamış olsa da ondaki rekabet ahlakına da karşı çıkar.

John Dewey'e göre okulun üç temel işlevi vardır; kültürel mirası sadeleştirmek, daraltmak ve dengelemek. Okulun sadeleştirme işlevinin nedeni konuları öğrenenin olgunluk ve bilinçlilik düzeyine getirmektir. Okul, ayrıca, kültürel mirasın konularını seçerek daraltıp, özet halinde sunmalıdır. Üçüncü işlevi ise, demokratik bir topluma duyulan gereksinim. Toplum birçok farklı gruplardan meydana gelir. Çocukların diğer gruplardaki bireyleri anlayabilmek için yardıma ihtiyaçları vardır. Okul diğer gruplardaki bireyleri anlamak için çocuğa yardım eden ve bu farklı yaşantıları anlayabilen, uyum gösterebilen bireylerin yetiştirildiği bir yer olmalıdır (Gutek, 2006). Dolayısıyla Dewey, çocuklara gerçek hayatı aratmayacak koşulların oluşturulduğu bir eğitim ortamının düzenlenmesini ister ve çocuğun bu ortamda deneyimi bizzat yaşaması gerektiğini ifade eder. Yani okulların bu bahsettiğimiz durumda olan bir yer olmasının önemini vurgulayarak deneyimin doğal ortamına benzetilmiş okul ortamında da yaşanmasını ister (Bakır, 2007).

3.5. Deneyim Kavramının Eğitime Katkıları

Eski Yunanlılar, hayatlarını düzenleyen geleneğe dayalı uygulamaların ve inançların giderek başarısızlığa uğraması neticesinde geleneklere karşı çıkararak yaşamda ve inançlarında başka bir otorite arayışı içine girmeleri sonucu felsefeye yönelmişlerdir. Rasyonel bir ölçüte ulaşmak için, deneyimi başarısız olduğu ispatlanan geleneklerle özdeşleştirerek akıl ile deneyimi karşı karşıya getirmişler; akıl göklere çıkarılırken deneyim değerini kaybetmiştir. İnsanların günlük hayattaki etkinliklerini, hayatın değişen koşullarıyla bir tutan deney, felsefi açıdan hor görülmüştür. Böylelikle eğitime de duyuşal gözlemleri ve fiziksel faaliyetleri en az düzeye indiren yöntemler ve temalar hükmetmiştir.

Oysa Modern çağ, bu bakış açısına karşı bir başkaldırı niteliğindedir. Deneyimleri ön plana çıkararak rasyonel olduğu ifade edilen kavramların somut

deneyimlerin sonuçlarına dayanması gerektiği ve aksi takdirde önyargılardan ve kurumsallaşmış sınıfsal çıkarılardan öte bir anlama gelemeyeceği ortaya konmuştur. Ancak var olan şartlar gereği deneyim saf bir kavrayış olarak görülmüştür. Onun etkin ve duygusal yönleri yok sayılmış, deneyim izole edilmiş duyumların pasif bir biçimde kabul edilmesi olarak görülmüştür. Yeni teorinin oluşturduğu eğitim reformu esas olarak eski yöntemlerin kitaba dayalı oluşuna son verilmekle sınırlı kalmış; tutarlı bir yeniden yapılanmayı başaramamıştır. Sonrasında psikolojinin, endüstriyel yöntemlerin ve bilimdeki deneysel yöntemin gelişmesi neticesinde deneyim akla yatan ve mantığa dayalı bir şekilde incelenebilmiştir. Bu teori deneyimi esasen kavrayış değil pratik sorunu olarak kabul eden eski anlayışı yeniden kurmuştur. Deneyim, insanın gerçekleştirdiği faaliyet ve bu faaliyetin sonucunda maruz kaldığı sonuçlar olarak anlaşılmalı başlamış, faaliyetlerin yönlendirilebileceği ve bu yolla bilgilerin güvenli olarak sınımlanabileceği görülmüştür. Deneyim, böylece deneysel hale gelmiş, akıl uzak ve idealize edilmiş bir yetenek olmaktan çıkıp etkinlikleri anlamlı hale getiren kaynakların bütünü olarak kabul edilmiştir (Dewey, 2004).

Yukarıda bahsedilen tarihsel süreçteki ifadelerle bakarak J. Dewey'in deneyime dayalı eğitim anlayışının aslında geçmiş felsefelerin çoğunun kişinin deneyimlerine gereken önemi vermeyip geçmişten gelen ve devam eden değişmeyen kuralları korumaya çalışmasına karşı bir cevap niteliğinde olduğunu söyleyebiliriz (Yıldız, 2014).

John Dewey, en temelde eğitimi pragmatist bir anlayışla açıklamaya ve eğitimi yaparak, yaşayarak öğrenme üzerine inşa etmeye ve deneyimi eğitim ile yeni eğitim felsefesinin temel noktası haline getirmeye çalışmıştır. Eğitimi belli bir dönemde yapılan faaliyet olarak görmekten ziyade hayat boyu süren bir etkinlik olduğunu dile getirmiştir (Yeşiltaş ve Kaymakçı, 2007). Bu anlamda deneyim sayesinde eğitim aslında bitmeyen bir süreç, hayatın bir parçası ve geçeceği olmasının anlamını yaratan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır diyebiliriz.

Hepimiz deneyimlerimizden öğreniriz. Bebeklik ve çocukluk evresinde başlayan bu öğrenme süreci gençlik ve yetişkinliğimizde de devam eder. Kendi sınırlarımızı zorlamak, yeni beceriler elde etmek ve zorlukları aşmak için deneriz. Her denememiz bize bir deneyim sağlar. Bu deneyimin üzerine düşünürüz, analiz ederiz. Bunlar bize yeni çıkarımlar ve fikirler verir. Bu yeni fikirleri uygular ve bu uygulamadan da doğal olarak yeni bir deneyim elde etmiş oluruz. Bu duruma herhangi çocuğun teorik eğitimde aldığı çevre bilinci konusuna; çevreyi ve sorunları birebir gözlemleyerek ve çözüm fikri

üreterek hâkim olmasını örnek verebiliriz. Böylece çocuğun edindiği bilgi, deneyimle daha hızlı bir şekilde hayatına yerleşecek ve gerçek öğrenme oluşacaktır.

Dewey, insanların zorunlu ve gereksinim duyduğu zamanlarda ve özellikle bir iş üzerinde etkin bir durumdayken düşündüğünü fark ederek bu durumda aslında bir deneyim yaşama olduğunu düşünür. Bu anlamda deneyim öğrencinin sürekli bir faaliyet içinde olmasına karşılık gelir ki bu da ona fayda sağlayan şeylerin içinde yer almakta olduğunun göstergesidir (Yıldız, 2014). Dewey'in burada ortaya koyduğu deneyime dayanan ve aktif öğrenme modelini içeren anlayışı hayatın kendisi olması açısından eğitimi daha verimli bir hale getirmiş olmaktadır. Çünkü çocuğun bizzat işin içine girerek yani seyirci değil de uygulayıcı olarak davranması daha kalıcı bir öğrenmenin gerçekleşmesi anlamına gelmektedir.

Dewey, en basit ve akılda kalan bir öğrenmenin duyu organları aracılığıyla olan ve doğrudan doğruya deneyimden gelen yani yaşantıyı en fazla değiştiren şeylerin olduğunu ve eğitimi bu yönde geliştirmek gerektiğini düşünür. Bu noktada deneyimi şu sözleri ile vurgulayarak eğitime ve okul düzenine ilişkin şu cümleleri sarf eder: “Bir çocuğun karakteri, bilgisi ve becerisi olayların gerçekleştiği bir yerde oturarak şekillenmez. Bu ancak fiziksel ve zihinsel katılımın birlikteliğinde mümkün olur” (Yeşiltaş ve Kaymakçı, 2007, s. 231). Oysa gerçek sorunları yaratacak materyaller ve uğraşların olmadığı durumlarda öğrencinin meşgul olduğu sorunlar bir insan olarak değil de onu bir öğrenci olarak ilgilendiren sorunlardır. J. Dewey, daha öncede belirttiğimiz gibi eğitimi yaşama hazırlık değil yaşamın kendisi olarak tanımlamıştı ve onda kıymetli olan hayatın gerçek sorunlarını yaşatacak deneyimlerin yaşanmasıydı. Ancak okullarda var olan durum şu şekildedir: Öğrenciler, öğretmenlerinin isteklerini yerine getirmeli, onun ne istediğini bulmaya çalışmalı ve temel hedefleri, tavırlarında, anlatımlarında ve sınavlarda öğretmenlerini memnun etmek olmalıdır. Böyle bir anlayışta öğrenci ile eğitim arasından doğrudan bir durumun söz konusu olmadığı açıkça görülmektedir (Dewey, 2004).

J. Dewey, aynı zamanda bireyin günlük hayatında kesin değişmeyen ve mutlak bir şeyler aramasının anlamsızlığını dile getirerek günlük yaşamın bulanık ve belirsiz olduğunu ifade eder. Doğrulara otoriteler ne diyor şeklinde değil yaparak yaşayarak edindiği bilgilerin etkisi ve sonuçlarını değerlendirerek ulaşabileceğini göstermeye çalışmıştır (Sözer ve Sel, 2015). Bu anlamda deneyim eğitimde var olan otoriteleri yıkan bir bakış açısını getirmiş olmaktadır. Çünkü yaşam değişirken, değişmeyen ve her zaman doğru olarak kalacakmış gibi sanılan bilgileri çocuklara sunarak eğitim vermek

yerine deneyimi yaşamasını sağlayarak bir eğitim ortamı düzenleyerek doğru bilgiye kendi deneyimleriyle ulaşmasını temin etmek durumundayız.

Bununla birlikte Dewey, okulun yanı sıra derslerin de çocuğun merakına ve yeteneklerine göre sunulmasını; çocuğun bunlar içinde kendine en uygun olanı ona dikte edilmeden akıl yürütmeler ve mukayeseler yaparak seçmesine; neyi düşüneceğine karar verilmesinden ziyade nasıl düşünmesi gerektiğini öğrenmesine odaklanmıştır (Bender, 2005). Buna istinaden J. Dewey'in laboratuvar okulundaki çalışmalarında öğrencilere bahsettiği nasıl düşünmesi gerektiği öğretilmeye çalışılmıştır. Çocukların doğuştan gelen araştırma, problem çözme ve iyi düşünme özelliklerini karşılaşılabilecekleri pratik durumlara yönlendirmeye çabalamış ve çocukların erken yaşta iyi düşünmeye ve deneyimler arasında bağ kurmaya başlaması gerektiğinin önemini vurgulamıştır (Çiftçi ve Sünbül, 2005). Böylece Dewey, deneyimi çocuğun tüm hayatının bir parçası haline getirmeye çabalamış eğitimi deneyimle taçlandırmıştır.

J. Dewey'in deneyim düşüncesinin dayandığı temel noktada olan öğrenci, günlük hayatın içinde edindiği deneyimlerin etkilerini okulda ki öğrendikleri ile bağlantılı hale getirdiğinde artık okulu kendi yaşamlarının bir parçası olarak görmelerinden kaynaklı olarak okul onlar için sıkıcı bir yer olmaktan çıkıp ilgilerini çeken eğlenceli bir yer haline gelmiş olacaktır (Dewey, 2004). Dolayısıyla günümüz eğitiminin de en muzdarip olduğu noktalardan biri olan öğrenciyi okulda tutabilme durumu böylelikle kendiliğinden çözümlenmiş olacaktır.

John Dewey, deneyimi geçmiş ile gelecek arasında ki bağın oluşması istikametinde düşünerek deneyimi zamansallık boyutuyla ele almıştır. Çünkü bugünün yaşantılarını oluşturmada ve deneyimleri geleceğe yönlendirmede geçmiş yaşantılar bir araç görevi görmektedir. O halde eğitim, geçmişle şimdiki zamanı nedensellik ilkesi bağlamında birleştirip geleceği biçimlendirecek ve bunu sürekli olarak yapacak deneyime dayanmalıdır (Gutek, 2006). Böylece çocuk zihinsel olarak kendini yetiştirecek, hayatı algılayışında gelişme katedecek ve bunlar da deneyim sayesinde olacaktır.

John Dewey'in eğitimin anlayışında deneyimin anlamını bulabilmesi için zekâ kavramına da önem vermek gereklidir. Çünkü zekâ deneyim temelli eğitim de yaşanan tecrübeler arasındaki ilişkiler anlamak ve fark etmek için gereken temel bir yetenektir. Zira yaşadığımız hayatta karşılaşılabilecek tüm tecrübelerin miktarı sonsuz sayıdadır bu kadar çok tecrübenin zihinde sınıflandırılması, yaşanan tecrübelerin anlamlandırılması ve onlara isim verilmesi zekâ sayesinde (Yıldız, 2014).

John Dewey, çocuğun toplumsal bir varlık olması bakımından deneyimi eğitimin içine yerleştirmiş ve deneyimi toplumsal ortamdan ayırmayan bir yaklaşım geliştirmiştir. İnsanın yaşadığı deneyimlerin arasında bağ kurması doğasından gelir. Deneyim de, çocuğun hayatı sorgulamasının yolunu açan bir gerçekliktir. Birey yaşadığı her deneyimin kendisine kattıklarından aldığı verimle gelecekte yaşayacağı deneyimlerini de yönetmiş olur ki bu aynı zamanda toplumunda bilinçli bireylerden oluşmasını sağlayacak bir duruma karşılık gelir.

John Dewey'e göre deneyimler sistematize edilerek gerçek hayatta ileride karşılaşılabilecek bir duruma uyarlanabilir ve geçmiş deneyimlerle bağ kurulabilir. Çünkü fonksiyonel olmayan deneyimler gelişmeye ve faydaya yönelmemiş demektir. İlerici ve değişmeye açık toplumların yarattığı felsefi sistemlerde deneyime önem verilmesiyle beraber J. Dewey'de olduğu gibi uygulama ağır basmış ve bilginin değişmez karakterine karşı çıkışlar başlamıştır. J. Dewey'in pratik bilgiyi savunmasının bir diğer nedeni de yaşamdan kopuk olmamasıdır. Öyle ki J. Dewey pratik bilgiyi tanımlamakla uğraşmaz, pratik bilginin yarattığı sonuçlar üzerinde durur. Çünkü John Dewey'e göre bilgi bir hedef olarak görülmez daha çok bir araç olarak nitelendirilir ve yaşamı yönlendirir (Sözer ve Sel, 2015).

John Dewey, deneyimi, eğitim sistemlerinin vazgeçilmez bir unsuru olması gerektiğini her fırsatta vurgular ve bireyin yapıp etmelerinden hareket eden eğitim anlayışını, eğitilen insanın devamlı olarak değişen gelişen dünyaya adapte olmasıyla olanaklı görür (Cevizci, 2012). Bu anlamda deneyim bireyin doğal süreçte hayatında sürekli olarak kendini yenilemesine olanak tanıyacak bir durumdur. Çünkü yaşanan her deneyim bireyi değiştirecektir. Değişim aynı zaman da yenilenmek demektir. Bu sadece öğrenci için değil öğretmen için de geçerlidir. Öğretmende yaşadığı her eğitimsel deneyimle değişmektedir. Zaten zamana ayak uydurabilen, kendini güncelleyebilen öğretmenler günümüzde de öğretmenlik mesleğinin niteliklerinde yer alan önemli bir özelliktir.

Bilgi, herkes için farklı anlamlar ifade ettiğinden, her birey kendi yapısına ve gereksinimlerine göre bilgiler elde ederek kendi varoluşunu meydana getirir. Hayatın içinde problemler çözerek var olan insan ancak kendi deneyimlerinin tüm yönlerine hakim olacağı için daha yaratıcı çözümlerde üretebilecek bir durumda olacaktır. Ancak ilk olarak birey bu problemlerin kişinin kendi deneyimlerden ortaya çıkmasını önemser. Böylece özgür düşünceye sahip olan öğrenci kendinden beklenenin yanı sıra birçok yeni düşünceyi de oluşturabilir. Bunların hepsi deneyim sayesinde. Öğrencinin deneyerek,

yaşayarak bilgilere erişmesi, bilgiyi kendi elleriyle keşfetmesi demektir. Tabii ki bu noktada öğrenci kendi keşfettiği bilgiyi daha çok sevecektir. Böylece deneyim kavramı aynı zamanda insanın bilgiye bakış açısını da değiştirmiş olmaktadır.

Eğitim, deneyim üzerine kurulu olduğunda ve eğitici deneyim toplumsal bir süreç olarak algılandığında, öğretmen dışarıdan etki eden patron veya diktatör konumunu kaybedip grup olarak yapılan etkinliklerin lideri rolünü üstlenir (Dewey, 2007). Böylece deneyim, eğitimin temel yapıtaşlarından olan öğretmenlere olan bakış açısını da diğer birçok konuda olduğu gibi değiştirmiş olmaktadır. Ülkemize gelip eğitim sistemimizi inceledikten sonra yazdığı raporda en başta bahsettiği konulardan biri öğretmenler olmuştur.

John Dewey'e göre her davranış tektir bu nedenle davranış ilkeleri de tek olmak mecburiyetindedir. Bu açıdan davranışları olumlu yönde biçimlendirmek için gerekli olan şey daha önce de belirtildiği gibi okulların dışındaki hayat ile okul hayatını benzer hale getirmektir Yani ahlak kuralları toplumsal yaşamda nasıl ise okulda da aynı biçimde uygulanmalıdır. Okullar, toplumun kurduğu ve amacı hayatın devam ettirilmesi ile toplumsal refahı sağlayıcı ahlaki sorumluluğa sahip kurumlardır. Eğer okullar bu sorumluluğu yerine getirmediği takdirde ahlaki eksiklik gözler önüne çıkacaktır. Dolayısıyla okul hayatı, her şeyden önce bir toplum hayatı olmalı ve okulda öğrenilenler kişinin toplumsal hayatından kopuk olmamalıdır. Ayrıca okulda var olan öğrenme ortamı okul dışındaki öğrenme ortamı ile sürekli bir bağlantı halinde olmalıdır. Var olan eğitim sistemleri, bu birliği önemsememeleri durumunda düzgün ve gerçek bir ahlak eğitimi sağlamak mümkün olmayacaktır (Dewey, 2010). Eğitimin toplumsal olduğuna dair sürekli vurgu yapan J. Dewey dolayısıyla ahlaka da bu sebepten çok önem verir. Bu anlamda toplumun önemli yapı taşlarından ve birlikte yaşamanın temel anahtarı olan ahlak, John Dewey'in deneyime dayalı eğitim anlayışında eğer uygun biçimde okullarda var edilebilirse; öğrenciler tarafından gerçekten içselleştirilmiş olacaktır. Örneğin sınıf ortamında arkadaşlarını rahatsız etmemesi gerektiğini öğrenen çocuk, yaşadığı bu deneyim neticesinde sinemada da sessizce film izleyerek durması gerektiği sonucuna ulaşacaktır.

BÖLÜM IV

SONUÇ

Yaptığım bu araştırma sonucunda John Dewey'in eğitim felsefesine ilişkin deneyim kavramının yeri, işlevi ve önemi belirlendi.

Çalışmamızda temel kaynak olarak aldığım *Experience and Education* (Deneyim ve Eğitim) adlı kitap onun *Democracy and Education (Demokasi ve Eğitim)* kitabından yirmi yıl sonra yayımlanmış ancak onun bu süre içerisinde yaşadığı çeşitli deneyimler ve kendisine yöneltilen eleştiriler, kendi eğitim anlayışını ve düşüncelerini şekillendirmesinde yardımcı olmuştur.

Dewey “Her şey değişir, hiçbir şey aynı kalmaz, insan için gerçek, doğal ortamda sürekli değişmeye dayanan yaşantıdır (deneyim).” der. Onun bu sözü, eğitim anlayışını ele aldığımız çalışmamızda temel çıkış noktasını oluşturur. Çünkü J. Dewey yaşadığımız hayatta hiçbir şeyin sabit kalmadığını ve her şeyin sürekli bir dinamizme sahip olduğunu düşünür. Dolayısıyla eğitimi de bu yönde dönüştürmek gerektiğini biliyordu. Eğitimi hayat boyu süren bir eylem olarak görmesi yukarıda ifade ettiği bu çıkış noktasından kaynaklanmaktadır diyebiliriz.

John Dewey'in yaşadığı dönemde devrim niteliğinde olduğunu söyleyebileceğimiz düşüncesi, eğitimde her şeyin çocuğa göre biçimlendirilip, çocuğun merkeze alınması düşüncesidir. Bu fikrini hayata geçirmek içinse çok ciddi çabalar sarf etmiştir. Kurmayı başardığı Chicago üniversitesindeki laboratuvar okulunda yaptığı çalışmalar ve elde ettiği sonuçlar sonraki eğitim çalışmalarına önderlik etmiştir.

O, eğitimin toplumsal yönüne her fırsatta dikkat çekmiştir. Eğitim ile toplumu hiçbir zaman ayrı düşünmemiştir. Kurduğu okulu toplumun küçük bir modeli olarak tasarlamış, böylece okulda küçük bir toplum yaratma fikrini hayata geçirmiştir. Bu düşüncesinin sonucu olarak çocuk hem eğitim almış hem de olay ve durumlara katıldığı için de sosyalleşmiştir.

Deneyim temelli pragmatist eğitim anlayışının önemli bir getirisi ise, öğrenciler için pek de cazip olmayan okulun yaşamla ilişkilendirilmiş olması, gündelik hayatta öğrendikleri ile okulda öğrendikleri arasındaki kopukluğun giderilmesi sayesinde cazip hale gelmesidir diyebiliriz. Ona göre gerçek öğrenme denilen şey işte böyle bir ortam sayesinde gerçekleşebilecektir. Bu ortamı anlatan bir örneği de ülkemiz hakkında yazdığı raporunda şöyle dile getirir:

Özellikle toplumsal yaşamın canlı akımlarından uzak kalmış gibi görünen köy yörelerinde topluluk yaşamının merkezini oluşturmalıdır. Okullar buldukları yerlerin sağlık merkezi olmalı orada genel sağlığa, bulaşıcı hastalıklara, malarya ve bu hastalıklarla savaşıma ilişkin konular yalnız öğrenciye öğretilmekle kalmamalı bütün köy halkına yaymalıdır. Okul öğretmenlerle öğrencinin sağlık memurları ve doktorlarla işbirliği yapması dolayısıyla hastalıkların nedenleri ile savaşmak için bir merkez olmalıdır. Örneğin malarya bölgelerinde öğrenci sivrisineklerin yetiştiği yerleri arayıp bulmaya, gereken yerleri kurutmaya ya da oralara petrol dökmeye vb. ve böylece halka hastalığın önü alınabileceğini göstermeye katılmalıdır. Okul meydanları yalnız öğrencinin beden eğitimi, oyunlar, spor yapması için değil halkın da eğlenmesi ve sporları için bir merkez olacak derecede geniş ve ona göre araçlarla donatılmış olmalıdır. Öğrenci okula devam etmeyen gençleri de oyunlara ve sporlara sokmaya ve onlara bu gibi şeyler öğretmeye özen göstermelidir (Dewey, 1987, ss. 155 156).

J. Dewey'in, yeniden oluşturmacılık denilen eğitim anlayışını eğitim dünyasına kazandırmış olması ve çalışmamızın özünü oluşturan deneyim kavramını bu anlayışın içinde sıkça ifade etmiş olmasını onun eğitime dair eserlerinde rahatlıkla gözlemleyebiliriz.

J. Dewey'in pragmatizme paralel olarak geliştirdiği bu yeni yaklaşımın, göreliliği (relativite) de eğitime kazandırdığını söyleyebiliriz. Çünkü herkesin dünyayı farklı algılamasından dolayı aynı anlama gelmeyen bir bilginin kaynağının da aslında herkesin farklı bir şekilde yaşadığı deneyimlerden kaynaklandığını ifade edebiliriz.

Dewey için, aslında hepimiz için de hayat bir problemler yumağıdır ve hepimiz sürekli olarak her yerde ve her zaman problem çözmeye uğraşmaktayız. Bunun farkında olan Dewey, bu noktada eğitimin amaç ve yönteminin de problem çözmeye bağlı olduğunu düşünür. Dolayısıyla burada problem çözüme dediğimiz eylem aslında bireyin etkin bir şekilde çözmeye çabaladığı problemin kendi deneyimlerinden kaynaklanmaktadır ve çözümü de bireyin kendi deneyimine göre yani kendisine has bir durum arz edecektir. Böylece Dewey yıllarca aynı şeyleri anlatan sabit konuları içeren eğitimin işlevsiz ve anlamsız kalacağını da gözler önüne sermiştir.

John Dewey'in aşağıdaki benzetmesi eğitim anlayışında deneyime ve deneyimden elde edilecek bilgiye nasıl vurgu yaptığının önemli bir göstergesidir.

"Makineyi oluşturan maddeleri iyi bilen kişi o makineyi iyi bilir sayılmaz: o makinenin bir parçasının ne iş gördüğünü ve tümünün nasıl kullanıldığını bilen kişi bilgili sayılır (Dewey, 1996, s.208).

Mesleğim gereği ve çalışmam sırasında gözlemlediğim bir başka durum şudur: Yeni eğitim anlayışı her ne kadar öğretmeni, ders kitaplarını ve araç gereçlerini

öğrencinin gerisine koysa da, öğretmen merkezli eğitim- öğretim pratiği yaygın bir şekilde sürmektedir. J. Dewey'in her fırsatta ziyaret ettiği ülkelerde -ki bu ülkelerden birisi de Türkiye idi- yaptığı gözlemler sonucu hazırladığı raporda belirttiği önemli bir konu, öğretmenlerin deneyime rehberlik etmesi düşüncesidir. Bu düşünce, J. Dewey'in öğretmenleri eğitim-öğretim hayatı içerisinde pasif bir konuma itmesini değil, aksine öğretmenlerin sürekli olarak kendini yenileyen, çağa ayak uydurabilecek karakterde ve potansiyelde, öğrencinin kendisini gösterebileceği bir ortamın aktif yaratıcısı olması gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü yeni sistemin uygulayıcısı en nihayetinde öğretmenler olacaktır.

John Dewey'in deneyim temelli eğitim sisteminin bilimsel bir karakter taşıdığını, bilimin temelinde yer alan nedensellik ilkesini deneyim için hayati bir durum olarak görmesinden anlayabiliriz. Çünkü deneyimle baş başa kalan öğrencinin yaşadıklarından anlam çıkarabilmesi ve diğer deneyimlerle arasında bağ kurabilmesi, neden sonuç ilişkisine sahip bir insan zekâsını gerekli kılmaktadır. Çünkü deneyim hem nedensellik hem de nedenselliği anlayacak zekâ olmadan oluşabilecek bir durum değildir.

John Dewey, eğitimin, yerine getirilmesi gereken bir görev olarak düşünülmemesi gerektiği fikrini ortaya atan anlayışı sayesinde artık eğitim, öğrencinin kendi hedefleri olan etkinliklerinin bir getirisi olma yönüne doğru evrilmiş olmaktadır. Yani getiri ile anlatılmak istenen deneyimin bireye kazandırdığı şeylerdir.

John Dewey'in eğitim anlayışının ana karakteristiğini deneyimle temellendirmesi, ancak deneyimin de anlamını bulması için özgürlüğün temin edilmesi gerekliliği, öğrenciyi de dolaylı olarak özgür bir varlık haline dönüştürmüştür. Zira J. Dewey'in birçok eserinde ve konferanslarında özgürlük fikrinden ne kadar çok bahsettiği görülebilir. Dolayısıyla deneyim, özgür bireylerin deneyimi olduğu müddetçe bir önem arz edecektir.

Günümüzde ülkemiz ve dünyadaki eğitimlere baktığımızda, kısmen de olsa ezberci ve doğrudan aktarmaya dayalı anlayışların yerine oyunla öğrenme, deneyimi yaşama ve öğrencinin kendisinin bulması fikrine doğru bir yönelim olduğunu görmekteyiz. Bu eğitim anlayışına gelinmesini ya da yönelinmesinin John Dewey'in deneyim temelli pragmatik eğitim anlayışının etkisi olduğu söylenebilir.

John Dewey, tüm ilerlemeci okullar için geçerli bir müfredat oluşturmanın mümkün olmadığını belirtir çünkü tekil bir müfredat programı hayat deneyimleri ile bağlantılı olma prensibinin ihlali anlamına gelmektedir. Bu anlamda günümüz

Türkiye’inde tek müfredat ile eğitim yapılmasından dolayı özellikle bu durumun yarattığı fırsat eşitsizliğinin sonucu olarak sınavlarda başarısız olan öğrencilerin psikolojilerinin bozulduğunu ve hayata yenik başlama düşüncesine sahip bireyler olarak topluma katıldığını söyleyebiliriz. Hâlbuki John Dewey’in deneyim temelli eğitim anlayışının ilkeleri ile yapılacak eğitim ve öğretim faaliyetleri bu durumu tamamen ortadan kaldıracak kapasitede bir sistemdir.

J. Dewey ülkemiz hakkında ki raporunda da belirttiği gibi bölgesel koşullara göre okulların düzenlenmesinin ve öğrenciyi okuldaki deneyimi yaşarken gerçek hayattan bir şeyler bulmasının öneminden bahseder. Günümüzde sadece teorik bilgiler öğrenmeye zorlanan öğrencinin girdiği yükseköğretim sınavlarından başarısız olması sonucunda ellerinde hiçbir meslek olmayan ve ne yapacağını bilmeyen bireyler olarak kalakaldıklarını görebiliyoruz. Oysaki okullarda meslek öğretilmesinin de gerekliliğini her fırsatta dile getiren J. Dewey okullarda deneyim sahibi olan yani uygulama yapan bir öğrencinin hem bir şeyler yapabilen verdiği mutluluğu yaşayacağı hem de bir meslek öğrenmiş olmanın onun için geleceğe yapılmış bir yatırım olacağını söylemek yanlış bir ifade olmayacaktır.

John Dewey, ülkemiz okullarını öğrenciler yaz tatilindeyken gezmiş olsa da öğretmenlerden vs. aldığı bilgiler neticesinde okullarda öğrenci yetiştirilmesi ve disiplinin aşırı biçimsel olduğu kanaatine varmış ve öneri olarak öğrencilerin de okul yönetime katılmaları ve yönetim işlerini öğrencilere sindirmelerini sağlayan disiplin usulüne ilişkin incelemeler yapılmasını önermiştir. Günümüzde bu öneri okullarda, ‘*okul öğrenci temsilcisi*’ fikri ile hayata geçmiştir. Okul öğrenci temsilcisi okullarımızda yapılan demokratik seçimlerle göreve gelmekte, gerektiğinde okul yönetimiyle birlikte hareket edip hatta okul yönetimine önerilerde bulunabilmektedir.

Ülkemizde eğitim fakültelerinde öğretmen olarak yetiştirilen bireylerin yeteri kadar stajyerlik yapamamaları da deneyimin getireceği zengin kazanımlarından faydalanmadan mezun olmalarına neden olmaktadır. Mesleğe başladıklarında ise ancak ilk yıllarda deneye-yanıla edindikleri deneyimler ile mesleklerini yapmaya devam etmektedirler. Bu noktada öğretmen adaylarının öğrencilik yıllarında, okullarda daha uzun süre meslek uygulaması yapmaları onlar için daha faydalı deneyimler edinmelerini sağlayacaktır.

Günümüz Türkiye’sine dinamik, çağa uygun ve değişime ayak uyduracak bir eğitim sistemi gereklidir. Gelişen ülkelerin gölgesinde kalmamak için değişime direnmek yerine, değişime ayak uydurmak ve gerekli yenilikleri yapmak son derece

önem arz etmektedir. Bu açıdan John Dewey'in uzun zaman önce ortaya attığı eğitime dair fikirleri, ülkemiz için hala ışık kaynağı olabilecek niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Allahverdi K. (2009). John Dewey’de Eleştirel Düşünme Yaklaşımları. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Ata, B. (2006). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yansıtıcı Soruşturma Geleneği ve Oluşturmacılık Yaklaşımı. *Eğitimde Çağdaş Yönelimler III: Yapılandırmacılık ve Eğitimde Yansımaları Sempozyumu*, İzmir: Özel Tevfik Fikret Okulları, s. 259-262.
- Bakır, K. (2006). Pragmatizm ve Eğitime Yansımaları. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 14 (2006)*. 50-68.
https://www.academia.edu/5689292/Pragmatizm_ve_e%C4%9Fitime_yans%C4%B1malar%C4%B1. Erişim Tarihi: 11.06.2019.
- Bakır, K. (2007). John Dewey ve Demokratik Eğitim. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Bakır, K. (2011). *Demokratik Eğitim, John Dewey’in Eğitim Felsefesi Üzerine* (Birinci Basım). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
<https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/132014150032Pages%20from%204%20Demokratik%20E%C4%9FitimBASKI%20ONAYI%20Hk%20.pdf>. Erişim Tarihi: 11.06.2019.
- Bal, H. (1991). *John Dewey’in Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Kor Yayınları.
- Bal, H. (2010). *John Dewey’in Eğitim Felsefesi ve 1924 Raporunun Türk Eğitimine Etkileri* (İkinci Basım). Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Bilgin, Ö. (2010). William James Pragmatizmine Eleştirel Bir Yaklaşım. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 15:1 (2010)* 163-182.
http://ktp.isam.org.tr/pdfdrgr/D02364/2010_1/2010_1_BILGINO.pdf. Erişim Tarihi: 01.07.2019
- Bender, M. T. (2005). John Dewey’nin Eğitime Bakışı Üzerine Yeni Bir Yorum. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, Cilt 6, Sayı 1, (2005)*, 13-19.
- Brubacher, J. S. (1962). *Modern Philosophies of Education*. New Yor: McGraw-Hill Book Company, Inc,
- Cevizci, A. (2000). *Felsefe Sözlüğü*. (Dördüncü Basım). İstanbul: Paradigma.
- Cevizci, A. (2012). *Eğitim Felsefesi*. (İkinci Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2016). *Eğitim Felsefesi* (Dördüncü Basım). İstanbul: Say Yayınları.

- Çiftçi, S. ve Sünbül. A.M. (2005, Kasım). Proje Tabanlı Öğrenme Düşüncesinin Oluşumu ve Gelişimi. *I.Ulusal Fen ve Teknoloji Eğitiminde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumunda Sunulan Bildiri*, Ankara.
- Çotuksöken, B. (1998). Kavramlara Felsefe İle Bakmak (Birinci Basım). İstanbul: İnsancıl Yayınları.
- Damico, A. J. (1978). *Individual and Community; The Social and Political Thought of John Dewey*. Gainesville: University Press of Florida.
- Demiray, T. (2003). John Dewey'in Eğitim Felsefesinde Bilgi ve Bilim. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Dewey, J. (1966). *Tecrübe ve Eğitim*. (F. Başaran, F. Varış, Çev.). Ankara.
- Dewey, J. (1987). *Özgürlük ve Kültür* (Üçüncü Basım). (V. Günyol, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dewey, J. (1988). The Quest for Certainty: A Study of the Relation of Knowledge and Action, in John Dewey, *The Later Works, 1925-1953*, Vol: 4: 1929 Jo Ann Boydston (Vol. Ed.). Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Dewey, J. (1995). *Eğitimde Ahlak İlkeleri*. (F. Oğuzkan, Çev.). Ankara: Divan Kitabevi.
- Dewey, J. (1996). *Demokrasi ve Eğitim*. (S. Otaran, Çev.). İstanbul: Başarı Yayıncılık.
- Dewey, J. (2004). *Demokrasi ve Eğitim*. (T. Göbekçin, Çev.). İstanbul: Yeryüzü Yayınevi
- Dewey, J. (2007). *Deneyim ve Eğitim*. (S. Akıllı, Çev.). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Dewey, J. (2008). *Okul ve Toplum*. (H. A. Başman, Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Dewey, J. (2010). *Günümüzde Eğitim* (Birinci Basım). J. Ratner, (Ed.). (B. Ata ve T. Öztürk, Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Eker, S. (2007). John Dewey'in Pragmatik Politik Düşüncesi ve Politikada Pratik Meşruyet Sorunu, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Ergun, D. (1987). *Sosyoloji ve Eğitim*. Ankara: V Yayınları.
- Ergün, M. (2009). *Eğitim Felsefesi* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Eroğlu, A. (2011). John Dewey'de Deneyim ve Sanat. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Field, R. (n.d.). John Dewey. *Internet Encyclopedia Of Philosophy*.
<https://www.iep.utm.edu/dewey/>. Erişim Tarihi: 06.06.2019
- Geirger, G. R. (1958). *John Dewey in Perspective*. New York: Oxford University Press.

- Guttek, G. (2006). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar* (Üçüncü Basım). (N. Kale, Çev.). Ankara: Ütopya.
- Guttek, G. (2014). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*. (N. Kale, Çev.). Ankara: Ütopya.
- Karadeniz M. (2012). John Dewey'in Demokrasi Düşüncesinin Felsefi Temelleri. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Kılbaş Köktaş, Ş. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş* (Birinci Baskı). Ankara: Hatiboğlu Yayınları.
- Kıyanç, S. (2016). John Dewey Raporlarının Güncel Perspektiften Değerlendirmesi. *IV. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde, Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi, s. 667-680.
- Mengüşoğlu, T. (1952). Felsefi Antropoloji Bakımından Tecrübe Mefhumunun Tahlili. *İstanbul Üniversitesi Felsefe Arkivi Dergisi, Cilt 3, Sayı 1.(1952)*.
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/14470>. Erişim Tarihi: 11.06.2019.
- Mengüşoğlu, T. (1988). *İnsan Felsefesi* (İkinci Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
<https://docplayer.biz.tr/57046604-Takivettin-mengusoglu-insan-felsefesi-a-nkara-caddesi-no-93-istanbul.html>. Erişim Tarihi: 11.06.2019.
- Özden, B. (2005). Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Anabilim Dalı Programlarının Eleştirel Düşünme Becerilerinin Gelişimine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk M. (2008). John Dewey'in Eğitim Felsefesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Peters, W. (1952). *Psikolog ve Filozof Olarak John Dewey. Pedagoji Enstitüsü Psikoloji ve Pedagoji Çalışmaları* (Cilt 2). (S. Tavlan, Çev.). İstanbul: Pulhan Matbaası.
- Schultz, D. P. & Schultz, S. E. (2007). *Modern Psikoloji Tarihi* (Y. Aslay, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Orijinal çalışma 2004 yılında yayımlanmıştır.)
- Shook, J. R. (2002). Dewey'in Pedagojik İnançlarının Felsefi Bağlamı (C. Türer, Çev.). *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi II. (2002)*. 113-131.
http://isamveri.org/pdfdrq/D03296/2002_1/2002_1_TURERC.pdf. Erişim Tarihi: 11.06.2019.
- Shook, J. R. (2003). *Amerikan Pragmatizminin Öncüleri* (Birinci Baskı). (C. Türer, Çev.). İstanbul: Üniversite.
- Sönmez, S. (2004). Eğitim ve Tecrübenin Değeri. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 9 (2004)*, 351-364.

- Sönmez, V. (1991). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Adım Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2009). *Eğitim Felsefesi* (Dokuzuncu Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, M. A. ve Sel, B. (2015). John Dewey'in Görüşlerinin Ontolojik ve Epistemolojik Temelde İrdelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 16, Sayı 3 (2015)*, 313-327.
- Türer, C. (2016). Pragmatist Ahlak Nedir? *Temaşa Dergisi, Sayı 5 (2016)* 15-32
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/219998>. Erişim Tarihi: 16.06.2019
- Türer, C. (2009). İmkânlar Alanı Olarak Din: Dewey'in Din Felsefesi. *FLSF Dergisi, (2009)*, 173–195.
<http://www.flsfdergisi.com/sayi7/173-196.pdf>. Erişim Tarihi: 17.06.2019
- Üstün, N. (2013). John Dewey'in Demokrasi Anlayışı, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Wells, H. K. (1986). *Emperyalizmin Felsefesi Pragmatizm*. (T. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Sorun Yayınları.
- Yeşiltaş, N. K. ve Kaymakçı, S. (2007). John Dewey'in Eğitim Anlayışı ve Sosyal Bilgiler Eğitimine Yönelik Bazı Örnek Uygulamalar. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 4 (2009)* 227-242.
https://www.academia.edu/24107247/JOHN_DEWEY_%C4%B0N_E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M_ANLAYI%C5%9EI_ve_SOSYAL_B%C4%B0LG%C4%B0LER_E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%C4%B0NE_Y%C3%96NEL%C4%B0K_BAZI_%C3%96RNEK_UYGULAMALARI. Erişim Tarihi: 11.06.2019
- Yıldırım, İ. (2013). İdealist Estetik ile Pragmatist Estetik Anlayışlarının Karşılaştırılması. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yıldız, F. H. (2014). John Dewey'in Eğitim Görüşleri ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, Z. (2009). John Dewey'in Liberalizmi: Birey/cilik- Toplum ve Özgürlük. *Uludağ Üniversitesi Kaygı Dergisi, 2009/12*, 79-92.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Aykut Aksakal
Doğum Tarih ve Yeri : 1978, Karaisalı
Adres : Güzelyalı Mahallesi, 81196 sk., No: 6, Toros Apt.
1/1, Çukurova/ADANA
Telefon : 0505 506 61 52
E.posta : aykutaksakal@yahoo.com

ÖĞRENİM DURUMU

1996-2000 : Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi,
Felsefe Bölümü, Erzurum
1992-1995 : Abdülkadir Paksoy Kız Lisesi, Adana
1989-1992 : İstiklal Ortaokulu, Adana
1984-1989 : Süreyya Nihat Oral İlkokulu, Adana

İŞ DENEYİMİ

2019- : Lokman Hekim Anadolu Lisesi, Adana
2011-2019 : Tepebağ Anadolu İmam Hatip Lisesi, Adana
2008-2011 : Toroslar Anadolu Lisesi, Adana
2007-2008 : Davutpaşa Anadolu Lisesi, İstanbul
2005-2007 : Ulubatlı Hasan İlköğretim Okulu, İstanbul
2002-2005 : Kolludere İlköğretim Okulu, Bitlis